

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ PRVNÍ ROČNÍK

2

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

KSČ

a armáda předmnichovské republiky

Vztah KSČ k armádě předmnichovské republiky byl dán historickým posláním této revoluční strany našeho proletariátu — být uvědoměným předvojem boje pracujících mas za socialistickou revoluci v naší vlasti. Na této cestě musela strana svádět zápas s vládnoucí buržoazií nejen v oblasti ideové a politické. Nutnost vést s buržoazií třídní boj směřující k uchopení moci proletariátem vyvolávala potřebu přípravy na možnost otevřeného střetnutí s ozbrojenou mocí jejího státního aparátu. Přitom ani otázka charakteru možného válečného konfliktu vedeného buržoazií a její armádou nemohla být lhostejná revoluční straně proletariátu. KSČ musela tedy postupně propracovat svůj program, svou politiku ve vztahu k buržoazní armádě jako nedílnou součást své celkové strategické a taktické linie v jednotlivých etapách historického vývoje.

Vztah strany k armádě — vojenská politika strany — má nesporně svou specifikou, která vyplývá z charakteru objektu zájmů a cílů této politiky i zvláštností forem politické činnosti v podmínkách ozbrojených sil vůbec. Avšak nebyla a není izolovaná od celé politiky strany, je její součástí, slouží třídě, revolučním cílům proletariátu. V tom je jednota vztahu mezi obecným a zvláštním této otázky a bez tohoto východiska by se nutně vojenská politika KSČ např. v období předmnichovské republiky, redukovala na řadu díl-

čích vnějších akcí, z nichž bychom nepochopili podstatu a smysl této práce strany.

Podstatou revoluční vojenské politiky v období vlády buržoazie je obecný úkol potvrzený teoretickou i praktickou zkušeností ruských bolševiků [vyjádřený například v Leninově Vojenském programu proletářské revoluce] — ozbrojení buržoazie a ozbrojení proletariátu. Jím se řeší i dilema mladých příslušníků dělnické třídy sloužit či nesloužit buržoazii ve vojenském kabátě. Otevírá totiž této službě proletářský cíl a východisko. Vezmi pušku a uč se dobře vojenskému umění, radí Lenin těmto vojákům. Tato znalost je pro proletáře nutná ne proto, aby střílel do svých bratří, ale pro vítězství nad buržoazií.

Aby se od této obecné teorie KSČ dopracovala k vlastní konkrétní revoluční vojenské politice, musela překonat nemálo překážek daných složitostí a často zastřeností třídní podstaty československého státu a jeho armády, spletností mezinárodně politických vztahů i vlastními subjektivními nedostatky strany právě vzniklé, která nesla v sobě řadu přežívajících sociálně demokratických oportunistických teorií a praktik.

Pro revoluční práci ve vznikající armádě nové republiky existovaly některé příznivé objektivní podmínky, dané revoluční mentalitou navrátilců z front světové vál-

ky [zejména pak těch, kteří prožili v Rusku Velkou říjnovou socialistickou revoluci] i konfrontací jejich představ o novém svobodném státě a jeho realitou. Avšak proti tomu stála převažujícím způsobem skutečnost, že nová Československá republika byla, vzhledem k dřívější monarchii, objektivně pokrokovým státem a splněním odvěkého přání širokých lidových mas, které zatím nechápaly třídní podstatu tohoto státu. Z této skutečnosti vyrůstaly i politické a mocenské pozice vládnoucí buržoazie a hesly zajištění svobody a nezávislosti nového státu bylo možné usměrnit revoluční pohyb vojenských mas v říjnu 1918 a přistoupit k urychlenému budování, pro buržoazii nezbytného mocenského nástroje — armády.

Podmínky, ve kterých měla KSČ začít uskutečňovat první kroky své revoluční politiky, nebyly právě nejpříznivější. Vždyť už na podzim r. 1921, v době kdy strana dovršila proces jejího zformování, byla vývojem událostí postavena před nutnost zaujmout konkrétní stanovisko k válečnému konfliktu, ke kterému se chystala československá buržoazie. Příležitost k tomu jí dal pokus Karla Habsburka o uchvácení moci v sousedním Maďarsku. Vnitropolitická krize Maďarska byla vhodnou záminkou pro uskutečnění imperialistických zájmů československé buržoazie v Podunají, zájmů, které nemohla realizovat svým pokusem o intervenční tažení proti Maďarské republice rad v roce 1919.

Na nebezpečí válečného konfliktu musela strana reagovat. KSČ správně poukázala na to, že události v Maďarsku jsou součástí nástupu evropské reakce, že ohrožují mír ve střední Evropě a že vítězství habsburského monarchismu by znamenalo vážné nebezpečí pro buržoazně demokratickou republiku. Když však v situaci již likvidovaného puče v Maďarsku vyhlásila československá vláda mobilizaci čtyř ročníků, reagovala KSČ na mobilizaci výzvou k boji proti nebezpečí imperialistické války. Toto stanovisko interpretovali levičáci ve straně ve smyslu otevřeného konfliktu s buržoazní státní mocí heslem:

nerukovat. To sice odpovídalo živelné mentalitě mas, které měly ještě v živé paměti všechny strasti minulé války, avšak provokovat buržoazii v podmínkách odlivu poválečné revoluční vlny k otevřenému konfliktu a v době, kdy revoluční strana se teprve formovala, bylo dobrodružnou taktikou.

Politika KSČ v období Karlova puče v Maďarsku ukazuje, jak naléhavé bylo pro revoluční stranu mít jasný program ve vztahu k buržoazní armádě a konkrétním konfliktním situacím.

K propracování tohoto programu velmi přispívaly KSČ vedle vlastních názorů zejména zobecněné zkušenosti revolučního dělnického hnutí představované směrnici Komunistické internacionály. Velmi konkrétně právě o podmínkách revoluční práce na úseku armády v Československu jednalo plénum exekutivy Komunistické internacionály v červenci 1922. Upozornilo na možnosti, které pro tuto práci skýtá KSČ skutečnost, že v československé armádě jsou zachovány některé formálně demokratické rysy [např. volební právo], které umožňují spojit legální formy antimilitaristické práce s ilegálními.

Skutečně rozvoj legálních i ilegálních akcí komunistů v československé armádě byl v druhé polovině r. 1922 evidentní. Bylo jen přirozené, že hlavním nositelem této činnosti se stávali příslušníci Komsomolu, kterých se vojenská služba bezprostředně dotýkala. To mělo své klady spočívající zejména v možnosti přímého styku šířitelů revolučních idejí s masou vojáků, avšak na druhé straně i některé negativní stránky. Radikalismus a často sklon k anarchismu, který je mládež bez vyzrálých politických zkušeností vlastní, přinášel možná nebezpečí na úseku, který pro politiku strany mohl mít v kritické chvíli rozhodující význam. Důležitou podmínkou proto bylo, zda si strana i na tomto úseku revoluční práce uvědomí význam své vedoucí úlohy.

Přenesení těžiště revoluční protimilitaristické práce na bedra mládeže organizované v Komsomolu s sebou neslo ještě jed-

no velmi vážné nebezpečí, které se mělo projevit v praxi. Soustředilo totiž pozornost buržoazie a jejích státních orgánů na tuto organizaci. Vojenská prokuratura si vzala za záminku kampaň Komsomolu při nástupu nováčků v roce 1922 a provedla za pomoci policejních orgánů razii v ústředí i ve všech sekretariátech Komsomolu na území republiky. Při této akci byly zabaveny materiály, které vyzývaly brance, aby se učili zacházet se zbraněmi a mohli se tak v rozhodující chvíli stát jádrem revoluční armády.

To se stalo záminkou k nucenému rozpuštění komunistických organizací mládeže. Přejít na převážně ilegální formy práce nutně zúžil prostor pro revoluční činnost v buržoazní armádě a v některých mládežnických organizacích se stal objektivní příčinou podlehnout anarchistickým tendencím, které se projeví ve výzvách k odvetným činům se zbraní v ruce proti buržoaznímu teroru. To ovšem v dané situaci byla bezvýhodná výzva.

Růst revolučního hnutí vedl v roce 1923 buržoazii ke snaze vytvořit si legální platformu pro soustředěný útok proti KSČ. V souvislosti s návrhem zákona na ochranu republiky zesílil i tlak vojenských orgánů na potírání politické práce komunistů v armádě. Tyto skutečnosti svědčí o tom, že činnost komunistů na tomto úseku nebyla pro buržoazii zanedbatelná, i když šlo teprve o získávání prvních zkušeností, i když celá „antipráce“ trpěla kampaňovostí a často byla ponechána na starosti poměrně úzkému okruhu jednotlivých soudruhů [zejména S. Hakenovi]. K jejím nedostatkům patřilo i to, že byla mezi vojáky vnášena z vnějšku, bez vytvoření organizační báze uvnitř armády. Dívejme se však na možnosti KSČ reálně. Vždyť strana teprve vznikala, musela se uplatňovat a začít s revoluční politikou ve složitých poměrech formálně demokratického státu.

Činnost KSČ na úseku buržoazní armády můžeme v prvních letech těžko nazývat vojenskou politikou v pravém slova smyslu. Nesměřovala totiž zatím k bez-

prostřednímu tvoření vlastní ozbrojené síly, neměla vlastní bezprostřední vojenské cíle. Šlo jí v podstatě o tyto zásadní směry: vyvíjet neustálý tlak směřující k oslabování buržoazní armády, odhalovat její charakter a imperialistické poslání a zabránit jejímu použití proti revolučnímu hnutí domácímu a mezinárodnímu. Za druhé bránit zájmy vojáků proti militaristické mašinerii, získávat je pro politiku strany a konečně využívat nutnosti vojenské služby v buržoazní armádě k tomu, aby se proletáři oblečení do jejích uniforem učili ovládat zbraně a vojenské umění jako nutný předpoklad ozbrojeného boje o moc. Velmi důležité při uskutečňování této politiky bylo naučit se udržovat neustálé spojení mezi komunisty v armádě a stranickými orgány a organizacemi. Využívat všech možností, které skýtala některá formální demokratická práva k legální politické práci, a zároveň se učit ilegálními formám práce mezi vojáky.

Následující leta, poznamenaná dočasnou kapitalistickou konjunkturou, byla obdobím velmi náročným z hlediska politiky revolučních stran. Nové objektivní podmínky analyzoval v létě 1924 V. kongres Komunistické internacionály, a to mimo jiné i z hlediska úkolů komunistických stran ve vztahu k buržoazním armádám. I na tomto úseku měl bolševizační proces uvnitř komunistických stran vytvořit podmínky pro cílevědomou a soustavnou revoluční práci v armádách kapitalistických států. Dosavadní zkušenosti ukazovaly, že antimilitaristické práci chybí zejména dobře vybudovaná organizační struktura revolučních ohnisek uvnitř buržoazních armád.

Při realizaci této linie byla opět v čele stranických akcí komunistická mládež, která začala usilovat o zakládání komunistických buněk uvnitř armády. Vydáním pomocníkem při šíření revolučních idejí se stal v r. 1926 časopis Voják. Založení časopisu věnovaného problematice revoluční práce v armádě bylo výrazem úsilí o vyšší stupeň v metodách stranické práce na úseku armády. Zatímco dříve vydá-

vané letáky měly často místní charakter, centrální časopis byl předpokladem jednotného výkladu i postupu při realizování linie revoluční politiky KSČ ve vztahu k buržoazní armádě.

Také parlamentní volby v roce 1925 ukázaly význam volebního práva vojáků, a to nejen z hlediska získání hlasů pro kandidáty KSC, ale jako prostředků a možnosti zintenzivnění politického života vojáků. To bylo však také jedním z důvodů, proč se v následujícím roce vládnoucí buržoazie pokusila zesílit militarismus a tzv. „odpolitizovat“ armádu předložením šesti nových předloh zákonů v parlamentě.

Heslo „odpolitizování“ armády mělo za cíl především upevnit její třídní a tedy politický charakter, učinit z vojáků pouhý objekt velení. Tento posun doprava, tlak na odbourání posledních demokratických práv vojáků souvisel s růstem a aktivizací fašistického hnutí v Československu a se zahazováním fašismu v části velitelského sboru armády. Reálná možnost fašistického puče postavila KSČ před nutnost mobilizovat i vojenské masy proti tomuto nebezpečí. Pokyny KSČ z jara r. 1926 vyzývaly komunisty, aby se v případě nebezpečí pokusu zneužití armády k fašistickému převratu hlásili dobrovolně do strážní služby a aby tak byli pod jejich kontrolou především skladiště zbraní a munice.

Vedle této akce na půdě armády, přistoupila KSČ v období stupňující se vnitropolitické krize i k organizaci vlastních bojových oddílů — tzv. proletářské obrany. To je již vysloveně nový prvek v politice strany, pokud jde o její přípravu k třídním bojům. Cílem oddílů proletářské obrany sice nebyl bezprostřední boj o moc, ale ochrana akcí strany, stranických zařízení (reakce, tiskárny apod.) s cílem odrazit otevřené násilí fašistických bojůvek a chránit demokratické politické svobody. Při organizování oddílů proletářské obrany se neuzavírala strana před spoluprací se všemi, kdo byli ochotni bojovat proti fašismu. Tak již v tomto

údobí vznikl jakýsi předobraz budoucí politiky KSČ, jak se měl později projevit ve třicátých letech v době bezprostřední ohrožení republiky fašismem; již nyní získávala strana v tomto směru první cenné zkušenosti. Síla proletářské obrany se veřejnosti představila v prvomájových průvodech v r. 1926 v podobě dobře organizovaných a ukázněných oddílů.

Pro úspěšné rozvinutí revoluční vojenské politiky však bylo nezbytné dovršit bolševizační proces uvnitř KSČ a překonat krizové období, které oslabovalo akceschopnost strany na všech úsecích její činnosti. Historickým mezníkem v tomto procesu byl V. sjezd strany v r. 1929. Jeho význam pro celou další politiku KSČ je znám. Všměně si proto některých důležitých teoretických i praktických otázek, které sjezd řešil a které se přímo či nepřímo týkaly vojenské politiky strany.

Tak rozbor charakteru dočasné kapitalistické stabilizace ukázal realnost a aktuálnost válečného nebezpečí a nutnost antimilitaristické práce přípravou mas vojáků na revoluční perspektivu v souvislosti s možným válečným konfliktem.

Stejně důležité byly i závěry o imperialistickém charakteru Československé republiky. To nejen vyvracelo tendence oportunistického legalismu, ale otevíralo řadu otázek souvisejících se vztahem KSČ k buržoaznímu demokratismu a jeho formám v ČSR, ke státnímu aparátu a jeho složkám. Jestliže rozbor ekonomických i politických faktorů ukazoval, že ČSR se vyvinula jako imperialistický stát, pak se její armáda nutně stávala nástrojem imperialistických politických cílů.

Československo se dostává na mezinárodním poli do zostřeného boje o odbytiště. Tím rostly tendence vládnoucí třídy připravovat se na možný válečný konflikt. Nebezpečí militarismu už nebylo možné vidět jen v armádě, ale válečným přípravám se začínalo podřizovat celé národní hospodářství i politický život. To vytvářelo předpoklady i nutnost vést boj proti militarismu na široké frontě, na masové základně. Úkoly, které na tomto

úseku vytyčoval V. sjezd KSČ nebyly proto zaměřeny úzce na armádu. Revoluční boj proti militarismu, za ozbrojení buržoazie a ozbrojení proletariátu byl pojat jako nedílná součást celkové politické linie komunistické strany — jako nedílná součást strategicko-taktické orientace na socialistickou revoluci.

V. sjezd KSČ byl tedy určitým mezníkem, kterým bylo dovršeno formování proletářské vojenské politiky KSČ, jejímž cílem nebylo již pouze oslabení a rozložení měšťáckého militarismu, ale vytváření politických a organizačních předpokladů pro přechod ozbrojených mas na stranu revoluce ve chvíli mocenského střetnutí.

Tato připravenost strany se ukázala velmi potřebnou hned v následujících letech, charakterizovaných hlubokou hospodářskou krizí, která zachvátila celý kapitalistický svět. Důsledky bezvýchodných situací, které krize vyvolala v kapitalistických státech, projevíly se v zostření mezinárodních vztahů i v jejich vnitropolitické situaci. I v Československu narůstala radikalizace mas; zároveň však vzrůstalo nebezpečí, že buržoazie bude sahat k stále reakčnějším způsobům vládnutí. K novým třídním zápasům musela začít KSČ shromažďovat síly bojem za dílčí požadavky pracujících jako jejich přípravu k boji o moc. To platilo i pro vojenskou politiku strany, neboť na proletáře povolávané do armády zvlášť doléhaly existenční důsledky této „služby vlasti“. KSČ se vskutku podařilo od počátku třicátých let rozvinout úspěšně práci v armádě, cestou patronátů upevňovat vztahy mezi dělníky a vojáky v místech posádek a učinit vojenskou politiku součástí každodenní politické práce stranických organizací.

Když v roce 1933 agrárnícká vláda „silné ruky“ nastolila kurs ostré persekuce komunistické strany a zahнала ji na práh ilegality, hrozily zejména revoluční práci v armádě nejtěžší resty; příslušníci KSČ a rudých odborů byli sledováni vojenskými orgány a vedeni v seznamech státně nespolehlivých osob. Avšak strana

prorazila tento kruh pravicového teroru a i na úseku armády se nedala umlčet.

V polovině třicátých let se začala utvářet nová objektivní situace ve vývoji světa, která si vynucovala hledání nové strategické a taktické orientace světového revolučního hnutí a jeho jednotlivých stran. Z krize vládních systémů se zrodil fašismus — forma brutální diktatury buržoazie — který svým vítězstvím v Německu vytvořil novou realitu válečného ohniska v Evropě. Do německého fašismu (stejně jako do japonského militarismu na Dálném východě) vkládala světová reakce naději, že se stane údernou pěstí imperialismu proti Sovětskému svazu.

Současně však ohrožovala agresivní politika německého fašismu řadu sousedních států, byla nebezpečím pro jejich státní a národní samostatnost a ohrožovala jejich buržoazně demokratické svobody. To na jedné straně vyvolávalo přesuny uvnitř jednotlivých států ve prospěch lidového, protifašistického boje vedeného komunistickými stranami, na druhé straně se možnost vítězství fašismu stávala vážnou hrozbou rozvoje proletářské revoluce a existence prvního socialistického státu na světě — Sovětského svazu. Mírová politika Sovětského svazu, jeho úsilí o vybudování systému kolektivní bezpečnosti se v době zvýšeného válečného nebezpečí stávala přitažlivou, řada států začala v letech 1933 — 1934 hledat cestu k diplomatickým stykům se Sovětským svazem, rostla jeho mezinárodní autorita.

Tak nástup fašismu a na druhé straně rostoucí autorita SSSR vedly k polarizaci v buržoazním táboře, který se začal dělit na stoupence fašismu a války a na jejich odpůrce, byť kolísavě a nedůsledně, formující se pod hesly demokracie, vlastnictví, pacifismu či antimilitarismu. Vznikající rozpory mezi kapitalistickými státy i jednotlivými skupinami buržoazie oslabovaly jednotnou protisocialistickou frontu, oslabovaly buržoazii jako celek a byly objektivní zálohou světového revolučního hnutí. Živelné protifašistické a protiválečné hnutí se stávalo společenskou silou,

předpokladem, aby se revoluční proletariát postavil do jeho čela.

Na tuto novou objektivní situaci reagovalo v létě 1935 jednání VII. kongresu Komunistické internacionály. Kongres ukázal nové možnosti a formy přístupu dělnické třídy k socialistické revoluci. Podstatou generální linie VII. kongresu byla orientace komunistických stran na to, aby se (s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám ve svých zemích) postavily do čela národů svých zemí jako vedoucí síla v boji za demokracii, svobodu, nezávislost a proti fašismu. Hegemonie dělnické třídy v protifašistickém boji měla otevřít revoluční perspektivu proletariátu. Základem protifašistického svazku se měla stát jednotná fronta dělnické třídy jako jádro široké lidové fronty všech demokratických složek a skupin ochotných bojovat proti hrozbě fašismu.

Jednání kongresu se zabývalo důležitou otázkou protifašistického boje — postojem revolučního hnutí k problematice válek a položilo základy k nové orientaci vojenské politiky komunistických stran. Základní úkol, obrana Sovětského svazu, začal splývat s obhajobou svobody a nezávislosti těch zemí ohrožených fašistickou agresí, které se měly stát přímo či nepřímo protisovětským válečným nástupišťem. Boj proti fašistické agresi, za uhájení samostatnosti a demokracie ohrožených kapitalistických států měl mít důsledně revoluční, lidový charakter, vést k rozšíření demokratických práv a svobod, k demokratizaci hospodářských vztahů a důsledné rovnoprávnosti národnostních menšin. Takový boj bylo možné vést jen za předpokladu vedoucí úlohy revoluční strany a v důsledku střetávání s vlastní buržoazií a při oslabování jejich pozic. V tom spočívala jeho revoluční perspektiva. Dočasná spolupráce s buržoazií neznamenal obhajobu její politiky a mocenských pozic.

Z tohoto teoretického přístupu k otázce vztahu komunistů k případné válce vyplývaly i konkrétní úkoly pro revoluční práci ve vztahu k buržoazním armádám.

Teze VI. kongresu Komunistické internacionály o rozvrácení buržoazních armád a sbratření vojáků v případě imperialistické války nabývaly v nové objektivní situaci nový kvalitativní obsah. Jestliže celková linie VII. kongresu ukazovala cestu k socialistické revoluci přes boj za uhájení demokracie proti fašismu, pak i na tomto úseku musela nabýt vrchu myšlenka boje o buržoazní armádu.

Co znamenal tento boj o armádu pro vojenskou politiku KSČ? Československá buržoazní armáda byla zatím stále především součástí mocenského státního aparátu. Poukázal jsem již na prohlubující se reakční charakter armády odbouráváním demokratických práv vojáků, na zahnizďování fašismu ve velitelském sboru apod. Bylo možné změnit charakter této armády ve prospěch revolučních cílů důsledného antifašistického boje? Základní objektivní předpoklad pro to existoval v celospolečenském přesunu vyvolaném hrozbou fašistické agrese ve prospěch antifašistických sil. Avšak demokratizovat armádu bylo možné jen v úporném třídním boji a proti vůli buržoazie, při současném odhalování její protilidové a protisovětské tváře. Boj o armádu tedy nebyl o nic méně třídní, než předcházející politika rozložení buržoazní armády. V politice demokratizace nemůžeme tedy vidět ani protiklad k předcházející politické linii, ale vzájemný vztah vycházející z příslušné fáze vývoje revoluce. Tato politika nebyla „taktickým tahem“ komunistů, jak by byla ráda hlásala buržoazie, ani náhlým obrátem na „d.k.tát“ a ve prospěch „Moskvy“, ale měla své hluboké zdůvodnění vyplývající z analýzy konkrétní mezinárodní a vnitropolitické situace. Byla vyjádřením toho, že v této situaci jde cesta k proletářské revoluci přes uhájení demokratických práv a svobody národů proti fašismu.

Vyvrcholením úsilí KSČ za uplatnění závěrů VII. kongresu Komunistické internacionály se stal VII. sjezd strany v dubnu 1936. Znamenal překonání všech nejjasností a všestrannou aplikaci závěrů VII.

kongresu Komunistické internacionály pro práci KSČ v podmínkách Československé buržoazní republiky.

Otázku boje o armádu pokládal VII. sjezd za jednu ze základních podmínek úspěšné obrany republiky. Již na sjezdu zaznělo varování před připravovaným zákonem na obranu státu. Komunisté bojovali na půdě parlamentu a v tisku proti tomuto návrhu a sami navrhli, jak by zákon na obranu republiky měl vypadat. Tento návrh pak přednesl Klement Gottwald v parlamentě. Komunisté v něm požadovali, aby hlavní tíži nákladů na budování armády a obranných zařízení nesli kapitalisté, aby byly existenčně zabezpečeny rodiny vojáků základní služby. Pro případ branné pohotovosti pak žádali kontrolu lidu nad hospodářstvím a rozdělováním zásob. Strana žádala důslednou očistu nejen armády, ale i celého veřejného života od fašistických živlů, přičemž rozhodujícím činitelem měly být lidové výbory složené z příslušníků nefašistických stran. Sabotéři obrany země, lichváři a úplatkáři měli být důsledně stíháni. Návrh žádal protifašistickou výchovu armády a její sbližování s Rudou armádou. Konečně věnoval pozornost branné přípravě lidu na základě demokratické samosprávy a dobrovolnosti a odzbrojení všech protifašistických organizací.

Již toto stručné shrnutí konkrétních požadavků VII. sjezdu KSČ ukazuje, že obranu demokracie a samostatnosti ČSR chápala strana třídně, že realizace těchto směrnic by znamenala oslabení pozic buržoazie. „Zabránit fašismu, toť náš přecní úkol. Ne proto, abychom na věky věků ustavili měšťáckou demokracii, ale proto, abychom si otevřeli cestu k naší demokracii, k diktatuře proletariátu“, řekl na sjezdu s. Šverma.

Velký význam pro prosazování linie VII. sjezdu KSČ měla existence Československo-sovětské spojenecké smlouvy z roku 1935. K této smlouvě přistoupila československá buržoazie pod tlakem nebezpečí nacistické agrese. Smlouva měla nejen

význam vojenský, ale samou svou existencí působila na rozvoj demokratických, protifašistických sil v zemi, pomáhala straně legálními cestami popularizovat Sovětský svaz a jeho armádu.

Sympatie našeho lidu k Rudé armádě rostly, právem k ní vzhlížel s nadějami v těchto kritických letech. A tak se již před druhou světovou válkou rodil onen vřelý vztah, který pak byl zpečetěn společně prolévanou krví v trvalé bratrství našich národů se Sovětským svazem a jeho armádou.

Zkušebním kamenem revoluční vojenské politiky strany se v letech 1936 — 1938 stalo organizování pomoci bojujícímu demokratickému Španělsku. Španělská občanská válka, boj mezi demokracií a fašismem, pomáhala urychlovat proces probuzení mas z bezstarostných nálad, byla školou internacionální solidarity v protifašistickém boji. Heslo komunistů „U Madridu se bojuje o Prahu“ vyjadřovalo nedělitelnost otázek války a míru, svobody a fašistické agrese na celém světě.

KSČ organizovala nejen materiální a lékařskou pomoc bojujícímu demokratickému Španělsku. Nejuvědomilejší příslušníci strany odcházeli ilegálně do Španělska, aby se zde stali členy mezinárodních brigád. Tak komunisté dokazovali, že boj proti fašismu pro ně není prázdnou frází, zakládali jednu ze slavných bojových tradic internacionálního protifašistického boje.

Koncem roku 1937 a na počátku roku 1938 začala se stahovat temná mračna nad Československou republikou. Dlouho připravovaná vojenská mašinerie německého nacismu, bičovaná hysterií fašistické ideologie, dala se do pohybu. První obětí agrese se stalo Rakousko v březnu 1938. To bylo nejen vážné varování, ale i odhalení Hitlerovských karet. „Anšlusem“ Rakouska se podstatně zhoršila vojensko-politická situace Československa. Území státu se ocitlo v kleštích, když na celé polovině hranic bylo obklíčeno Německem a na zbytku fašistickým Polskem a Ma-

čarskem, které prahlo po realizaci svých územních národů na Slovensko. Rakouská akce aktivizovala i všechny protifašistické živly uvnitř státu a odstředivé nacionalistické síly. Československý stát začal nyní platit daň za „své“ řešení národnostní otázky. Leta praktikovaná nadvláda české buržoazie byla objektivní překážkou možnosti vytvoření mohutné obranné fronty, byla časovanou náloží pod samými základy státu. To byla i příčina, proč se obyvatelstvo německého pohraničí stalo zálohou nacismu ve státě a pátou kolonou ve chvíli agrese.

V kritických měsících r. 1938 vrcholilo úsilí KSČ o prosazení linie lidové obrany vlasti. I když bezprostřední nebezpečí nacistické agrese semklo lid v jednotném odhodlání bránit republiku, nezabývaly se masy iluze o vládě, která měla osud republiky v rukou, nedokázaly se odhodlat k revolučním změnám, které byly nezbytným předpokladem důsledné obrany republiky. Teprve mnichovská zrada se stala počátkem procitnutí do trvalé reality, počátkem zkušeností, které byly draze placeny.

Jak hodnotit výsledky vojenské politiky strany tohoto, pro další historii našich

národů tak osudového a dramatického údobí.

Především je třeba konstatovat, že se potvrdila, bohužel pro tuto chvíli negativním způsobem, správnost linie VII. kongresu Komunistické internacionály a politiky KSČ v tom, že republika se mohla úspěšně bránit jen jako vnitřně změněná, důsledně demokratizovaná země. Potvrdilo se, že buržoazie jako vládnoucí třída není s to vést důsledný protifašistický boj. Straně se v průběhu několika málo let nepodařilo překonat iluze společnosti, dovést proces diferenciací až k vládě jednotné a lidové fronty. Udržení republiky jen v té podobě, jaká byla, bez dynamické koncepce obrany státu na principu revolučních společenských změn nebylo možné. Byla to však zároveň zkušenost pro nastávající léta druhé světové války, na jejímž prahu Mnichovem lidstvo stanulo. V národně osvobozeneckém boji totiž musely, i když v jiných podmínkách, vystoupit do popředí stejné zásady, neboť i tento zápas mohl být úspěšně doveden do konce jen za předpokladu, že jeho hegemonem se stane dělnická třída vedená komunistickou stranou.

Vojenská politika KSČ v údobí předmnichovské republiky je neprávem opomíjenou kapitolou dějin naší strany. A přece zde, v těchto letech již začínal zápas o lidovou armádu. Neměli bychom tradice naší armády ochuzovat o údobí bojů za přetvoření armády z nástrojů moci buržoazie na nástroj revoluční lidové moci. Jen v historii boje komunistů proti buržoazní armádě a později v boji o armádu pochopíme kořeny, v nichž se rodil třídní charakter naší soudobé armády.

Vedoucí úloha strany v branném systému ČSSR

Vedoucí úloha strany je jedním ze základních principů budování socialistické společnosti. Svou vedoucí úlohu a autoritu strana neustále prohlubuje tím, že v souladu s měnícími se podmínkami důsledně vyjadřuje potřeby společenského rozvoje a zájmy celé společnosti. Svým sociálním složením, pokrokovostí v politické i ideologické oblasti, společenskou aktivitou, organizovaností, kolektivností, rozhodování i historickými tradicemi přispívá úsilí o realizaci celospolečenských zájmů a naplňování celospolečenských potřeb, zejména k socialistickému sjednocování naší společnosti.

Hlavním obsahem činnosti komunistické strany je politické vedení. Strana vypracovává jednotnou politickou linii rozvoje společnosti, základních oblastí společenského života, zabezpečuje plnění této linie organizačně i ideologicky, řídí vyhledávání, výchovu a rozmísťování kádrů a kontroluje plnění přijatých opatření. Strana koordinuje práci státních orgánů i společenských organizací, rozvíjí jejich iniciativu, usiluje o zvýšení organizovanosti, odpovědnosti a usměrňuje jejich činnost ke společnému cíli. Opírá se při tom o komunisty pracující v různých člancích společenského systému, o jejich zkušenosti a o podporu širokých mas.

Politické působení strany na různé objekty řízení musí být optimálně rozděleno na jejich jednotlivé části, a to jak, bezprostředně, tak i zprostředkovaně. „Základní složky, jež jsou objektem stranického

řízení, jsou tyto: 1. třídní a sociální struktura, jako zájmová struktura; 2. politický a právní systém (mocenské, správní, zastupitelské instituce aj.); 3. ekonomika; 4. kultura, kterou máme na mysli tvorbu materiální a duchovní kultury, ideologický a výchovný systém.“¹⁾ V mnoha případech objekty stranického a státního řízení se kryjí. Rozdíl je však ve formách subjektivního působení na objekt a jeho řízení. Jde o dialektickou jednotu, ale nikoli o totožnost. Stranické vedení bude spočívat především v jednotném výkladu základní linie politiky strany, vycházející z ideové koncepční analýzy a v jednotném organizačním a kádrovém zabezpečení.

Vojenská politika strany a branný systém

Součástí celkové politické linie je vojenská politika komunistické strany, a to ve směru horizontálním (podobně jako politika zahraniční, zemědělská, atd.) i ve směru vertikálním (působí různou měrou do všech stránek politického života). Vojenská politika strany, jejímž hlavním úkolem je všestranně řešit problémy obranyschopnosti země, vychází důsledně z marxistické filosofie, marxisticko-leninského učení o válce a armádě a z poznatků různých vědních oborů. Zahrnuje nejen výstavbu ozbrojených sil, které jsou základem

¹⁾ Tomášek, Vedení a řízení socialistické společnosti, RP z 19. 1. 1971.

dem obranyschopnosti země, ale celého komplexu politických, ekonomických a vojenských otázek vnitrostátního i mezinárodně politického charakteru. Vojenská politika je součástí celkové politické linie strany, která jí určuje místo, prostor, prostředky a politický charakter. Naproti tomu vojenská politika do určité míry zpětně ovlivňuje celkovou politickou linii strany, neboť odráží konkrétní objektivní společenský pohyb i to, jak se tento promítá ve společenské funkci obrany státu. Ovlivňuje úroveň obranné funkce státu, odráží kvalitativní rysy vnitřní i vnější politiky strany a působí na obranyschopnost státu.

Potřeby obrany země, vyplývající zejména z vnějších podmínek budování socialismu, vytvářejí rozpor mezi uspokojováním vnitřních potřeb společnosti a uspokojováním požadavků obrany. Optimální řešení tohoto rozporu je závislé především na stupni poznávací schopnosti strany, a to jak z hlediska hodnocení nebezpečí války, tak z hlediska hodnocení ekonomických možností země. Existuje tedy přímá závislost budování obrany na ekonomickém potenciálu země, tj. na schopnostech zajistit nezbytné podmínky pro efektivní výstavbu ozbrojených složek i ostatních prvků potřebných pro obranu země, stejně jako na možnostech vytvořit pevnou ekonomickou základnu schopnou hladkého přechodu na válečné hospodářství, zejména z hlediska materiálních a surovinových zdrojů. Úkolem vojenské politiky je najít optimální řešení pro uspokojení současných potřeb obrany země se současným zabezpečením potřebné ekonomické základny, bez zbytečného omezování potřeb společnosti. Je třeba zdůraznit, že preferovat potřeby obrany země bez přihlédnutí k ekonomickým možnostem znamená oslabovat obranu země v jejím nejdůležitějším článku. Soulad vojenské a hospodářské politiky je předpokladem úspěšného budování obrany. Vyžaduje však konfrontaci vojenské politiky s cíli ekonomické politiky i s cíli vnitřní a mezinárodní politiky. Jsou to sociálně politické zákonitosti, mezinárodní poměr sil a vývoj vojenství, které především určují hlavní rysy a požadavky vojenské politiky.

Řešení všech otázek obranyschopnosti země má velmi výrazný internacionální charakter. Tento je určován internacionální stránkou budování socialismu, důsledky na rozvoj vojenství i charakterem současného rozdělení světa a případného válečného konfliktu. Stupeň obrany našeho státu je přímo závislý na obranyschopnosti celého socialistického tábora, především pak Sovětského svazu. Každá tendence, která narušuje internacionální chá-

pání a řešení otázek obrany země, má vysoce škodlivý charakter.

Vojenská politika není oblastí výlučnou, odtrženou od zájmů společnosti, ale naopak vyplývá ze společných cílů a zájmů společnosti a státu. Tyto cíle jsou rozpracovávány formou vojenskopolitických koncepcí k zabezpečení obranyschopnosti země a realizovány v procesu budování branného systému. Vojenskou politiku je možné charakterizovat jako zvláštní oblast společenské praxe, která je zaměřena na vědomé ovlivňování procesu budování obrany společnosti jako celku i jednotlivých součástí, stránek i dílčích systémů. Cílem je dosáhnout souladu vývoje a požadavků soudobého vojenství s možnostmi a zájmy společnosti.

Branný systém je pak soustavou společenských obranných sil, jejichž základem je pravidelná armáda a dalšími subjekty jsou záložní ozbrojené síly, teritoriální ozbrojené síly a složky, civilní obrany, pořádkové a bezpečnostní složky a řídicí celospolečenské instituce ve státním a stranickém aparátu, které svojí činností realizují vojenskou politiku strany.

Vlivy vědeckotechnické revoluce ve vojenství a z nich vyplývající přeměny ve formách a způsobech vedení ozbrojeného zápasu způsobily, že příprava obrany státu není již výhradní záležitostí ozbrojených sil a vojenských řídicích orgánů, ale stává se záležitostí celospolečenskou. Branný systém představuje součást státní politické soustavy a v důsledku toho podléhá všem zákonitostem jejího rozvoje. Vyžaduje jednotnou realizaci všech prvků charakterizujících funkci a místo branného systému: prvek ideově politické a výchovné činnosti k zajištění obrany země, prvek vojenské činnosti včetně obrany a ochrany teritoria, prvek ekonomického zabezpečení potřeb ozbrojených sil, obyvatelstva i válečného hospodářství a prvek bezpečnostních a pořádkových opatření.

Vývoj branného systému socialistického státu je podmíněn obecnými zákonitostmi společenského rozvoje a zákonitostmi vedení ozbrojeného zápasu. To vyžaduje respektovat a uplatňovat některé základní principy výstavby branného systému. Jedním z hlavních principů, který pozitivně ovlivňuje vývoj branného systému, je princip vedoucí úlohy strany. Z dalších je nutné zdůraznit princip jednoty politických, ekonomických a vojenských stránek řízení obrany státu, které podmiňují maximální pružnost a efektivnost výstavby branného systému, a princip centralismu, který je založen na přísné koordinované činnosti jednotlivých podsystemů, složek a prvků branného systému.

Československo, jako stát se socialistickým charakterem společenského zřízení, je členem obranné koalice Varšavské smlouvy, která nejen zabezpečuje společnou obranu zúčastněných států, ale současně znásobuje kapacitu jejich branných systémů a umožňuje vojenskovo-vedeckou i vojenskotechnickou integraci. Na jedné straně jsou respektovány zájmy a potřeby jednotlivých členských států, na druhé straně objektivní potřeby a obranné cíle koalice. Branný systém socialistického státu je tedy rozvíjen v souladu se změnami ve vojenství, potřebami vyvolanými specifickými podmínkami každého státu i objektivními tendencemi rozvoje branných soustav ostatních států Varšavské smlouvy. Tímto způsobem je možné odstranit disproporce a nedostatky dosavadního branného systému státu a uspokojit vojenské potřeby, které by nebyl schopen vlastními silami pokrýt.

Z uvedeného vyplývá, že obsah pojmu branný systém zdaleka přesahuje rámec ozbrojených sil a svými kořeny zasahuje nejen do ekonomiky, vědy, techniky, ale i do morálně politického potenciálu, kultury apod. Při hlubší analýze se postupně začíná, vedle sociálně politické oblasti, krystalizovat další dva prvky, které ve svém souhrnu zabezpečují obranyschopnost země a formují branný systém. Jsou to jednak prvky ekonomické, jako je ekonomická úroveň státu, objem výroby, životnost a mobilita ekonomiky, úroveň vědy a techniky, atd., a dále prvek ozbrojeného potenciálu, jako je počet ozbrojených sil, úroveň výzbroje, stupeň organizovanosti a bojové přípravy, morálně politický stav atd. Jde tedy o souhrn obecnějších možností a předpokladů daného státu vést úspěšný ozbrojený zápas a schopností realizovat tyto předpoklady přímo ve střetnutí.

Vedoucí úloha strany v branném systému

V ČSSR je základním principem politického řízení státu a tedy i budování branného systému vedoucí úloha Komunistické strany Československa. Z této vedoucí úlohy v politice státu pak zákonitě vyplývá i její vedoucí úloha při stanovení hlavních zásad a cílů vojenské politiky, vedoucí úloha při stanovení zásad a norm pro všestrannou přípravu obrany země a tedy i rozhodující míra pravomoci a odpovědnosti všech orgánů strany na všech stupních řízení branného systému.

Formy praktické realizace vedoucí úlohy KSČ v branném systému mohou být různé, avšak ve všech případech je třeba kvalitu a úroveň politického řízení bran-

ného systému považovat za jedno z hlavních kritérií jeho efektivnosti. Strana, jako vedoucí politická síla ve státě, nese v každém případě plnou odpovědnost za ideové zaměření vojenské politiky státu, za pojetí a politický obsah vojenských aspektů obrany a za stanovení politických cílů pro výstavbu a přípravu branného systému. Odpovědnost strany za obranu země nesnižuje ani nenahrazuje zákonnou odpovědnost státních orgánů za praktickou realizaci přijatých politických zásad obrany země. Veškerá výkonná moc v oblasti výstavby branného systému spadá do kompetence státních orgánů v rozsahu stanoveném platnými zákony. Strana řídí a integruje celospolečenské úsilí k obraně země na principech marxismu-leninismu, určuje základní koncepční linii a vytváří podmínky pro její realizaci ve všech oblastech společenského života, aniž by tím narušovala pravomoc a zbavovala odpovědnosti státní orgány a společenské organizace za plnění úkolů obrany země.

Realizace vojenské politiky strany je zabezpečována cestou federálních orgánů v horizontální struktuře řízení branného systému a cestou nižších stranických a státních orgánů ve vertikální struktuře. Při tom základní formou uplatňování vedoucí úlohy strany je přímá účast členů strany ve státních orgánech všech stupňů řízení.

Vedoucí úloha KSČ v branném systému z hlediska bezprostředního řízení se odráží v ustavení, činnostech a pravomocích Rady obrany státu, Rad obrany republik a Rad obrany národních výborů na nižších stupních.²⁾ Byl vytvořen jednotný systém, strukturálně uzpůsobený činnosti ve čtyřech základních oblastech — vojenské, politické, ekonomické a bezpečnostně pořádkové. Rady obrany jsou státním orgánem pro řízení otázek obrany v míru i za války v rámci stanovené působnosti. Rada obrany státu je oprávněna stanovit úkoly federálním ministerstvům a ostatním ústředním orgánům státní správy. Podobně je tomu u rad obrany nižších stupňů s pravomocemi na příslušné úrovni.

Základní myšlenkou vytvoření tohoto systému je upevnění vedoucí úlohy strany, jejího vlivu a kontroly v celé oblasti obrany státu. Praktická realizace je závislá na rozpracování působnosti rad obrany a vymezení vztahů ke státním orgánům na všech stupních, zejména k federálním a národním orgánům a institucím. Tím se vedoucí úloha strany v podstatě rozšířila na dvě základní linie: stranickou,

²⁾ Ústavní zákon č. 10/1969 Sb. z 31. 1. 1969 o Radě obrany státu.

využívající dosavadní organizační strukturu strany od ÚV KSČ po základní organizace, a stranicko-státní, spočívající na svislému řadě obrany, v jejichž čele jsou vedoucí tajemníci stranických orgánů a čelní představitelé státních a stranických orgánů příslušných stupňů. V případě řady obrany je respektována jedna z nejdůležitějších forem uplatňování vedoucí úlohy strany, tj. přímá účast členů strany, v tomto případě vedoucích funkcionářů, ve státních orgánech socialistického státu.

Rady obrany zaujímají výlučné postavení vůči ostatním orgánům státní moci a správy, které vyplývá z jejich úkolu zabývat se otázkami tvorby, použití a řízení vojenského potenciálu v zájmu státní politiky. Struktura rad obrany odpovídá požadavkům objektivních podmínek charakteru soudobého ozbrojeného zápasu a zabezpečuje jednotu řízení obrany země v celém jejím komplexu, podle jednotné koncepce a v co nejtěsnějších vazbách stranických a státních orgánů. Jejich složení zabezpečuje respektování všech nejdůležitějších vlivů při rozhodování o obraně země a umožňuje pružnost a operativnost při řešení jakýchkoli situací. Systém rad obrany má přímé vazby od vrcholných federálních orgánů, celou vertikální strukturu řízení, až po výkonné orgány národní i územní. Je zde vyjádřena zásada vertikální i horizontální centralizace řízení a současně zásada účelné autonomie na nižších stupních.

Ve sféře praktické realizace obranných opatření působí současně s objektivními požadavky centralizace řízení i objektivní tendence decentralizační, vyplývající zejména ze složitosti a různorodosti jednotlivých dílčích činností v rámci branného systému na různých stupních. Tato protichůdnost je pouze zdánlivá, neboť jde o různost realizace v rámci jednoty řízení. Koncepční a normativní procesy vyžadují centralizaci řízení, zatímco praktická realizace vyžaduje respektování místních specifických podmínek.

Branný systém státu funguje v míru i za války v rozdílných podmínkách a pod tlakem rozdílných požadavků. V každém případě musí umožňovat rychlý a hladký přechod z mírových podmínek na válečné, bez podstatných strukturálních změn. Určujícím hlediskem výstavby branného systému musí být jeho válečná funkce a teprve od ní mohou být odvozovány odlišnosti funkce v době míru. Hlediska a požadavky válečných podmínek, zejména z hlediska řízení, jsou určující a mírové modifikace jsou přípustné pouze v rozsahu nenarušujícím přechod z mírového systému na válečný.

Řídící funkce strany v přípravném období

Příprava branného systému v míru je dlouhodobým procesem, který zahrnuje množství činností vojenských i nevojenských orgánů a organizací v oblasti morálně politické přípravy obyvatelstva k obraně země, budování a přípravy ozbrojených sil, připravenosti ekonomiky na zabezpečení výstavby základních prvků branného systému země a operační přípravy teritoria státu v zájmu ozbrojených sil i obyvatelstva. „Marxismus-leninismus považuje přípravu obrany socialistické vlasti za historicky nezbytnou v boji za vytvoření a upevnění nové společnosti. Objektivní nevyhnutelnost obrany vymoženosti socialismu pak vznikla v souvislosti se zákonitostí vývoje kapitalismu, zvláště v jeho nejvyšším, a posledním stadiu, v období imperialismu.“³⁾ Otázky výstavby branného systému a bezpečnosti státu jsou v třídně rozděleném světě součástí celkového rozvoje socialistické společnosti. Strana při tom vychází ze současné etapy vývoje naší společnosti, kterou chápe v jednotě jejich vnitřních i mezinárodních aspektů a zdůrazňuje třídní funkci a třídní charakter veškeré činnosti při budování branného systému a internacionální význam a přínos k posílení obranyschopnosti celého socialistického světa.

Strana v období příprav obrany státu uplatňuje svůj vliv především v těch oblastech, které určují orientaci a kvalitativní stránku branného systému. Týká se to zejména:

- obsahu a forem zahraniční politiky směřující k upevnění obranyschopnosti státu a orientaci na koaliční obranný systém Varšavské smlouvy;

- tvorby zásad vojenské politiky v souladu s cíli a úkoly ekonomické a sociální politiky státu, mezinárodní situací a rozvojem vojenství;

- výstavby ozbrojených sil z hlediska politické a odborné připravenosti i materiálně technického zabezpečení;

- rozvíjení vojenské doktríny z hlediska nejúčinnější a nejefektivnější formy obrany státu a výstavby branného systému;

- ideově politického působení na široké masy obyvatelstva v duchu vojenské politiky strany a obranných cílů státu;

- objasňování významu branné přípravy obyvatelstva z hlediska přípravy teritoria na válku;

- uvedení do souladu potřeb hlavních prvků branného systému s možnostmi ná-

³⁾ J. Pankratov, V. I. Lenin a sovětské ozbrojené síly, NV Praha, 1970, s. 22.

rodního hospodářství a s tím související zabezpečení přechodu na válečné hospodářství;

— udržování v pohotovosti některých prvků branného systému pro případ rychlého aktivizování a okamžitého nasazení;

— provádění kádrové politiky s cílem zabezpečit vysokou politickou a odbornou úroveň v hlavních prvcích branného systému;

— zabezpečení rozvoje ozbrojených sil i ostatních prvků obrany státu využíváním práce vědeckovýzkumné a vědeckoinformační základny;

— nepřetržitou kontrolní činností k zabezpečení realizace úkolů vojenské politiky v hlavních článcích branného systému.

Rídící funkce strany je realizována v celé vertikální struktuře stranických orgánů. Ústřední výbor určuje, v rámci své generální linie, zásadní linii pro všechny politické, hospodářské a vojenské orgány a společenské organizace a zabezpečuje její proniknutí, realizaci a kontrolu plnění.

Územní stranické orgány zabezpečují v rámci usnesení a směrnic ÚV KSČ realizaci vojenské politiky v oblasti politické, ekonomické, ideově výchovné i v dalších oblastech společenského života. Na rozdíl od vrcholných stranických orgánů zde vedle řídicí funkce daleko výrazněji vystupuje funkce realizační přímo ve výrobní a prováděcí sféře v krajích a okresech. Krajské a okresní orgány strany zabezpečují realizaci a usměrňují všechny řídicí a výrobní instituce ve svých obvodech pro plnění všech úkolů vojenské politiky strany na úseku přípravy a řízení branného systému státu. Plnění těchto úkolů vyžaduje nezbytnou vojenskopolitickou, vojenskoekonomickou a vojenskoodbornou přípravu pracovníků na těchto stupních.

V ozbrojených silách jsou nositelem vedoucí úlohy strany stranickopolitické orgány a stranické organizace. V jejich výstavbě byly uplatněny ověřené principy a zkušenosti z výstavby sovětských i našich ozbrojených sil. Činnost a struktura stranických orgánů v ozbrojených silách je sladěna se zvláštnostmi výstavby ozbrojených sil, zejména se zásadou nedílné velitelské pravomoci a centralismem. Stranickopolitické orgány zabezpečují součinnost s územními stranickými organizacemi v civilním sektoru a aktivně se podílejí na jejich přípravě k plnění úkolů za války.

Rídící funkce strany za branné pohotovosti státu

Všechny obecné rysy a předpoklady vedoucí úlohy strany mají plnou platnost i za branné pohotovosti státu. Navíc toto

období přináší některé zvláštnosti, které zdůrazňují vedoucí úlohu strany v branném systému. Obrana socialismu v době branné pohotovosti je prvořadým úkolem, za jehož zabezpečení má komunistická strana plnou odpovědnost. Vzhledem k tomu, že všechny prvky branného systému se stávají vyhraněným třídním nástrojem, soustřeďují na sebe nutně pozornost strany. Vedoucí úloha strany se stává základním předpokladem důsledného naplnění třídně politického určení branného systému státu jako socialistického ozbrojeného organismu. Strana uplatňuje svůj vliv v rozhodujících oblastech, které určují základní orientaci státu za války a kvalitu obranného úsilí a dbá na soustavné a jednotné úsilí státních a společenských orgánů a organizací v rámci složitých podmínek činnosti za války. Zabezpečuje soustředění a efektivní využití všech morálně politických, vojenskoekonomických, vědeckotechnických a vojenských možností státu v zájmu úspěšného vedení ozbrojeného zápasu.

Ve své činnosti se strana zaměřuje především na:

— plnění internacionálních závazků a upevňování koalčního branného systému v souladu se zájmy státu;

— realizaci zásad vojenské doktríny se současným upřesňováním operací v souladu s vývojem válečných zkušeností;

— zabezpečování kádrového doplňování a materiálního zásobování ve shodě s požadavky ozbrojených složek a výchovy a výstavby nových útvarů;

— ideově politické působení na vědomí obyvatelstva i příslušníků ozbrojených sil v duchu politických a vojenských cílů celé koalice;

— řešení problémů zabezpečování válečné výroby a zásobování, zvyšování účasti obyvatelstva na obranných pracích a prosazování zájmů obrany země ve všech oblastech národního hospodářství;

— kontrolu realizace zásad vojenské politiky a účelné vynakládání finančních prostředků na obranu státu.

Za branné pohotovosti se bude výrazněji a bezprostředněji projevovat nutnost direktivnějšího vedení státních orgánů a společenských organizací komunistickou stranou, která představuje integrující politický faktor úspěšné obrany státu, při respektování stanovené odpovědnosti jednotlivých státních orgánů a institucí.

Ústřední výbor KSČ bude určovat v zásadních otázkách linii pro všechny politické, ekonomické a vojenské orgány a instituce s cílem dosáhnout úplného vítězství nad nepřítelem. Za branné pohoto-

vosti státu bude strana uplatňovat svoji vedoucí úlohu přijímáním vhodných opatření a zabezpečovat jejich realizaci rozvíjením stranickopolitické práce s vedoucími pracovníky státních a hospodářských orgánů.

Vzroste úloha a význam předsednictva ÚV KSČ vzhledem k předpokladu, že válečné podmínky ztíží v prvních dnech a možná i týdnech svolat plénum ÚV KSČ. Vedoucí úlohu strany bude předsednictvo uplatňovat především prostřednictvím Rady obrany státu ve směru na státní a hospodářské orgány a organizace a rovněž pro

střednictvím stranických orgánů všech stupňů i členů strany v orgánech a institucích státního a ekonomického charakteru. Válečné podmínky si vyžádají do určité míry změnu ve stylu práce stranických orgánů a přesuny ve složení a počtech jednotlivých článků stranického aparátu.

Výrazné zastoupení stranických orgánů v řadách obrany všech stupňů umožňuje straně uplatnit jejich prostřednictvím vliv na všechny prvky branného systému a udržet tento vliv v kritických situacích na počátku války i v jejím průběhu.

* * *

Branný systém ČSSR představuje nedílnou součást státně politické soustavy. Základním principem politického řízení socialistického státu a tedy i budování branného systému je vedoucí úloha strany, určující základní koncepční linii obrany země. Strana řídí a integruje celospolečenské úsilí k obraně a vytváří nezbytné podmínky pro její realizaci.

Specifické podmínky vyplývající z požadavků a potřeb branného systému, zejména v období branné pohotovosti, vyžadují účelný systém řízení, respektující princip vedoucí úlohy strany při současném zachování zákonné odpovědnosti státních orgánů a institucí. Organizační struktura branného systému musí umožnit rychlý přechod z mírových podmínek na válečné. Otázky obrany státu je nutné řešit nepřetržitě již v době míru zapojením všech společenských prostředků země.

Problematika vedoucí úlohy strany v branném systému ve spojení s procesem jeho vývoje, vzájemnými vazbami a souvislostmi musí být soustavně sledována a analyzována. Jedině tak je možné využít poznatků soudobého vojenství, možností ekonomického potenciálu státu a zájmů společnosti k vytvoření podmínek pro maximální zabezpečení obrany země. Rozpracování postavení a vedoucí úlohy strany v branném systému musí být záležitostí vědeckovýzkumných pracovišť, stejně jako koncepčně řídicích složek v ozbrojených silách i ostatních prvcích branného systému.

Byla to jediná komunistická strana, která hrozící nebezpečí včas viděla, před ním varovala a do posledního okamžiku osudné kapitulace se snažila o odvrácení nejhoršího. ... Proč nebyla prosazena jednotná vůle lidu? Proto, poněvadž ve vládě a ve vládních stranách panoval nedemokratický postup. Jednotlivci rozhodovali samostatně a neodpovědně, aniž se ptali na mínění svých voličů a svých stran. ... Máme právo a povinnost volat na soud lidu a dějin zejména všechny ony živly a síly, které tuto hanebnou kapitulaci po dlouhou dobu záměrně připravovaly, které se spikly s nepřitelem proti vlastnímu lidu, národu a republice.

(K. Gottwald, z řeči ve stálém výboru NS RČS dne 11. října 1938.)

Plukovník gšt. ing. Jiří Nečas

Obranná operace frontu

Obranná operace frontu v podmínkách oboustranného použití jaderných zbraní se skládá z jaderných a chemických úderů na útočícího nepřítele a z bojové činnosti vojsk a letectva frontu v součinnosti se strategickými jadernými silami a PVO státu.

Hlavní úlohu v obranné operaci frontu plní **strategické jaderné síly**. Tato úloha je závislá na množství jaderné munice, stupni bojové pohotovosti, na čase pro přípravu jaderných úderů a na situaci vlastních vojsk i nepřítele.

Pro frontovou operaci je důležité, abychom si především ujasnili způsoby vedení obranné operace a ničení velkých útočných uskupení nepřítele.

Pod způsobem vedení obranné operace rozumíme určitý způsob použití sil a prostředků ke zničení hlavních sil nepřítele, které již útočí nebo jsou předurčeny k útoku v pásmu frontu. Způsoby vedení obranné operace určuje idea zámyslu velitele frontu a souhrn opatření ke zničení každého útočného uskupení nepřítele. Základním způsobem vedení obranné operace frontu je ničení nepřítele jadernými a chemickými zbraněmi i palbou konvenčních zbraní ve spojení s pevným udržením prostorů důležitých z operačního hlediska a s rozhodnými protiúderem zahájenými ihned po jaderných úderech.

Ve strategické operaci na válčišti nejčastěji bude probíhat obranná operace v podmínkách **přechodu vojsk frontu do obrany pod údery nepřítele**.

Vojska frontu budou za těchto podmínek v těžké a složité situaci, tzn. budou účelněna do útočného uskupení, mohou mít značné ztráty na živé síle i bojové technice a disponovat jen omezeným množstvím jaderné munice a prostředků její dopravy na cíl, nebudou mít připraven obranný systém paleb a ženíjn úpravu terénu, druhý sled (zálohy) frontu může být „odříznut“ jadernými bariérami nepřítele. Složitost situace může spočívat i v tom, že v době přechodu vojsk frontu do obrany mohou tato vést na jednotlivých směrech útočnou nebo již i obrannou činnost. Hlavní povinností velitele frontu v této složité situaci bude pevně držet výhodné obranné čáry, uskutečnit jaderné a chemické údery

na útočné uskupení nepřítele a rychle vytvořit obranné uskupení vlastních vojsk.

Jestliže bude front přecházet do obrany v době přechodu operace k použití jaderných zbraní nebo na počátku války, bude především nutné prověřit bojeschopnost raketových vojsk a letectva frontu, které mají zabezpečit splnění plánu prvního jaderného úderu frontu. Tento plán musíme upřesnit. Kromě toho musíme rychle odhalit zámysl nepřítele a připravit nutná opatření k likvidaci následků a obnovení bojeschopnosti vojsk po jaderných a chemických úderech nepřítele.

Po odhalení hlavního útočného uskupení nepřítele v pásmu frontu povedeme další doplňkové jaderné údery s cílem zničit prostředky jaderného napadení a ničit tanková uskupení a místa velení nepřítele. Za příznivých podmínek povedeme údery i na jeho zálohy.

Hlavní úsilí vojsk frontu soustředíme na rozhodné ničení útočných uskupení nepřítele v pásmech obrany divizí prvního sledu. Tato ničíme jadernými a chemickými údery a palbou konvenčních zbraní, úpornou obranou důležitých prostorů a vedením překvapivých protiztečí. Nemají-li protizteče naději na úspěch, zdržujeme postup nepřítele a organizujeme mohutné protiúder.

Velkou pozornost věnujeme boji se vzdušnými výsadky nepřítele, které ničíme ihned po jejich odhalení a nedopustíme jejich shromáždění po vysazení.

V průběhu obranné operace se může **situace rychle měnit**. Na jednom směru se může nepříteli podařit vlomit se do operační hloubky obrany, na druhém můžeme vést obranné boje v taktické hloubce a na jiném směru můžeme nepřítele zastavit před předním okrajem obrany. To znamená, že **bojová činnost vojsk frontu se může rozpadat na řadu obranných sražení a to bude vyžadovat důkladné sladění bojového úsilí armád i frontu jako celku**.

Při vklínění se nepřítele do taktické hloubky obrany musíme přijat opatření k likvidaci vlonu nepřítele. Frontové prostředky povedou jaderné a chemické údery na prostředky jaderného napadení, zálohy, letiště, místa velení a týly nepřítele. Velitel frontu může svými zálohami posílit armády prvního sledu. Někdy bude výhodnější využít zálohy armád k zesílení obrany, než k protiúderům. Jestliže se nepříteli podařilo vlomit do obrany frontu na několika směrech, je třeba úsilí frontu soustředit na nejvíce nebezpečný z nich a nerozptylovat úsilí, síly a prostředky frontu. Současně je nutné zesílovat obranu v operační hloubce dodatečným budováním prostorů obrany, dalším rozvinutím systému zátarasů a přípravou ničení mostů, komunikačních uzlů apod.

Podaří-li se nepříteli **proniknout do operační hloubky obrany**, soustředí front úsilí na zničení vklínivějších se uskupení nepřítele a na obnovení narušeného obranného systému. Vklíní-li se nepřítel do operační hloubky velkým uskupením, je povinností frontu zastavit jeho další postup, způsobit mu maximální ztráty, izolovat toto uskupení od ostatních sil a zabránit přísunu záloh. V dalším úsilí druhého sledu (záloh) a využitím raketového vojska a letectva rozdělit uskupení nepřítele a zničit je po částech.

*

V případě, že front přešel do **obraný předem (mimo dotyk s nepřítelem)**, pak může obrannou operaci zahájit ještě v době přípravy nepřítele k útoku.

Hromadné použití jaderných a chemických zbraní dovoluje způsobit nepříteli značné ztráty a jeho útok můžeme i zmařit. K tomu je třeba způsobit nepříteli

50—60 % ztráty, tzn. že na každou divizi nepřítele povedeme 7—9 jaderných úderů, každý v hodnotě 20—100 kt. Při příznivých meteorologických podmínkách a vyhovuje-li to i dalšímu zámyslu velitele frontu je výhodné použít i pozemní výbuchy.

Je-li známa doba zahájení útoku nepřítele, mohou vojska druhých sledů (záloh) armád a frontu podle plánu změnit prostory rozmístění. Současně připravíme síly a prostředky frontu tak, aby způsobily rozhodující ztráty nepříteli v době jeho rozvíjení a přechodu do útoku.

Obranné sražení v pásmech obrany armád sestává z obranných bojů, ve kterých armády využívají všechny síly a prostředky, které mají k dispozici.

Jestliže hlavní úsilí armády prvního sledu frontu soustřeďují v taktické hloubce obrany, pak hlavním jejích úkolem je zničit uskupení nepřítele v taktické hloubce obrany jadernými a chemickými údery a hromadnou palbou konvenčních zbraní ve spojení s ženijními zátarasy, protiztečemi a protiúderem. V tomto případě se armádní protiúder vede při boji o taktickou hloubku obrany.

V případě, že armády prvního sledu soustředí hlavní úsilí v hloubce obrany, pak divize prvního sledu armád mají za povinnost úpornou obranou důležitých prostorů rozčlenit uskupení nepřítele a vytvořit podmínky k protiúderům. V této variantě povedeme armádní protiúder až nepřítel taktickou hloubku obrany překoná.

Jestliže se nepříteli podaří vlomit velkými silami do hloubky obrany a armádní protiúder by nepřinesl žádoucí efekt, pak protiúder armád můžeme vést současně s protiúderem frontu.

K důležitým opatřením, která zabezpečují úspěšné vedení obranné operace, je **protipříprava a údery před přední okraj obrany.**

Protipřípravu nemůžeme v současných podmínkách chápat jako opatření, které se vztahuje k tomu momentu, kdy nepřítel je již připraven k útoku. Naopak protipřípravu vedeme na vojska v prostorech soustředění, ve vyčkávacích prostorech i při přesunu z těchto prostorů k přednímu okraji obrany. To znamená, že v rámci frontu můžeme protipřípravu vést do hloubky 50 až 100 i více km.

Pod pojmem „protipříprava“ rozumíme mohutný a překvapivý úder jadernými a chemickými zbraněmi ve spojení se salvou konvenčních prostředků na hlavní útočné uskupení nepřítele s cílem zmařit útok. Při nedostatku jaderných zbraní může být cílem protipřípravy zeslabit prvopočáteční úder nepřítele nebo oddálit dobu zahájení útoku.

Protipříprava je frontovým opatřením a probíhá proto podle plánu frontu silami a prostředky frontu a armád, přičemž základní úkoly řeší prostředky frontu.

Základem organizace a plánování protipřípravy je rozhodnutí velitele frontu. Organizaci a délku trvání protipřípravy určuje

- cíl a úkoly protipřípravy,
- množství a mohutnost jaderné munice pro protipřípravu,
- sestava použitých sil a prostředků a
- charakter úderného uskupení nepřítele (množství objektů).

Hlavní úsilí protipřípravy je třeba soustředit ke zničení prostředků jaderného napadení a hlavních uskupení vojsk nepřítele (zvláště tankových svazků), míst velení, spojovacích uzlů a dělostřelectva.

Protipřípravu plánujeme

- na pravděpodobných směrech útoku nepřítele,
- v několika variantách, abychom mohli zmařit útok nepřítele při libovolném rozmístění jeho uskupení.

Délka trvání protipřípravy může dosáhnout 20—40 minut. Musíme ji zahájit s překvapením a tak předejít nepřítele v jeho jaderných a chemických úderech.

Před vlastním zahájením je třeba, aby velitel frontu upřesnil způsob protipřípravy, objekty ničení, rozdělil je mezi raketové vojsko, letectvo a dělostřelectvo a určil spotřebu jaderné munice, mohutnost, druh a dobu úderů.

Možnou variantu organizace protipřípravy — viz příloha.

K využití účinků a výsledků protipřípravy mohou **vševojskové svazky armád prvního sledu vést úder před přední okraj obrany**. Tento úder plánujeme zpravidla současně s protipřípravou podle jednotného zámyslu.

Cílem tohoto úderu může být — ihned po zakončení protipřípravy — úplně dokončit zničení hlavního úderného uskupení nepřítele a ovládnout výhodné prostory, které zabezpečí podmínky pro přechod do útoku.

K úderu před přední okraj obrany používáme divize prvního sledu, zálohy a někdy i část sil druhého sledu.

Při organizování tohoto úderu určujeme:

- cíl úderu,
- síly a prostředky, vyčleněné k použití,
- úkoly divizí (jejich čáry rozvinutí, směry útoku, prostory, které mají ovládnout,
- zabezpečení bojové činnosti (zvláštní pozornost věnujeme PVO),
- způsob zajištění ovládnutých čar,
- součinnost zúčastněných sil a prostředků,
- způsob velení.

*

Nejúčinnější způsob zničení útočícího nepřítele je **protiúder frontu**, který zpravidla zakončuje obrannou operaci frontu a vytváří podmínky pro přechod vojsk frontu do útoku.

Podstatou protiúderu je sladění použití jaderných, chemických i konvenčních zbraní na prostředky jaderného napadení a hlavní uskupení nepřítele a rozhodný útok vševojskových svazků (druhého sledu, záloh) **s cílem** zničit hlavní uskupení nepřítele a vytvořit vojskům frontu podmínky k přechodu z obrany do útoku. Někdy může mít protiúder omezený cíl a může spočívat v zastavení pronikajícího nepřítele, nebo v obnovení původní situace.

Výhodné podmínky pro protiúder jsou, když

- celková odolnost obrany frontu není ještě narušena;
- nepřítel má těžké ztráty a zasadil již své zálohy, jeho letectvo je oslabeno a velení vojskům narušeno;
- zasazením záloh (druhého sledu) frontu dosáhneme takové převahy nad nepřítelem, která zabezpečuje jeho zničení.

Organizace protipřípravy v obranné operaci frontu
(varianta)

1. Rozpočet použití raketových vojsk a ničení cílů

Raketové svazky a útvary	Množství použitých odpalovacích zařízení	Vyčleňuje raket		Ničí cíle	
		s jadernou hlavicí	s chemickou hlavicí	jadernými raketami	chemickými raketami
frb-1	9	6 100 kt-4 40 kt-2	3	tpr-4 VS as-2	mpr-1
arb-2	12	6 100 kt-4 40 kt-2	6	tpr-4 mpr-2	mpr-2
ovr (pěti divizí)	12	5 40 kt-3 20 kt-2	7	tpr-3 mpr-1 VS div-1	mpr-1
Celkem	33	17	16	tpr-11 mpr-3 VS-3	mpr-4

2. Graf protipřípravy

Činnost RV, děl., let.	Čas (min.)							
	„Č“	5	10	15	20	25	30	35
Jaderné údery								
Chemické údery								
Salvy raketometů (i s chem. náplní)								
Palebný přepad dělostřel. na děl., VS, RL								
Palebný přepad dělostřel. na tanky a pěchotu								
Ničení cílů přímou palbou dělostřelectva a tanků								
Údery letectva konvenčními prostředky								

Způsoby protiúderu frontu mohou být různé. Nejčastěji vedeme protiúder do boků proniknuvšího nepřítele, při současném bránění jeho dalšímu pronikání do hloubky obrany frontu. Nejtypičtějším přitom bude protiúder z různých směrů. Někdy můžeme vést protiúder jen do jednoho boku proniknuvšího nepřítele, což bude typické např. na přímořském směru, podél horského masívu apod. V soudobých podmínkách je třeba připustit i takovou formu, jako je čelní protiúder s cílem rozčlenit proniknuvší uskupení nepřítele a zničit je po částech. Tato forma protiúderu je výhodná v případech, kdy je ztíženo, nebo znemožněno přesunutí úderných uskupení protiúderu na boky uskupení nepřítele; současně je však podmíněna možnostmi frontu připravit potřebné množství jaderných úderů. Důležité i složité je vytvořit protiúderné uskupení. Zpravidla půjde o manévry vojsk z různých směrů a různých vzdáleností od čar rozvinutí k protiúderu.

Základní způsob bojové činnosti vojsk frontu při protiúderu je úder s rozvinutím svazků a útvarů z chodu. Protiúder můžeme zahájit i střetným sražením, kdy PO divizí budou mít za úkol ovládnout výhodné čáry a zabezpečit tak rozvinutí hlavních sil divizí prvního sledu. Důležité bude částí sil vázat protivníka a hlavními silami mu udeřit do boku.

Úspěch protiúderu bude záviset na dvou hlavních faktorech. Za prvé na efektivním použití jaderné a chemické munice. Je nezbytné, abychom pro frontový protiúder použili asi 40—50 % z celkového počtu jaderné munice frontu pro celou obrannou operaci. Splnění tohoto požadavku bude záviset i na počtu prostředků dopravy této munice na cíl. Za druhé na vytvoření příznivé vzdušné situace, která spočívá ve vybojování (byť i dočasně) vzdušné nadvlády v zájmovém prostoru. Tento požadavek můžeme zabezpečit oslabením leteckého uskupení nepřítele ještě před zahájením protiúderu. Podstatný vliv bude mít i tzv. „přikrytí“, které zabezpečíme silami a prostředky armád a frontu a většinou sil stíhacího letectva letecké armády (hotovostí ve vzduchu i na letištích). Úspěch protiúderu bude záviset i na zabezpečení narůstání úsilí v jeho průběhu. Toto můžeme dosáhnout zasazením druhých sledů (záloh) protiúderného uskupení, záloh frontu, přechodem k útočné činnosti vojsk, která se bránila na bocích protiúderného uskupení a někdy i zasazením záloh hlavního velení.

V případech, že organizování protiúderu nebude účelné (bránící se vojska frontu utrpěla značné ztráty a nepřítel pokračuje v rozvíjení útoku), využijeme zálohy frontu k odražení útoku nepřítele palbou z místa na předem připravených obranných čarách. V tomto případě protiúder frontu bude možný jen, bude-li front posílen zálohami hlavního velení.

*

Obranná operace frontu končí tehdy, kdy se vojskům frontu podařilo splnit úkol, tj. odrazit útok hlavních sil nepřítele, zničit uskupení nepřítele, která pronikla do hloubky obrany frontu, a udržet obsazené a bráněné pásmo obrany frontu. Tím si front současně vytvořil podmínky pro přechod vojsk frontu do útoku.

K rozvoji polního systému velení

Ve dnech 5.—8. 1. 1971 proběhl ve VA AZ seminář k rozvoji velení, kterého se zúčastnili zástupci složek a správ MNO, pracovníci v oblasti velení ve vědeckovýzkumné základně, VA AZ, vojenských okruhů, armád a některých svazků ČSLA. Než vyjdou souhrnné materiály z tohoto semináře, chceme seznámit příslušníky naší armády s hlavními myšlenkami základního referátu, který přednesl generálmajor ing. Miloslav ZÍKA.

V úvodu rozebral cíle a poslání semináře, historický vývoj rozvoje velení v ČSLA v šedesátých letech a delimitace odpovědnosti jednotlivých složek MNO a vědeckovýzkumné základny při uskutečňování komplexní koncepce rozvoje polního systému velení v ČSLA.

Rozvoji velení vojskům byla v posledních letech u všech armád Varšavské smlouvy a je i v současné době věnována náležitá pozornost ve štábu Spojených ozbrojených sil. Přesto v ČSLA existuje dosti neujasněných otázek v oblasti koordinovaného a koncepčně řízeného rozvoje velení.

Současný stav velení neodpovídá požadavkům ani po stránce metodické, ani z hlediska technických prostředků, které zabezpečují moderní vědecké formy velení. To se projevuje v disproporcích mezi požadavky na velení a mezi jeho konkrétními možnostmi.

Příčin, proč tento stav je, může být několik. Vyjdeme-li však z celkových rozborů ÚV KSČ a zasedání pléna ÚV KSČ v prosinci 1970, které ukázalo na podsta-

tu cílů kontrarevolučních sil a důsledky, které z toho vyplynuly, musíme říci, že základní příčina tkví v tom, že rozvoj velení byl oblastí, kde dlouhodobé působení oportunistických a pravicových sil napáchalo obrovské škody.

Všichni pracovníci v oblasti velení víme, že v současné době vlastně neexistuje určité zastřešení tohoto bezesporu významného oboru rozvoje velení. Chybí též vymezit správné proporce mezi vědeckovýzkumnou a funkčními složkami v procesu velení. Odborová vědeckovýzkumná základna (hlavní v oboru teorie velení), která po dobu několika let byla hlavním nositelem úkolu budování nového systému velení, v celé různorodé a široké variantě různých aspektů s ním souvisejících, nebyla jednotně účelově a koncepčně řízena ani koordinována. O tom svědčí např. zkušenosti z K 404 VA AZ Brno, kterou nikdo neřídil a v letech 1968—1969 byla dokonce nucena postavit si sama iniciativně úkoly vědeckovýzkumné práce z oblasti teorie velení. Byly to však úkoly, které byly zaměřeny spíše na pomoc vlastní katedře růstu jednotlivých učitelů, než-li jejich využití ve vojscích. Podobná situace byla ve VZÚ 401.

A tak tedy rozvoj velení, dá-li se to tak nazvat, byl uskutečňován postupným zkvalitňováním systému velení, živelně a nekoordinovaně bez koncepce.

A takovouto koncepci dosud nemáme a nepřepokládáme, že se sama živelně vytvoří, anebo že ji zpracuje nějaká složka, či instituce, která jedine z titulu toho,

že se zabývá problematikou velení — či problematikou řízení — patří do oboru **teorie velení**.

Stojí tedy před námi úkol: **Při respektování všech zásad koaliční spolupráce vybudovat nový všem zvláštnostem a specifikám naší armády odpovídající systém velení.** Tzn. podrobně programově rozpracovat zámysl, který bude v souladu s celkovou koncepcí rozvoje ČSLA a celého branného systému ČSSR, jejich současných i perspektivních možností, technickým rozvojem, kadrovými možnostmi a předpoklady, to znamená v podstatě vypracovat a přijmout z kladné koncepce rozvoje velení — koncepci koordinovaného, cílevědomě rozpracovaného a upřesňovaného budování systému velení.

Zavedení takovýchto zásad řízení a velení vyžaduje čas, techniku a dobře připravené kádry. Musíme ovšem vyjít z dosažené úrovně, opřít se o výsledky vědeckovýzkumné základny, o výsledky studijních prací a jednotlivých dílčích shrmmáždění k této problematice, jak na půdě GS ČSLA, tak i v rámci štábu spojených ozbrojených sil.

Historický vývoj rozvoje velení v ČSLA v šedesátých letech

Rozvoj velení jako objektivně nutný proces postupného zkvalitňování systému velení vojskům, realizovaný s cílem odstranit disproporce mezi možnostmi ozbrojených sil a možnostmi systému velení, je již téměř 10 let jedním z ústředních problémů v naší armádě.

Potřeba zabývat se otázkami v konkrétních společenských soustavách — především pak ve specifických společenských soustavách, kterými jsou vojenské soustavy (armády vyspělých států) — se objevila jako ústřední problém v poválečných letech bouřlivého rozvoje vědy a techniky. Hromadným zavedením ZHN se strašnou ničivou silou v padesátých letech dochází k takovým změnám ve způsobech a formách bojové a operační činnosti vojsk i v pojetí ozbrojeného zápasu v příští možné válce, že tradičně platná zásada o dialektické návaznosti z konce minulé války se začátkem příští války — z hlediska prostředků vedení operací — obecně končí svoji platností a ztrácí své opodstatnění.

Bojové, operační i strategické možnosti ozbrojených sil se nesrovnatelně zvětšily, technický prvek v podobě raketové i ostatní moderní vojenské techniky zněkolikanásobilo palebnou i údernou sílu armád, jejich manévrušnost, rychlost i akceschopnost.

Cílem semináře proto bylo:

a) seznámit všechny účastníky se stavem v oblasti rozvoje velení a zahájit tak integrované úsilí ve všech směrech rozvoje velení v ČSLA.

b) ujasnit si základní aspekty. Jak chápat rozvoj velení v ČSLA a vytvořit předpoklady pro rozpracování rámcové linie koncepce rozvoje polního velení v roce 1971 a další koncepce v roce 1972,

e) ujasnit si jak využívat současnou techniku MAV v metodice operačních štábů,

d) stanovit si, jak procvičovat používání zavedené techniky,

e) ujasnit si, jak ovlivnit myšlení velitelů a štábů v nastávající etapě rozvoje velení velitelskou cestou a jak k tomu zaměřit seriál článků ve vojenských odborných časopisech,

f) ujasnit si vzájemnou působnost a odpovědnost za rozvoj velení a vzájemné vztahy jednotlivých prvků vědeckovýzkumné základny při řešení celého komplexu úkolů této problematiky.

Systém velení ve sféře technických prostředků velení, stylu a metod práce i materiálního a technického vybavení orgánů velení zůstal však jakoby netknutý těmi změnami a v podstatě přežívá systém velení z konce II. světové války. Rozbor a hodnocení situace v tomto ohledu vedla proto k závěru, že vyvstává objektivní nutnost řešit historicky existující disproporce mezi možnostmi ozbrojených sil a v podstatě velmi omezenými možnostmi dosavadního systému velení.

V historii vojenské vědy se totiž zcela zákonitě systém velení, který chápeme jako souhrn sil a prostředků, opožďoval za rozvojem vlastní řízené soustavy, tj. ozbrojenými silami. Tato zákonitost vyplývá ze skutečnosti, že systém řízení je vždy určitou „nástavbou“ řízené soustavy. A právě v padesátých letech došlo k takovému prohloubení existujících disproporcí k jakým ještě v historii vojenství nedošlo a jejichž důsledky všichni v denní praxi cítíme.

Proto nutnost řešit velení (jakožto specifický případ řízení v armádě) vyvstala tedy z objektivního procesu společenského rozvoje a rozvoje vojenství v poválečných letech. Souběžně s negativními důsledky vědeckotechnického rozvoje v armádě — ve vztahu k systému velení — přináší bouřlivý rozvoj vědy a techniky

řadu pozitivních poznatků v těch vědních oborech a disciplínách, které si vytknuly za předmět svého zkoumání řídicí (informační) procesy a stejně tak v oblasti technického rozvoje organizační a výpočetní techniky, jakož i techniky určené především ke zkoumání a uschování informací v řídicích procesech.

Historické podmínky vzniku „problému velení“ v armádě můžeme tedy v nejobecnější rovině charakterizovat jako důsledek vědeckotechnické revoluce ve vojenském, kdy nutnost zkvalitnit a zrychlit velení na jedné straně je podepřena možnostmi realizace na straně druhé. V daném historickém období v tomto směru sehrála velmi kladnou roli Vojenská akademie Antonína Zápotockého. V rámci akademie bylo na podzim 1958 zřízeno první vojenskovědecké pracoviště pro otázky velení, které během tří let vypracovalo základní studie o možnostech mechanizace a automatizace velení v ČSLA a zároveň zpracovalo první projekty operačně taktických úloh na samočinném počítači.

V březnu r. 1965 proběhla vědecká konference ministerstva národní obrany k rozvoji velení, která projednala a schválila první hypotézu koncepce rozvoje velení ČSLA a přispěla ke zřízení samostatného Vojenskovědeckého oboru — teorie velení. Hypotéza koncepce rozvoje velení, zpracovávala do sítového grafu (s uplatněním metody CPM), vytyčovala nejen obsahové, ale i organizační problémy rozvoje velení zhruba na perspektivu 15 let s plným respektováním podílu všech základních složek a institucí na cílevědomém, plánovitém a koordinovaném rozvoji velení v naší armádě. Formulovala cíl procesu zkvalitňování a zrychlení velení vojskům, tj. dosažení souladu mezi charakterem objektivních procesů ozbrojeného zápasu a metodami jejich rozpracování v informačních rozhodovacích procesech s prohloubením gnoseologické způsobilosti systému velení ve směru k zákonitostem ozbrojeného zápasu vcelku a při fungování soustavy ozbrojených sil zvláště.

Cílem bylo

1. Systematicky teoretickým rozpracováním jednotlivých disciplín teorie velení jako vědeckého teoretického a metodologického základu dosáhnout kvalitativně nového systému velení.

2. Mechanizací a automatizací informačních a rozhodovacích procesů v rámci současných podsystémů velení postupně uskutečňovat funkční strukturální přestavbu celého systému velení. Technickým rozvojem prostředků organizační a vý-

početní techniky dosáhnout potřebné úrovně materiálně technického zabezpečení jednotlivých orgánů velení.

3. Výchovu kádřů organizovat systematicky a s nutným předstihem. Časově předpokládala hypotéza realizovat tuto koncepci takto:

A. Rozpracování teorie velení chápat jako průběžný úkol v návaznosti na postup řešení v dalších oblastech;

B. Mechanizaci a automatizaci informačních a rozhodovacích procesů (tzn. projektování v oblasti mechanizace a automatizace) realizovat ve třech postupných etapách;

C. V oblasti taktického rozvoje mechanizační a automatizační techniky předpokládala hypotéza čtyři etapy;

D. V oblasti přípravy kádřů pak realizovat hypotézu ve dvou etapách.

Výsledkem konference byl tedy nástin hlavních myšlenek hypotézy, která neřešila podrobnosti, ale orientovala se jen na principiální otázky a problémy. Její význam a přínos můžeme spatřovat především v tom, že

— stanovila perspektivní cíle v procesu rozvoje velení v ČSLA,

— naznačila zdůvodněný možný způsob realizace tohoto cíle v podmínkách ČSLA,

— vymezila základy obsahové struktury teoreticko-metodologické báze nového vojenskovědeckého oboru — oboru teorie velení,

— vypracovala principy prvotní delimitace odpovědnosti za splnění konečného cíle rozvoje velení v jednotlivých dílčích sférách a oblastech,

— podtrhla význam a důležitost souběžně — a z hlediska předpokládaných narůstajících potřeb — a předstihem organizované přípravy kádřů pro rozvoj velení vojskům.

Bohužel, tyto cíle jsme neplnili.

Významný podíl v rozvoji velení v šedesátých letech měl **VzÚ 401**.

Při jeho založení (SMA 401) byl tento prvek vědeckovýzkumné základny hlavním a v té době jediným střediskem tvorby nového automatizovaného systému velení. V tomto období byl však opomenut význam VA AZ, jejich odborných kapacit a význam funkčních orgánů GŠ.

Průběh osmi let existence ústavu ukázal, že postupně ujasňování rozsahu a šíře problémů spojených s výzkumem a tvorbou nového systému velení a řízení v ČSLA našlo praktické uplatnění v rozsáhlých a náročných pracích, ale z hlediska řešení celkového systému velení jen dílčích úkolů.

Zpočátku řešil převážně úkoly mírového systému prací složek MNO. Dlouho si hledal profil, který nabyl vrcholu v době, když se konsolidoval a vyškolil pro práci svoje kádry. Zde velkou úlohu sehrálo kopírování amerických armádních systémů, jakož i násilná aplikace přenesená z civilního života. Postupně opouštěl práci s racionalizací a malou a střední mechanizací. Tuto problematiku dodnes nikdo neřeší. Koncept práce si určoval sám, neboť funkční složka GŠ/OS-OMA nemělo v té době jasno, jak rozvoj velení řídit. Více světla do této oblasti vnesla právě konference MNO o velení. Začaly první pokusy o formulaci působnosti ústavu jako jediného orgánu odpovědného za rozvoj velení ČSLA. (tedy nejen už za automatizaci). Tuto skutečnost potvrdil nový model MNO v roce 1967. GŠ/OS byla odňata odpovědnost za rozvoj velení a přenesena na Stálou komisi rozvoje velení (třeba říci na prvek, který nemohl nikdy nahradit funkční orgán). Bylo uloženo, že VzÚ bude řešit jak oblast teorie, experimentu, tak realizace automa-

tizace velení — tedy všechno v celé ČSLA.

I přes tyto stinné stránky VzÚ 401 má významný podíl v dosavadním rozvoji velení. Vytvořil velký kus práce pro další rozvoj, má kádr odborníků a má své pevné místo v celkovém systému vědeckovýzkumné základny. Bez pracovníků — profesionálů v oboru velení na poli teoretickém i programátorském — nemůžeme počítat s pronikavějšími úspěchy. Chceme-li však vyběhnout ze současné situace, musíme vymezit správné proporce mezi vědeckovýzkumnou základnou oboru velení (VA AZ a ústavy) a funkčními složkami MNO a GŠ, které jsou zodpovědné za další rozvoj velení.

Delimitace odpovědnosti

Při stanovení odpovědnosti a působnosti jednotlivých složek MNO/GŠ a jednotlivých úseků vědecké a pedagogické základny oboru teorie velení vychází navrhované řešení z dosavadních zkušeností a z toho, aby toto uspořádání nevyžadovalo převratné organizační změny.

Druhý bod základního referátu obsahoval tyto myšlenky:

Vědeckotechnická revoluce ve vojenském charakterizovaná souhrnem kvalitativních přeměn v armádě po druhé světové válce měla vliv na změny bojové činnosti vojsk a vyústila na snahu po novém pojetí řízení boje.

Hledisko času, prostoru a nepřetržitosti velení si vyžaduje vyřešení tohoto rozporu automatizací velení ji odpovídající organizační struktury štábu a metodiky práce.

Současná naše teorie i praxe velení je relativně zastaralá, neboť se jim dosud nepodařilo rozřešit disproporce mezi rozporu mezi skutečnou informační potřebou a dosavadními způsoby informačního zabezpečení.

V řešení velení vystupuje naléhavě problém řešení kvalit informací — jejich adekvátnost pro příslušný stupeň velení, aktuálnosti a komplexnosti,

Důležité bude i nové řešení spojovací soustavy přenosu dat, která zatím odpovídá pouze starému systému velení. Vlivem vědeckotechnické revoluce došlo k rychlému morálnímu opotřebení i této spojovací soustavy.

Současný hlavní proces vědeckotechnické revoluce neustále nezadržitelně naplňuje podmínky raketové jaderné éry,

ale neřeší rozpory mezi dosaženými možnostmi ničení a stupněm řízení vojsk a mezi možnostmi odstraňování následků.

Řízení je rozhodující prvek, který bez aplikace výsledků vědeckotechnické revoluce nebude stačit rozvoji v jiných oblastech rozvoje ČSLA. Může být jeho brzdou, a proto otázku vidíme v těchto souvislostech.

1. Technika, která zatím zesiluje jenom fyzickou schopnost člověka, dnes už zesiluje i jeho psychickou stránku a tím se mění úloha člověka v řízení.

2. Automatizace není pouze seskupení přístrojů, ale slouží k zabezpečení těch úkolů, které dříve dělal jen člověk. Dnes poznal funkci soustavy řízení, vzájemné její vazby a mohl se tak stát prvkem řídicím.

3. Nutnost automatizace, postupně na všech stupních s cílem dosáhnout integrace velení v závislosti na koaličním systému jak v ČSLA, tak v celém branném systému.

4. Racionalizace informací nutných pro velení naruší vžitě metody a práce štábů a tyto doznají strukturálních, organizačních a metodických změn.

5. Úkoly spojené s postupným přechodem na nový způsob velení vyžadují nový přístup ke vzdělávání kádru. Půjde o to

nejen umět jednat s lidmi, ale mít komplexní pohled na řízený proces včetně znalosti organizace i technologické stránky činitelů, které ji ovlivňují.

6. Kandidáti na řídicí funkce musí mít vedle dosud požadovaných politických a odborných schopností systémového způsobu myšlení schopnost řídit cílově zaměřené složité lidské kolektivy a schopnost soustavně se vzdělávat.

Vyžadujeme 2 typy řídicích pracovníků:

— **typ velitele** — štábního pracovníka se znalostmi především stránky vojenské, technické a znalosti společenské a lidské stránky vědeckého řízení (jde o typického systémového pracovníka),

Třetí bod referátu obsahoval **zhodnocení současného stavu polního systému velení v ČSLA.**

a) **V oblasti organizačních struktur orgánů velení**

Současná organizační struktura velení ČSLA (pluk — armáda), která vychází ze zásady maximálně možné shodnosti sovětské a naší organizace orgánů velení, vytváří podmínky pro zabezpečení spolehlivého velení vojskům, pro práci štábů jak v mírových, tak i v polních podmínkách. Tuto strukturu nepovažujeme za bezchybnou, ovšem jednotlivé její organizační prvky, jejich vzájemná vazba i funkční vztahy odpovídající požadavkům soudobého boje, umožňují racionalizovat celý systém velení, zkrátit rozhodovací procesy a usnadňují rychlý přechod z mírového na polní systém bez velkých složitostí. Kromě toho zabezpečuje i potřebnou návaznost velení ze stupně po velitelské i odborné linii. V celém svém systému velení stanoví jeho vnitřní vazby a vtiskuje mu pevný organizační ráz.

Dosavadní nedostatky ve velení vojskům vyplývají z toho, že není v plné míře využito všech možností současné organizační struktury, především pak, že není zabezpečeno bezvadné fungování ostatních faktorů velení. Jde hlavně o plné využití možností lidského faktoru velení a jeho vhodné doplnění technickým faktorem, to je maximálním využitím a zapojením do procesu velení všech možností, které poskytují současný stupeň rozvoje vědy a techniky.

— **typ politického pracovníka** — kde bude převažovat společenská lidská stránka s dobrými znalostmi včetně vojenskými a rámcovými znalostmi technické stránky řízení v armádě.

7. Technika ovlivní nejen formu práce štábů, ale projeví se v zkvalitnění jejich produktivity formou nových unifikovaných dokumentů a informací nutných pro řízení. Vliv techniky se projeví ve složení a struktuře štábů, kde fyzickou stránku převzou stroje a pomohou člověku i v tvůrčích psychických procesech rozhodování.

8. Daná etapa do r. 1980 nebude etapou plné automatizace, ale předchodem od starého způsobu řízení k automatizovanému a integrovanému.

Velení vojskům v poli je založeno na centralizovaném řízení veškeré bojové činnosti a rozumné iniciativě podřízených při plnění stanovených úkolů. Velitel jak známo velí osobně nebo prostřednictvím svého štábu. K tomuto účelu se zřizují místa velení s příslušným vybavením, spojovací soustavy, radiotechnický systém pro zjišťování, rozpoznávání, uvědomování, u letectva pak i pro účely navádění a navigace.

Dosavadní organizační členění a systém míst velení na stupni front, armáda, divize, pluk (VS, TVS, PVS) odpovídají požadavkům soudobého boje. Obdobně je tomu i u frontového letectva, kde podle druhu boje a stupně velení se rozvíjejí VS, PVS, NS, SVS.

Místa velení jsou v současné době zabezpečena nejnutnějším počtem speciálních techniků, včetně dopravních prostředků. Zkušenosti ukazují, že dosavadní praxe v členění míst velení a jejich technické vybavení na všech stupních se vcelku osvědčuje a umožňuje rychle svinování a přemísťování a rozvíjení na novém místě velení.

Neodpovídá však z hlediska mobilizačního rozvíjení technickým a kadrovým požadavkům, které obecně na orgány velení klademe. Nedostatkem míst velení je **nesourodost štábních pracovišť a stále značný počet dopravní a spojovací techniky nutné k zabezpečení velení vojskům.** Současná štábní pracoviště prakticky neposkytují ochranu proti účinkům ZHN.

I přes to, že v ČSLA máme zavedeno určité množství mobilních prostředků velení, **na všech stupních velení využíváme stany jako centrum velení a plánování.**

Výstavba a perspektivní zaměření především mobilních prostředků pro výševojskové štáby není centrálně řízena.

Odstranění těchto nedostatků je řešeno vývojem nových scudových velitelských stanovišť (FILIP, VESTA B, VESTA C). Problém by zjednodušilo určení materiálního hospodáře pro štábní pracoviště.

Spojovací soustava ČSLA se plně opírá o zásady přijaté v Sovětské armádě a tyto jsou dostatečně známé.

Základem spojovací soustavy jsou spojovací uzly míst velení spolu s přímými rádiovými spoji, vícekanalové a radioreléové a linkové spoje, které široce využívají prostorově rozmístěné spojovací uzly.

Slabá místa spojovací soustavy spočívají především v

- nedostačujících možnostech utajení předáváných zpráv,

- nízké mobilnosti a malých možnostech manévru některých prvků spojovací soustavy,

- nízké odolnosti spojovacích prostředků vůči ZHN, radiotechnickému průzkumu a rušení,

- nízké mechanizaci zřizování a automatizaci zabezpečení spojení.

b) V oblasti automatizace a mechanizace velení

Řízení a velení v soudobém boji je velmi složité a klade značné požadavky na přesnost, pružnost, operativnost a zejména na rychlost velitelů štábů.

Prvek času, který je nositelem všech základních prvků vojenské reality a ve své prioritní formě existence nepodléhá vlivu žádného z nich, podstatně ovlivňuje metodiku a obsah práce velitelů a štábů a stává se jedním z rozhodujících činitelů při řešení a plánování bojového úkolu.

Rychlé zpracování veškerých potřebných informací a úplné vyhodnocení probíhajících událostí tak, aby odpovídalo optimální časové potřebě, vyvolává nejen nutnost vymýtit z práce velitelů a štábů všechno, co není důležité při řízení a velení podřízených vojsk, ale také vytvoření nezbytných podmínek pro rychlou a organizovanou činnost štábu. Máme na zřeteli nejen účelné uspořádání jednotlivých prvků míst velení, úpravu a vybavení pracovišť jednotlivých funkcí oddělení, ale také racionální využití současných a v budoucnu postupně zaváděných prostředků mechanizace a automatizace, která umožňuje zrychlit a podstatně usnadnit práci velitelů a štábů.

K hlavním nedořešeným problémům v oblasti mechanizace a automatizace velení patří

- roztržitost úsilí a nízká koordinovanost výzkumné a vývojové práce,

- nesystémovost projektového díla,
- nízká rozpracovanost teorie velení a zejména teorie a metod výstavby automatizovaného systému velení,

- v prostředcích organizační a mechanizační techniky převládají ještě (bez ohledu na dnešní rozvoj) zastaralé a méně výkonné typy. Jejich využívání nebylo centrálně řízeno a není proto v souladu s potřebami práce velitelů a štábů v polních podmínkách,

- nevhodnost používaných periferních zařízení samočinných počítačů pro vojenské účely a nedostatečná pozornost jejich vývoji,

- v současné době nemáme unifikovaný prostředek pro přenos dat k polnímu použití.

V uplynulém desetiletí přes řadu potíží a nedostatků v oblasti mechanizace a automatizace velení dosáhli jsme i kladných výsledků:

- do armády jsme zavedli samočinné počítače a zvládli jejich provoz,

- zvládli jsme základy projekční techniky, její činnosti a programování, zpracovali jsme některé operačně taktické projekty a řadu vědeckotechnických a administrativních projektů,

- připravili jsme vlastní specialisty se středním a vysokým vzděláním,

- vytvořili jsme vědeckovýzkumnou základnu,

- vytvořili jsme řídicí orgány pro rozvoj mechanizace a automatizace velení,
- dosáhli jsme mezinárodní spolupráce s ostatními armádami Varšavské smlouvy.

V ČSLA dochází nyní ke konsolidaci oblasti mechanizace a automatizace ve velení. Dokladem toho je zpracovaná a vydaná „Základní rámcová linie rozvoje mechanizace a automatizace ve velení ČSLA na léta 1970 až 1975“, ve které jsou stanoveny základní směry rozvoje této oblasti. V současné době se mechanizace a automatizace ve velení v ČSLA konstituje v ucelenou oblast, která má vytyčené cíle, řídicí a funkční orgány a je schopna se spolupodílet na rozvoji velení.

Při vytváření cílů této oblasti vychází ČSLA plně z principů mezinárodní spolupráce mezi armádami Varšavské smlouvy.

c) V oblasti metodiky práce

Organizace a metodika práce uvnitř jednotlivých stupňů velení a jejich ná-

plň musíme podřídit cílovému chování nejen celkovému systému velení, ale i systému každého jednotlivého stupně.

Metodika práce štábů je vlastně způsob racionalizace velení, umožňuje vytvořit pevné metodické návyky v práci velitelů a štábů, které jsou nezbytné v poli, kdy dochází k velmi složitým situacím, k časové tísní, vysokému fyzickému a duševnímu vypětí velitele a jeho štábu. Bez vžitých návyků a bez pevné organizace dochází ke stavu, který snižuje nejen efekt práce, ale i akceschopnost příslušníků štábů.

V celé práci štábů nejde o nic jiného, než o zpracování informací, které jsou nutné k rozhodnutí velitele a jeho zabezpečení. Proto metodika práce musí vycházet z funkční náplně metodiky nadřízeného velitele a plně navazovat na ni tak, aby celý cyklus velení měl pevně vžitý systém, který se promítá od nejvyššího stupně velení až k výkonným orgánům.

Ovšem metodika práce má své omezení dané kvalifikací jednotlivých pracovníků štábů, jejich individuálními vlastnostmi, jakož i stupněm zavedení a využívání mechanizace a automatizace do práce štábů a velení vůbec naráží na nepřipravenost operačních štábů pro práci s touto technikou v oblasti dokumentace.

Štáby rozpracovávají a používají celou řadu vzorové dokumentace, která ovšem odpovídá předpokládanému jejich použití manuálním způsobem, používaným ke konci druhé světové války. Mnoho času ztrácíme na úkor účasti na přímém řízení vojsk a z toho důvodu jsou určité pokusy o zpracování formalizované dokumentace v návaznosti na strojové využití. Jejich typovost je však různá, nemá návaznost a téměř vůbec se ještě nepoužívá. Důvod je i v tom, že značná část pracovníků, kteří se na vlastní tvorbě formalizované dokumentace nepodíleli a tudíž plně neznají její význam, nedovedou ji ani v praxi použít. Příčina je i v tom, že důstojníci štábu málo znají možnost

zaváděné výpočetní techniky a těžko se zbavují tradičního způsobu štábní praxe.

Proto můžeme vidět dvě tendence v myšlení a přístupu k racionalizaci práce štábů:

a) snaha po zvyšování počtu příslušníků jednotlivých štábů. Tyto extenzivní snahy jsou z hlediska efektivnosti omezené jak celkovou možností dělby práce štábu, tak hlavně tím, že ve svých důsledcích ohrožují VS před nepřátelským průzkumem a tím před zničením. Tato snaha vyplývá bohužel z tradičního pojetí práce a nemůžeme z ní dále vycházet.

b) Snaha po vytváření metodik práce velitelů a štábů pro jednotlivé rozhodovací procesy. Tento směr racionalizace velení je formou intenzifikace velení, což je směr, kterým se budeme ubírat a tím vytvářet i předpoklady pro zavádění automatizace do velení.

Tento směr však vyžaduje jednotnou formalizovanou dokumentaci v celé ČSLA, která bude zahrnovat jak dokumenty pro velení vojskům, tak dokumenty výkazové, operační i pomocné. Jejich výpočet podává předpis OPER-2-1 „Štábní práce v poli“ a tento musíme sladit s tím, jaké informace můžeme MAV zabezpečit.

V ČSLA byla v duchu závěrů konference v Moskvě v květnu 1969 vypracovaná určitá část formalizované dokumentace. Při zpracování byly využity vzory, které zaslal generální štáb MLA a RLA. Zatím tuto dokumentaci však nemůžeme v současné době ještě používat. Vychází z perspektivních hledisek rozvoje velení a její používání má i nezbytnou návaznost v rámci všech armád států účastníků Varšavské smlouvy, která není doposud ukončena.

V každém případě musíme na všech stupních položit důraz na zvládnutí a využívání prostředků malé a střední mechanizace a automatizace. Mnohé prostředky jsou už zavedené a některé automatizační prostředky budou zaváděny postupně do polních štábů již v této pětiletce. Proto obecný požadavek na racionalizaci cyklu velení je nutný. Jen tak můžeme přistoupit k postupnému zavádění automatizační techniky a jejímu využití v práci štábů.

Čtvrtý bod referátu uváděl možné směry rozvoje soustavy polního systému velení v ČSLA

Je třeba rozpracovat možnou perspektivu rozvoje na 5–10 let, abychom pochopili cíle úkolů rozvoje velení dnes a v nejbližších letech.

Očekáváme, že proces velení bude v budoucnu nejvíce ovlivňovat rozvoj mechanizace a automatizace. Chceme-li v budoucnu dosahovat dalšího zkvalitnění systému velení, bude třeba zaměřit pozornost především na tyto otázky:

1. Za rozhodující považovat polní systém velení, kde klást důraz na zabezpe-

čení rychlého a plynulého přechodu z mírové na válečnou činnost. Proto budeme dbát na maximální shodnost válečné a mírové organizační struktury a připouštět jen ty rozdíly, které jsou nezbytné pro zabezpečení mírové služby.

2. Usilovat o maximální naplněnost počtu orgánů velení již v míru.

3. V tvorbě organizačních struktur budeme i nadále důsledně uplatňovat zásadu maximální shodnosti sovětské a naší organizační orgánů velení.

4. Vyřešíme systém stálých styčných skupin na stupni front, a armáda, který koaliční způsob vedení operací nutně vyžaduje. Skupiny připravíme nejen po stránce odborné, technické, ale i jazykové.

5. **Přípravu řídicích kádří**, hlavní úsilí vědeckovýzkumné práce, vývoj techniky apod. musíme usměrnit již nyní přímo **k cílové kvalitě** řízení a velení, neboť v těchto směrech vytváříme již dnes podmínky pro její uplatnění nejen v národním, ale i koaličním systému.

6. Mechanizaci a automatizaci polního velení chceme rozvíjet **dvěma směry**:

a) **průběžnou racionalizaci současného systému** polního velení dostupnou nebo vyvíjenou technikou komplexně, podle zpracované koncepce rozvoje mechanizace a automatizace,

b) cestou výstavby polních automatizovaných systémů velení vojskům (PASUV) při respektování jednotlivých podsystémů podle dohod přijatých představiteli generálních štábů armád Varšavské smlouvy, při čemž řešení vševojskového podsystému považovat za základní.

7. **Mobilní velitelské stanoviště**. V ČSLA, při respektování náročných požadavků odolnosti ZHN, pohyblivosti, manévrovosti i rychlosti svinování a rozvinování míst velení, jsou v rozvoji sledovány tyto směry:

a) **mobilní úkrytové stanoviště** odolné proti ZHN dvojího typu (VESTA B a VESTA C).

Je určeno ke kolektivní ochraně živé síly a technických prostředků s maximální odolností na místě.

Složení pracoviště VESTA z vozidla, vyhloubení úkrytu, zahrnutí pracoviště zeminou a opět naložení si mechanický prvek zabezpečí sám;

b) **skříňové pracoviště** — štábní automobil na podvozku S-430 poskytuje ochranu proti radioaktivnímu prachu a BChL. Toto pracoviště má od r. 1974 nahradit dosavadní štábní automobily;

c) **rozkládací štábní automobil POROST**

o užitečné ploše 22 m². Toto pracoviště budujeme podle zkušeností SA, NDR, PLR a bylo vyzkoušeno na cvičeních.

Způsob využití jednotlivých stanovišť stanovíme ještě letos.

8. V polní spojovací soustavě

Spojovací soustava bude v perspektivě nedílnou součástí technické základny automatizovaného systému velení jako automatizovaná spojovací soustava zabezpečující přenos dat.

Půjde především o

— zvýšení počtu utajených telefonních kanálů na operačním stupni velení a na rozšíření systému utajeného telefonního spojení na taktický stupeň velení,

— výrazné zkvalitnění spojovací soustavy na taktickém stupni velení zavedením nových výkonných rádiových stanic,

— podstatné zvýšení počtu kanálů na hlavních spojovacích směrech, zvýšení pružnosti a odolnosti spojovací soustavy na operačním stupni velení, zavedením mnohakanálových rádiových a stroposférických stanic a linkového traktu,

— zvyšování odolnosti spojovací techniky proti účinkům ZHN cestou zabudování důležitých spojovacích zařízení do úkrytových prostředků „VESTA“ nebo do hermetických vozidel a na taktickém stupni do OT.

Spojovací soustavu jako celek budeme rozvíjet metodou kombinace principů přímých spojů s principem pomocných spojovacích uzlů (u rádiového spojení chceme dosáhnout souladu mezi možnostmi rádiového spojení a požadavky štábů. Zvýšení dosahu na operačním stupni do 200 km, na taktickém stupni do 50 km. Hlavní zásady organizace rádiového spojení nebudeme podstatně měnit.

9. V oblasti metodiky práce velitelů a štábů

a) Jednotná metodika práce

Na základě výzkumu a rozboru současných metod práce polních štábů chceme sjednotit metodiku jejich práce a stanovit neoptimalnější, ověřené a závazné pracovní postupy. Cílevědomě vytvářet předpoklady pro perspektivní systém práce, který respektuje objektivní vývoj vojenské a vliv moderní výpočtové a spojovací techniky. V polních štábech ujednotit metodiky práce rozhodovacích procesů, a to od počátku výcvikového roku 1971.

b) Jednotná dokumentace

Chceme sjednotit, zredukovat a postupně typizovat, standardizovat a formalizovat štábní dokumentaci, která vychází z komplexního a systémového projektu v rámci Spojených ozbrojených sil. Kriticky přehodnotit potřebu jednotlivých dokumentů a vymezit nejnужnější informační obsah. Formalizaci dokumentace řešit nejprve pro účelný a nejrychlejší provoz informace technickými spojovacími prostředky. V souladu se zaváděnou mechanizací a automatizační technikou pro přenos dat a zpracování informací budeme řešit formalizaci z hlediska nejvýhodnějšího zpracování informací.

c) Progresivní organizace štábních kolektivů

Organizaci štábních kolektivů přizpůsobíme požadavkům jednotné metodiky práce. Budeme podporovat rytmičnost, cykličnost a plynulost práce jednotlivých informačních uzlů. Vhodným seskupením pracovníků na společných pracovištích snížíme množství technických součinnostních vazeb a zvýšíme centralizovanost toku informací.

d) Progresivní organizace VS a soustavy velení

Organizace metodiky práce, progresivní organizaci pracovních kolektivů a potřebného toku informací musíme přizpůsobit potřebám nově zaváděných automatizačních prostředků a možnostem spojovací techniky.

Zaměříme se zejména na zkrácení času

- informačních operací (ve fázi základního informačního organizování a operativního velení) a

- při rozvíjení a svinování míst velení.

Chceme zmenšit místa velení snížením použitých prostředků a jejich obsluh, nebo nalézt zcela nový způsob velení. Dosáhnout vysokou mobilitu VS a schopnost operativního velení za pohybu nebo za krátkých zastávek.

e) Vybavení štábů a pracovišť velitelů potřebnou technikou

Mechanizaci — vzhledem k poměrně nízkým finančním nákladům a bezprostředním výsledkům — chceme uplatnit v nejbližším období. Po nasycení štábů touto technikou a jejím zvládnutím chceme dosažený stupeň udržovat a modernizovat.

Technické prostředky budeme zavádět podle jednotné koncepce rozvoje MAV.

V této oblasti musí být pravidlem, že technické prostředky a podmínky práce se důsledně přizpůsobují potřebné organizační práci a nikoliv naopak.

Důležité bude také z hlediska průkaznosti výsledků technizovat především ty pracovní operace, kde můžeme dosáhnout podstatný časový zisk, odstranit námahu, zvýšit přesnost a bezpochybovost nebo ušetřit počty zpracovatelů (vykonavatelů).

Technickou racionalizaci plního velení chceme soustředit do dvou základních úseků:

A) Na další zdokonalování a technizaci přenosu informací, jako vůbec základního předpokladu výstavby progresivní informační soustavy.

Technizaci přenosu informací chceme řešit jako hodnotu spojení a utajení předávaných zpráv. Zvláštní pozornost budeme věnovat technizaci vnitřních sdělovacích okruhů. Chceme dosáhnout co nejrychlejšího postupu informace od zprostředkujících spojovacích prostředků k adresátovi. Dále zvyšovat rychlost, spolehlivost a utajenost přenosu informací. Současně vytvářet organizační i technické předpoklady pro přenos dat.

B) Na další technizaci procesu sběru, shromažďování, registrace zpracování a výdaje informace jakož i na další zdokonalování pracovních pomůcek štábů.

Chceme zkracovat časy informačních operací, zejména při postupu informace od zdroje k adresátovi, mechanizovat záznam informace. Instrumentalizací reprogramických prací uvolnit pracovníky pro kvalifikovanou duševní práci, zvyšovat informovanost a možnost souběžného plánování. Organizačně i technicky tak vytvářet podmínky pro budoucí automatizaci.

Etapovost racionalizace plního systému velení je podmíněna rozvojem potřebné techniky a možnostmi jejího masového použití. Technický rozvoj bude proto limitovat i časové hranice zamýšlených organizačních a metodických opatření při racionalizaci plního velení.

Na řešení úkolů rozvoje velení v rozsahu této první úrovně je nezbytné, aby se podílely především funkční složky hlavních řídicích orgánů armády, příslušníci štábů a z vojenské praxe a část vojenskovědecké základny (včetně vojenských škol), a to v souladu se záměry mezinárodní spolupráce.

10. Výstavba polního automatizovaného systému velení (PASUV)

K realizaci perspektivního automatizovaného systému polního velení můžeme učinit závěry, že **automatizovanou integrovanou informační soustavu, která pokryje oblast polního velení, můžeme vybudovat až v poměrně vzdálené budoucnosti.**

Automatizaci polního velení bude předcházet ještě dlouhý racionalizační proces, uskutečňovaný do značné míry technickými prostředky nižší úrovně a opatřeními neinvestiční povahy, zcela nezávislými na stavu technického rozvoje.

Perspektivní technizace polní informační soustavy bude velmi mnohostranná,

postupná a velmi nákladná. Vědeckovýzkumné a vývojové projekční práce vyžadují rozsáhlé pracovní kapacity. Proto realizace tohoto procesu je uskutečnitelná jen v úzké, **efektivní mezinárodní spolupráci**, řízené podle reálné a zdůvodněné koncepce rozvoje polního velení, platné pro všechny armády sdružené podle Varšavské smlouvy pod Spojeným velením.

11. V oblasti vědeckovýzkumné práce a technického rozvoje velení další zkoumání vidíme ve třech rovinách, tj. v rovině teoretické, experimentální a praxi. V nich se promítá všech 5 oblastí velení a jejich vzájemné vazby jak v rovině vertikální tak i horizontální.

Závěr referátu obsahoval výzvu, že je nutné všechny úvahy probrat v plodné diskusi v sekcích, zamyslet se nad možnou a navrhovanou cestou v integraci a efektivnosti řešení rozvoje velení. V našem myšlení musíme zachovat těsnou návaznost na koaliční systém a národní aspekty vidět pouze jako základní východiska k dosažení koaliční integrace v celé šíři a hloubce. Takovýto přístup bude vhodným příspěvkem i pro podzimní konferenci k otázkám rozvoje velení.

Poznatky ze semináře k systému polního velení ČSLA

V článku chci uvést základní poznatky ze semináře k obsahovým otázkám rozvoje systému polního velení ČSLA.

První den jednání byl přednesen hlavní referát, který vytyčil linii rozvoje velení a jednotlivé příspěvky ke koncepci mechanizace a automatizace, strukturám, formám a metodám práce orgánů velení.

Další dny probíhala diskuse, a to ve dvou sekcích

— operační sekci, kterou vedl podplukovník ing. Ladislav Čech,

— sekci mechanizace a automatizace, kterou vedl podplukovník ing. Jan Papík.

Diskuse probíhala v duchu základní linie hlavního referátu a splnila svůj cíl.

Celé jednání vytvořilo podmínky pro důslednou konsolidaci a integraci úsilí v oblasti velení a otevřelo možnosti pro zkvalitnění řídicí a organizační práce velitelů a štábů. Jednoznačně zdůraznilo, že při řešení jednotlivých aspektů rozvoje velení jde o vysoce politickou a společenskou otázku, kterou nemůžeme zužovat jen na oblast mechanizace a automatizace (je jen dílčí částí). Jednání potvrdilo, že celkové řešení musí vycházet z koaličních doktrinárních závěrů a všech-ny národní aspekty musí na ně nava-

zovat. Československou lidovou armádu chápeme jako vysoce politický nástroj dělnické třídy.

Politické aspekty musíme proto vidět v celé šíři a hloubce a musíme postihovat otázky internacionalismu, vedoucí úlohy Komunistické strany Československa a základem zkoumání musí být metodologie marxismu-leninismu. V tomto směru chápeme i současné úkoly v boji s pravicovým oportunismem a revizionismem, který v rozvoji velení působí a stále ještě ve svých důsledcích působí jak v oblasti politické, tak v oblasti ryze odborné a technické.

Jednání ukázalo, že jsme zahájili první krok k integraci a systémovému přístupu řešení rozvoje velení jako celku. Vyslovilo jednoznačný souhlas se základním referátem k otázkám rozvoje velení, který vycházel z rozboru boje s pravicovým oportunismem v oblasti velení a ukázal, jak chápat pojem konsolidace v této sféře. Kladně přijalo referát k otázkám mechanizace a automatizace ve velení. Diskuse potvrdila, že východiskem řešení v dané době musí být zpracovaná a schválená „rámcová linie“ mechanizace a automatizace ve velení v ČSLA do roku 1975.

Přestože na semináři byli přítomni pracovníci s původní různorodou znalostí otázek rozvoje velení, jednání

pléna i sekcí ukázala, že pochopili vytyčenou linii. Sjednotili si názory, některé aspekty velení zpřesnili a podrobněji konkretizovali a posoudili z různých poloh řešení. Rozšířený aktiv vnesl do celkového jednání i nové pohledy jak o teoretické znalosti příslušníků VAAZ a výzkumných ústavů, tak i o praktické znalosti z potřeb vojsk, které přednesli příslušníci okruhů, armád a divizí.

Diskuse potvrdila, že zkoumání a řešení rozvoje velení jako celku musí postihovat všechny společenské, politické a odborné aspekty v oblasti

- teorie velení,
- struktur orgánů velení,
- technizace a technické politiky velení,

— metod a forem práce štábů a orgánů velení,

— přípravy kádrů jako subjektu a objektu velení.

Oblast teorie velení aktiv zdůraznil jako východisko pro řešení otázek rozvoje velení a poukázal na její celkovou neucelenou rozpracovanost. Zdůraznil nový pohled na metodologický přístup řešení této oblasti na podkladě dialektiky jako součásti učení marxismu-leninismu, kde společenské aspekty musí mít své prvořadě místo.

Na základě zkušeností z minulých let, kdy šlo více o obecné hypotézy, zdůraznil, že zkoumání nesmí být samoúčelné, ale musí být součástí celkového teoretického rozpracování a analýzy z hledisek cílů soudobého boje.

Oblast struktur orgánů polního systému velení aktiv posuzoval v přísné návaznosti na principy koaličních struktur. Ukazuje se, že hypotéza stabilizace struktur na stupních pluk, divize a armáda, jakož i stabilizace struktur jednotlivých míst velení v poli dává dobré předpoklady k organizačnímu řešení celého systému. Přes uvedenou hypotézu stabilizace nelze

však struktury chápat jako prvek v rovině neměnnosti a dogma, nýbrž jako prvek, který musí odrážet funkce a vztahy jak společenského charakteru, tak vztahy vnášené novou technikou u vojsk i v systému velení.

V oblasti technizace velení aktiv potvrdil nutnost konstituovat pevnou technickou politiku, která se opírá o jasnou perspektivu rozvoje operačního umění a rozvoje velení. Vyslovil souhlas se záměrem členění jednotlivých etap mechanizace a automatizace vytyčené v „rámcové linii MAV“, které jsou východiskem překonání současného živelného a nekonceptního období zavádění prostředků MAV do velení.

Zdůraznil, že v 1. etapě se zaměříme hlavně na oblast racionalizace, kterou jsme opomíjeli a v podstatě téměř neřešili, a proto je nutná jako východisko pro další úkoly. V 2. a 3. období rámcové linie rozvoje MAV budou na důležitosti nabývat koaliční vazby jak v projekčních dílech, tak v jednotné metodice využívání.

Oblast metod a forem práce štábů a orgánů velení jsme posuzovali jak z hledisek práce, tak z hledisek současného stavu ve výzkumných pracovištích. Konstatovali jsme, že současné metody a formy práce výrazně zůstávají za potřebami vojsk i možnostmi již zavedené techniky. Je dosud malá centralizace a direktivnost v ujednecování jak forem, tak metodiky práce.

Velké rezervy jsou v racionalizaci práce. Tato oblast ustrnula. Zahájili jsme zdárné kroky k řešení, avšak v období živelného rozvoje velení v letech 1965—1968 jsme tuto etapu přeskočili a východisko jsme viděli v automatizaci. Jednání ukázalo, že tuto oblast nelze zdárně řešit bez vyřešení oblasti racionalizace. A právě zde máme v současné době rezervy, které můžeme ihned využít a nemají investiční charakter.

Při posuzování **oblasti přípravy kádrů** jsme konstatovali, že tato zaostala ve všech rovinách pracovníků orgánů velení. Velení je záležitostí velitelů a právě zde je na všech stupních řídicích orgánů největší zaostalost, která je největší brzdou rozvoje velení. Neucelená příprava je i na úrovni pedagogických a vědeckých pracovníků VAAZ a vědeckovýzkumné základny. Podstatně zaostala příprava pracovníků operačních štábů pro řešení samotných potřeb rozvoje velení v současné etapě a není ani řešena jejich příprava pro další etapu experimentů a rutinního využití techniky malé a střední mechanizace a perspektivní techniky na bázi samočinných počítačů.

Všech pět oblastí velení jsme zkoumali ve třech rovinách, a to teorie, experimentu a praxe.

Z hlediska vyhodnocení rozvoje velení v uvedených rovinách jsme došli k závěru, že

- **v rovině teorie** chybí pro dané oblasti dostatečný teoretický podklad, zejména ucelený a odpovídající systémový pohled k řešení jednotlivých vazeb rozvoje velení;

- **v rovině experimentu** jsme učinili první kroky. Zejména v technické oblasti jsou dobré předpoklady pro perspektivu v koordinování cílového pohledu řešení. V celé šíři experimentální technické základny a jednotlivých jejích rovinách stupňů velení však chybí potřebné ucelené kapacity;

- **v rovině praxe** se celá oblast velení potýká s velmi nízkou účinností vlivem přeskočení a zanedbání nižších etap racionalizace a vlivem nižší praktické a teoretické přípravy kádrů z hlediska uplatňování nové techniky a metod v operačních štábech.

Z hlediska celkového využití závěrů semináře konstatujeme, že navazujeme na všechno co bylo v minulosti pozitivní, že jsme odhalili i řadu pří-

čin, které vedly k deformaci oblasti rozvoje velení.

Jednání proběhlo na vysoké odborné a politické úrovni, což se projeví:

- ve správných závěrech, že rozvoj velení vychází z marx-leninského učení, marxistické metodologie a řešení této oblasti má vysokou političnost;

- v názoru na nezbytnost členění odpovědnosti funkčních složek a vědeckovýzkumné základny v jednotlivých oblastech a prvcích rozvoje velení;

- v závěru, že musíme vytvořit podmínky k zabezpečení realizace prvků rozvoje velení, zejména

- v potřebě rozvoje teorie ústící vždy v jednotlivých obdobích do tvorby koncepce;

- ve vytvoření jednotné metodiky práce štábů v odpovídající struktuře a materiálně technické základně,

- v zabezpečení kvalitativních změn v případě kádrů;

- v názoru na nutnost zabezpečení experimentální činnosti,

- v experimentální technické základně, která musí vycházet ze zpracované koncepce vojenské politiky,

- v experimentálním projektování, která bude počítat s úlohou štábů okruhů, armád a divizí;

- v nezbytnosti řešit zavádění odzkoušené techniky do života vojsk.

Rozvoj velení budeme vidět a řešit v systémovém přístupu, kde za rozhodující vždy považujeme cíle, principy, kritéria a teprve v konečné fázi organizaci řešení.

Za hlavní kritéria považujeme

- koaliční přístup v souladu s principy internacionální politiky KSČ;

- centrální řízení a odpovědnost za rozvoj velení,

- princip efektivnosti řešení,

Z jednání obou sekcí vyplynulo, že vytyčenou linií v úvodním referátu můžeme považovat za základ pro dal-

ší práci v oblasti velení a vypracování rámcové linie koncepce rozvoje velení. Vycházíme-li z těchto poznatků, můžeme pro praktickou činnost vyvodit tyto závěry:

1. Při zpracování **rámcové linie koncepce rozvoje velení** vycházíme z usnesení XIII. sjezdu KSČ k oblasti řízení socialistické společnosti a armády, které uložilo:

- zvýšit vědeckost řízení ve všech oblastech a nalézt správné řešení dalšího rozvoje socialistické společnosti;

- v ozbrojených silách hlavní důraz položit na zvyšování bojové pohotovosti, zdokonalování řízení a upevňování morální a politické jednoty, přispívat k prohloubení jednoty ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy.

Dále vycházíme i z plenárního zasedání ÚV KSČ z prosince 1970, kde s. Husák ve svém vystoupení velký důraz položil na podstatné zvýšení úrovně společnosti, což se pochopitelně dotýká i armády. Přestože velení a řízení bylo silně zasaženo pravcovým oportunismem, je v ČSLA dost sil a prostředků, z nichž lze vytvořit základnu, která s využitím zkušeností a pomocí bratrských socialistických armád může odstranit jak vzniklé deformace, tak i zpoždění.

Cíle řešení tohoto úkolu vidíme v

- systematickém rozpracování disciplín teorie velení jako vědeckého teoretického a metodologického základu,

- kvalitativním zvýšením úrovně velení cestou racionalizace a v ní postupnou mechanizací a automatizací informačních a rozhodovacích procesů v jednotlivých podsystemech a v celkovém systému velení,

- perspektivní přípravě kádrů. Tím dosáhnout systémovou úroveň myšlení velitelů a příslušníků štábů a vysokou odbornou kvalifikaci specialistů.

Jde o komplexní systémový přístup (metody systémového inženýrství), kde vševojskový systém bereme jako nosný a ve všech jeho vazbách řešíme i stranickopolitický systém. Přitom vidíme několik postupných úkolů řešení:

- analýzu současného stavu vývojových tendencí velení v ČSLA a koalici, stavu a tendenci v oblasti technických prostředků, stavu kádrů a možnosti jejich využití, možnosti zavedení nových metod a techniky do současné praxe, možnosti racionalizace,

- zmodelování podsystemů a systémů velení jako celku,

- verifikovat a stanovit optimální varianty řešení,

- stanovit etapy postupné realizace přijatého systému velení a jeho racionalizace.

Při řešení vycházíme z těchto zásad:

- za zpracování systému velení odpovídají velitelé jednotlivých stupňů,

- úkoly řeší zásadně vědecká základna,

- při rozpracování vycházíme z koalčního principu,

- celkový záměr řešení rozvoje velení a jeho realizace zpracuje generální štáb, který stanoví 3 etapy:

- v období do zpracování koncepce,

- období realizace této koncepce v dosavadních systémech,

- období zpřesnění koncepce pro další výhled.

2. Při **stanovení působnosti a vztahů funkčních vojenskovědeckých orgánů** vycházíme z obsahu řešení stanovených pěti oblastí rozvoje velení a jednotlivých rovin teorie, experimentu a praxe tak, jak stanovil základní referát s tím, že

- tyto vztahy zakotvíme do působnosti MNO a základních normativů;

- vědeckou činnost rozvoje velení soustředíme do teoretických pracovišť

VAAZ. Výzkumnou činnost uskutečňujeme přes experiment a aplikační výzkum v praxi;

— k dokončení konsolidace v oblasti MAV vytváříme na složkách MNO orgány pro MA a ve štábech svazků skupiny pro MAV;

— prostředky organizační a výpočetní techniky zavedeme jednotně včetně obsluh podle tabulek počtů.

3. Experimentální technická základna (ETZ) je v současné době ve stavu budování v duchu rámcové linie MAV v ČSLA:

a) **Samočinné počítače** chceme využít takto:

— stacionární SAPO v propojení se zařízeními pro přesnost dat,

— mobilní SAPO přímo na VS polních štábů svazků.

b) **Malá a střední mechanizace** a výpočetní technika.

Experimentální a aplikační výzkum má řešit materiální hospodář MNO s plnou výzkumnou a vývojovou působností ve VZS 063.

Aplikační výzkum ve využívání polními štáby má řešit VzÚ 401.

c) **Zařízení pro přenos dat**

V roce 1971—73 vytvářet potřebné jednotky pro přenos dat u svazků. Význam a vývoj techniky pro přípravu, přenos a zobrazení dat řeší VU 060.

d) **Mobilní štábní pracoviště** chceme zavádět pouze na základě řízení VTER.

Jako nezbytný předpoklad pro racionalizaci práce štábů a možnost efektivnějšího využití dokumentace pro strojní zpracování považovat intenzivní práci na dokončení formalizované dokumentace. Přitom musíme respektovat potřebu koaličního využití a takovou úpravu, aby zabezpečovala nezbytnou kryptologickou hodnotu a vyhovovala technickým podmínkám přenosu a současně aby tvořila vhodně upravený podklad pro strojové

zpracování zejména výkazových dokumentů.

Jako racionalizační součást těchto prací vyřešíme obsahové a formální sjednocení dokumentace pro práci štábů v polních podmínkách.

4. Základní úkol operačních štábů bude, aby zvládly dosud zavedenou techniku. Cílem v roce 1971 je zvládnout a prakticky využívat prostředky malé mechanizace pro zkvalitnění a zrychlení práce štábů na jednotlivých stupních velení a dále racionalizovat metody a formy práce štábů.

Opatření pro zvládnutí vidíme v

— seznámení a proškolení kádrů v rámci velitelskometodických shromáždění a velitelských zaměstnání s dosavadními prostředky malé a střední mechanizace,

— praktickém využívání těchto prostředků na plánovaných cvičeních na příslušných stupních velení v souladu s RMNO. Na nich současně ověřit experimentální pojízdné velitelské pracoviště (POROST),

— obsahovém upřesnění dokumentace, jednotné metodice v souladu s využitím prostředků malé a střední mechanizace na všech stupních,

— sjednocení a zavedení formalizované dokumentace na všech stupních velení,

— podílu na rozpracování racionalizačních opatření pro příslušné stupně velení na základě jednotného plánu,

— zavádění do vojsk těch prostředků, které se experimentálně na cvičeních osvědčily.

5. K rozvoji vědeckovýzkumné základny

Hlavní opatření vidíme v konsolidaci především v oblasti myšlení vědeckovýzkumných pracovníků a důsledném odstranění všech pozůstatků ideového rozvratu z let 1968—69. Hlavní pozornost budeme věnovat vý-

běru nových vědeckovýzkumných kádrů podle kritérií usnesení ÚV KSČ ze dne 6. 11. 1970 ke kádrové práci a zabezpečíme jejich účinnou perspektivní přípravu.

Za hlavní princip rozvoje velení považujeme uplatnění zásad marxistické dialektiky. Vycházíme při tom z ujasnění úlohy a místa vědeckovýzkumné základny ČSLA v koaliční výzkumné základně rozvoje velení, jakož i z ujasnění využitelnosti civilních institucí a zařízení ČSSR.

Na základě stanovených perspektivních cílů rozvoje velení do r. 1975 v souladu s ekonomickými a kádrovými možnostmi je nutné

a) stabilizovat plány vědeckovýzkumné práce na pětiletku 1971—75 a uvést je do souladu s cíli a možnostmi rozvoje velení v letech 1971—1975;

b) v souladu s úkoly vědeckovýzkumné práce uvést do relace organizační strukturu vědeckovýzkumných zařízení a stabilizovat způsob řízení vědeckovýzkumné práce. Při tom splnit minimálně tyto požadavky:

— přednostně kádrově doplnit kapacity ve VAAZ pro zpracování teoretických východisek a ve výzkumných ústavech pro projektování automatizovaných podsystémů PASUV (v rozsahu dohodnuté mezinárodní spolupráce). Preferovat při tom především vševoj-
skový podsystém velení;

— vědeckovýzkumnou práci pro PASUV doplnit o řešení společenských aspektů automatizovaného velení;

— dobudovat kapacity pro projektování podsystémů frontového letectva a PVOS;

— vytvořit potřebné kapacity pro aplikační výzkum malé a střední mechanizace v oblasti výpočetní, organizační techniky a záměrů reprografie, kterou budeme řídit a ovlivňovat podle racionalizačních centrálních orgánů MNO a GŠ;

— dobudovat ve VZÚ 401 kapacity pro studium a zabezpečení projekto-

vání výpočetní techniky na strojích malé a střední mechanizace.

K zvýšení účinnosti vědeckovýzkumné práce splnit minimálně tato opatření:

— při cvičeních (u vojsk i ve VAAZ) ověřovat dosažené výsledky vědeckovýzkumné práce v souladu se zasazovanými prvky experimentálně technické základny (ETZ);

— cílevědomě a s dostatečným předstihem připravit využití ETZ s důrazem na zavedení mobilního SAPO ZPA 600 a dále pak koaličních SAPO řady RJAD v dalších letech;

— prohloubit součinnost s vědeckovýzkumnými zařízeními armád států účastníků Varšavské smlouvy, účinněji využít výsledků koaliční projekční práce a ve vybraných oborech vytvořit podmínky pro spolupráci na úrovni řešitelů jednotlivých vědeckovýzkumných úkolů.

6. K přípravě důstojníků a generálů pro plnou angažovanost v oblasti velení budeme přistupovat diferencovaně z hlediska obsahu a potřeb vlastního procesu rozvoje velení a z hlediska funkčních vztahů a vojenské profese k existujícímu systému velení.

Vzhledem k současnému vztahu bude nutné připravovat kádry takto:

a) Ve VAAZ a odborných školách připravovat kádry s předstihem pro řešení úkolů v oblasti velení po jejich příchodu do praxe, a to jak v oblasti štábních pracovníků, tak i v přípravě velitelsko-vojenských odborníků specialistů — pracovníků oboru velení;

b) Zaostávání teoretické a praktické přípravy kádrů, které jsou již ve vojenské praxi řešit dvěma základními formami:

— vedoucí funkcionář do svazků v to účelovým krátkodobým centralizovaným školením, které by zabezpečilo jejich seznámení s novými poznatky v oblasti velení a umožnilo jim řídit tento proces ve vlastních štábech,

— kolektivy štábů formou praktického řešení nových otázek velení ve vlastních štábech za řízení kvalifikovaně připravených orgánů s plným využitím ověřené techniky, metodiky a programů. Obě formy cyklicky opakovat v obdobích podle potřeby rozvoje této oblasti;

c) pozornost věnovat vlastní vědecké přípravě kádrů, které budou zabezpečovat vojenskovědní a technickou oblast. Tuto účelně soustředit výhradně ve VAAZ.

7. Publikační činnost zaměřit na řešení úkolů v souladu s koncepcí rozvoje racionalizace velení v ČSLA. Hlavní pozornost věnovat cílevědomé publikační činnosti pro pomoc velitelům, pracovníkům štábů a vědeckovýzkumným pracovníkům v této oblasti. Současně chceme popularizovat aktuální otázky racionalizace velení mezi všemi příslušníky ČSLA.

— Doporučujeme proto semináře k rozvoji velení vydat sborník,

— v první polovině roku 1971 zpracovat tematický plán publikační činnosti k rozvoji velení, který zaměřit

na obsahové řešení jednotlivých oblastí,

— v současné době zabezpečit publikační činnost v oblasti rozvoje velení v časopisech vydávaných v ČSLA (zejména Vojenská mysl a ATOM), sbornících a zveřejňováním poznatků jednotlivých rozsáhlejších experimentálních akcí u štábů a vojsk,

— aby VAAZ vydala učebnici „Velení vojskům“.

Na závěr chci zdůraznit, že seminář k otázkám rozvoje velení vytvořil podmínky pro důslednou konsolidaci celé této oblasti a otevřel možnosti pro zkvalitnění řídicí a organizační práce velitelů a štábů. Jde o výsocy politickou otázku, která umožní rychlý postup v zabezpečení vysoké bojové pohotovosti a připravenosti ČSLA jako nedílné součásti Varšavské smlouvy a jednoznačného ozbrojeného nástroje dělnické třídy socialistického Československa.

Nechť rok 1971, rok 50. výročí založení KSČ, je rokem úspěšného nástupu v této oblasti.

Vojska PVOS

a některé problémy vzdušné operace

Jednou z dosud méně procvičovaných otázek u vojsk PVOS je účast vojsk PVOS ve vzdušné operaci, především v ochraně průletu dálkového bombardovacího letectva. Vzdušné operace, které jsou ve své podstatě sladěnou bojovou činností všech zúčastněných druhů vojsk směřující k dosažení strategických cílů, pro svůj rozmach a obrovské množství použitých sil a prostředků jsou též velmi složitým dynamickým procesem, který klade vysoké nároky na zúčastněné štáby při rozdělování úkolů mezi jednotlivé partnery a organizaci jejich společné činnosti. Pro PVOS jsou zde hlavními součinnostními partnery: síly a prostředky určené pro vzdušnou operaci, zvláště dálkové a frontové letectvo, PVO vojsk a sousední svazy PVOS. Při řešení úkolů účasti PVOS ve vzdušné operaci jde tedy v první řadě o řešení ochrany úderných prostředků v rámci PVO daného prostoru. Přes značný rozsah a složitost tohoto úkolu musí být všechna přípravná opatření uskutečněna v nejkratších lhůtách jak z důvodů utajení, tak i vyloučení podstatných změn v situaci pozemních vojsk, vzdušných sil a raketových jaderných prostředků nepřítele i vlastních.

Plánované úkoly a přijatá opatření se zahrnují do plánu součinnosti svazu PVOS s ostatními zúčastněnými partnery. Včasnost přípravy vzdušné operace vyžaduje, aby všichni zúčastnění velitelé měli stále po ruce podrobně rozpracované plány alespoň 1. vzdušné operace a zámyslově vyřešeny další. Proto též plán součinnosti musí ve své části, týkající se účasti PVOS ve vzdušné operaci, mít všechny potřebné otázky dořešeny a změny v situaci se musí ihned upřesňovat tak, aby byl nepřetržitě zakotven současný stav. Plán součinnosti musí dále postihovat všechny základní varianty společné činnosti, minimálně však varianty bojové činnosti s použitím ZHN a bez jejich použití. Plán součinnosti je na stupni svazu PVOS přílohou plánu PVO a na stupni svazku PVOS přílohou plánu vedení bojové činnosti. Zpracovává se graficky i textově.

Tento plán součinnosti vychází z rozhodnutí vrchního velitele vojenských vzdušných sil a Směrnice vrchního velitele jednotného systému PVO států — účastníků Varšavské smlouvy. Na této úrovni se musí rozpracovávat základní plán součinnosti jako podklad ke zpracování plánu součinnosti svazů PVOS. Musí postihovat celou šíři otázek součinnosti a účast PVOS ve vzdušné operaci je jen jedna z řešených kapitol.

Pro velký rozsah problematiky omezím se jen na dílčí otázku zabezpečení průletu letectva působícího ve vzdušné operaci vojsky PVOS. Na stupni HV PVO SVS (Hlavního velení PVO států účastníků Varšavské smlouvy) se řeší především tyto otázky:

- síly a prostředky součinnosti do svazků vto
- operační uskupení a úkoly součinnostních stran
- systém uvědomování
- opatření k narůstání a zaujímání úplné bojové pohotovosti a jejich termíny
- sladění úderů zúčastněných součinnostních stran na prostředky nepřítel

— směry průletů letectva účastnícího se vzdušné operace prostorem bojové činnosti vojsk PVOS s uvedením doby, tratí, profilů letů, uskupení letových sledů, stanovení koridorů a průletů,

— způsob účasti a ochrany vojsky PVOS i dalšími vydělenými silami a prostředky (např. PVO vojsk) před úderem prostředků nepřítel na operační uskupení a letové sledy letectva působícího ve vzdušné operaci s uvedením doby, plánované činnosti, rozdělení úsilí mezi jednotlivé prostředky PVO na předpokládaných vzdušných operačních směrech nepřítel,

— způsob obrany zájmových prostorů letectva účastnícího se vzdušné operace před úderem PVNN (prostředků vzdušného napadení nepřítel), a radioelektronickým rušením (např. obrana pozemních radionavigačních prostředků dálkového letectva v prostoru bojové činnosti svazu PVOS),

- systém součinnostního spojení, spojovací pomůcky a údaje,
- systém letištního zabezpečení součinnostního letectva,
- úkoly operačního maskování ve vzdušné operaci,
- úkoly v rámci boje s radioelektronickými prostředky nepřítel,
- systém předávání informací,
- systém záchranné služby pro součinnostní letectvo,
- signály pro součinnost a identifikaci,

— vyslání představitelů k upřesnění součinnosti na stupni svazu PVOS.

Kromě toho vydává HV PVO SVS potřebné materiály zabezpečující součinnost.

Národní velení PVO se jednak spolupodílí na otázkách řešených HV PVO SVS, jednak bude řídit organizaci součinnosti svazu PVOS s těmi silami a prostředky, které se zúčastní vzdušné operace a jsou v podřízenosti národního velení.

Na stupni svazu PVOS se k uvedeným otázkám dále upřesňuje a konkretizuje:

- síly a prostředky součinnosti do útvarů vto
- úkoly a uskupení druhů vojsk a svazků součinnostních stran
- systém uvědomování o PVNN, radiační situaci a jiných důležitých otázkách v jednotlivých prostorech chráněných PVOS
- množství sil a prostředků v jednotlivých stupních bojové pohotovosti pro jednotlivé etapy vzdušné operace
- upřesnění společných nebo postupných úderů na prostředky nepřítel
- způsob průletu součinnostního letectva prostorem bojové činnosti svazků PVOS s uvedením času, tratí, profilu letů jednotlivých sledů tohoto letectva, stanovení koridorů a průletů v horizontální a vertikální rovině,
- souběžně plněné úkoly svazky PVOS v rámci vzdušné operace a způsob ochrany jednotlivých skupin a prostředků součinnostního letectva podle smě-

rů, prostorů, výšek a času, stanovené bojové úsilí k plnění jednotlivých těchto úkolů, manévr SL k narůstání úsilí na důležitých směrech,

- stanovení zásad součinnosti druhů vojsk PVOS a součinnostního letectva

- stanovení spojovacích kanálů a údajů pro součinnost, stanovení spojovacích a RTZ prostředků pracujících ve prospěch součinnostního letectva, určení součinnostních VS a způsobů i doby jejich využití

- plánovaný letištní manévr součinnostního letectva a SL PVOS, možnost využití letišť PVOS pro součinnostní letectvo a zabezpečení činnosti na těchto letištích

- sladění operačního maskování a klamně činnosti

- sladění jednotlivých opatření boje s radioelektronickými prostředky nepřítele, zejména vyloučení vzájemného rušení,

- způsob vzájemného předávání si informací k udržení přehledu o činnosti vlastního i součinnostního letectva, vzdušné situace, způsob varování před úderem PVNN, radioaktivní oblačností s vysokou úrovní radiace a před nebezpečnými jevy (např. náhlé povětrnostní změny nebezpečné k uskutečnění letů),

- organizace pomoci v nouzi a záchranné služby pro součinnostní letectvo a stanovení kontrolních prostorů pro tuto činnost,

- signály pro součinnost a identifikaci, stanovení zásad k rozpracování manévru při návratu z území nepřítele,

- stanovení součinnostních dohodů na stupni svazku PVOS a vyslání představitelů k zabezpečení průletu i jejich vybavení.

Na stupni svazku PVOS jsou dále konkretizovány plány součinnosti především v těchto otázkách:

- určení vykonavatelů jednotlivých úkolů,

- určení orgánů k uvědomování v jednotlivých zájmových prostorech,

- stanovení čar zasazení a vyjití z boje SL při plnění součinnostních úkolů, bezprostřední vzdálenosti palby PLRV, parametry radiolokačního pole v zájmových prostorech, způsob, prostory a časy srazu, doprovodu a rozchodu SL, bude-li SL chránit jiné druhy letectva tímto způsobem,

- způsoby navádění SL v prostorech průletu součinnostního letectva, posloupnost ztečí při současném působení SL a součinnostního letectva,

- rozdělení prostorů a objektů na letištích nebo v prostorech určených ke společné činnosti,

- stanovení režimu práce prostředků PVOS (především RL a RTZ) určených k využití součinnostním letectvem,

- určení metodiky vzájemných informací,

- stanovení postupu vyžadování pomoci a záchrany, jejich realizace a sdělení výsledků,

- upřesnění rozpoznávacích manévru při návratu z území nepřítele při poruchách identifikace a spojení.

Význam tohoto plánu součinnosti je přímo úměrný jeho obsahu i rozsahu. Čím méně sil musí letectvo uskutečňovat vzdušnou operaci vyčleňovat ke svému zabezpečení, tím více sil může začlenit do úderných skupin a tím více zničit prostředků nepřítele.

Zabezpečení letectva účastnického se vzdušné operace má některé důležité zvláštnosti, které je výhodné v plánu součinnosti zdůraznit. Jsou to například:

— doplňování pohonných hmot ve vzduchu i na zemi v prostoru bojové činnosti vojsk PVOS, ať již při letu k cílům nebo zpět,

— přelet linie fronty při letu zpět,

— poruchy na palubních spojovacích prostředcích a identifikačním zařízení.

Při zpracování konkrétního plánu součinnosti se upřesňuje jednak úsilí a způsoby součinnosti podle druhů vojsk, způsoby velení a navedení, dále prostory a směry společné a samostatné činnosti, důležité čáry, jako zasazení a vyjití z boje, časová i jiná omezení.

Součinnost plánujeme s přihlédnutím k podmínkám příští činnosti, předpokládám vývoje vzdušné operace i operací pozemních vojsk a vedení PVO. Zakládá se na přesných výpočtech bojových možností vlastních sil a prostředků, letovodsko-inženýrských propočtech a kalkulaci variant možné odvetné činnosti nepřítele. Zvláště je důležité předvídat možnosti přecílování sil a prostředků k plnění jiných úkolů pro případ, kdy základní plánované prostředky budou neschopné nebo nebudou moci působit z jiných důvodů.

Za předpokladu, že vzdušná operace potrvá zpravidla 2—4 dny, můžeme očekávat, že PVOS může prodělat za tuto dobu změnu podmínek vedení bojové činnosti. Předpokládáme-li, že u 1. vzdušné operace 1. den povedou vojska PVOS bojovou činnost ve společném prostoru bojové činnosti s PVOV a FSL, může v posledním dnu vzdušné operace být již systém PVOV a FSL oddělen od PVOS, čímž se bude měnit i těžiště plnění úkolů.

Rozmach vzdušných operací na evropském válčišti při ničení raketových, leteckých a námořních uskupení může v šířce dosahovat 2 000—3 000 km. V tomto případě plní PVOS úkoly v celé šíři prostoru bojové činnosti. Při použití konvenčních prostředků je však umlčení PVO nepřítele na široké frontě omezené, průlet letectva působícího ve vzdušné operaci může být uskutečněn jen na nejvýhodnějších směrech, kde se určují 1—2 koridory v pásmu frontu, v nichž se prolamuje nepřátelská PVO. Šířka koridoru bývá 30—40 km. Z toho vyplývá, že APVOS by v těchto podmínkách chránila průlet letectva účastnícího se vzdušné operace proti úderům vzdušného nepřítele v 1—2 koridorech. K tomu je třeba vydělit určité úsilí SL a PLRV. Jeho hodnota bude záviset na řadě ukazatelů.

PLRV PVOS se zúčastní při zabezpečení průletu letectva ve vzdušné operaci ničením prostředků vzdušného napadení nepřítele především průzkumných a taktických letounů, které by mohly ohrozit plnění úkolů součinnostního letectva. Tento úkol plní v rámci svého operačního uskupení a může být použit i systém léček na nejdůležitějších vzdušných operačních směrech nepřítele předsunutím některých plro před sestavou blíže k linii dotyku nebo státní hranici. Vzhledem k tomu, že při určování koridorů průletů letectva účastnícího se vzdušné operace bude rozhodující hledisko potřeby tohoto letectva, může PLRV ke zlepšení podmínek součinnosti a svých střeleckých možností přeskupit některé bojové sestavy útvarů PLRV.

Pro PLRV by bylo výhodné, aby koridory letectva účastnícího se vzdušné operace procházely buď vně hranice prostoru účinné působnosti v horizontální rovině, nebo pod spodní hranici účinné působnosti ve vertikální rovině. V případě, že koridor bude procházet uvnitř prostoru účinné působnosti musí PLRV vést palbu tak, aby neohrozilo bojovou sestavu součinnostního letectva, což znamená zákaz palby v daném prostoru a daném čase průletu jednotlivých skupin bojové sestavy součinnostního letectva, což však nevylučuje palbu

v mezerách této bojové sestavy. PLRV bude obvykle chránit boky a strop koridoru součinnostního letectva.

Stíhací letectvo PVOS bude plnit řadu úkolů při ochraně průletu letectva účastnického se vzdušné operace. Při ochraně koridorů letectva působícího ve vzdušné operaci bude především ničit prostředky vzdušného napadení nepřítele na přístupech k tomuto koridoru.

Tento úkol bude nutno plnit jednak ze střehu na letištích v hloubce teritoria, dále střehem ve vzduchu v blízkosti státní hranice a způsobem lovu na území nepřítele. V menší míře a především na území nepřítele i metodou stíhacího doprovodu. Prostory střehu ve vzduchu a lovu musí být voleny tak, aby jejich časové zaujetí neprozradilo dobu a místo průletu letectva působícího ve vzdušné operaci. To znamená, že tento úkol je nutné plnit předem plánovanou dobu a střídat prostory, aby jednak bylo možné vyčistit potřebné prostory od působení nepřátelského letectva, jednak aby svou činností nevyvolalo soustředění nepřátelského stíhacího letectva do daného prostoru.

RTV PVOS se účastní vzdušné operace vytvořením potřebného radiolokačního pole v zájmových prostorech a výškách, udržením přehledu o vzdušné, radiální a povětrnostní situaci v těchto prostorech, vytvořením potřebné kapacity uvědomování a navedení nejen pro vojska PVOS, ale i pro součinnostní síly a prostředky, především pro doprovodné stíhače letectva účastnického se vzdušné operace.

Velitelská a navigační stanoviště PVOS mohou být využita ve prospěch letectva působícího ve vzdušné operaci k předání informací o vzdušné a radiální situaci do vzduchu letovým sledům letectva účastnického se vzdušné operace pomocí stanovených signálů v rádiových sítích navedení nebo součinnosti. Tento úkol bude plnit zpravidla VS svazku PVOS.

Dále mohou být využita vizuální a pomocná navigační stanoviště PVOS k navedení letounů skupin ochrany součinnostního letectva na nepřátelské taktické letouny a to jak ve společných prostorech činnosti, tak v samostatných prostorech součinnostního, především frontového letectva, které budou v dosahu pozemních radiolokačních prostředků PVOS.

RTZ prostředky PVOS můžeme využít ke kontrole letu po trati k zabezpečení manévru po trati, pomoci v nouzi a ke klamně činnosti. Jejich provoz nesmí demaskovat vzdušné operace a cíl jejich využití.

Podíl vojsk PVOS na klamně činnosti může spočívat v klamném vzdušném průzkumu stíhacím letectvem, v klamném rádiovém a radiotechnickém provozu, v demonstrační činnosti především stíhacího letectva způsobem lovu.

Pomoc v nouzi může obsahovat dovedení jednotlivých letounů součinnostního letectva na nejbližší letiště buď navedením rádiem nebo doprovodem navedeného stíhacího letounu a to v případě poruchy palubních přístrojů až k dosednutí na dráhu. Dále organizováním záchranných prací při sestřelu nebo nouzovém přistání v terénu. Tento úkol mohou plnit pozemní síly PVOS v celém prostoru bojové činnosti a organické vrtulníky PVOS, výjimečně i za liníí dotyku s pozemním nepřítelem v případě, že tento úkol nebude moci plnit v dané době jiný druh vojska (LA a vojskové letectvo).

Systém rozpoznávání a součinnostních signálů bude použit obecně platný. V některých případech však bude muset být doplněn přehled signálů především tam, kde VS budou přímo informovat letouny dálkového letectva ve vzduchu. Zde nepůjde tak o utajení zprávy jako o zkrácení korespondence (např. při uvádění prostoru vzdušných radioaktivních oblaků). Dále při návratu dálkové-

ho letectva z plnění úkolu při přelétávání linie dotyku s nepřitelem může být ke snazší identifikaci stanoven přesný režim letu.

Úkol účasti vojsk PVOS ve vzdušné operaci nebudou vojska PVOS zpravidla plnit jako samostatný úkol odtrženě od ostatních souběžných úkolů. Jen časově může nabývat vzhledem k měnícím se podmínkám různou důležitost a váhu. PVOS musí být organizována, aby umožňovala plnit společně ostatní úkoly bez zásadních změn ve své struktuře a bez podstatného manévru v rámci operační sestavy. Rovněž tak i výcvik k plnění tohoto úkolu musí probíhat společně s ostatními úkoly plánu operační a taktické přípravy.

Účast vojsk PVOS ve vzdušné operaci je jeden z hlavních úkolů vojsk PVOS. Přesto, že bude připravován se značným předstihem, bude podléhat velmi častým upřesněním a jeho konkrétní organizace bude převážně probíhat v krátkých časových lhůtách a pod tlakem času.

Jedna z hlavních podmínek úspěšného splnění je co největší utajení nejen doby a prostoru realizace, i celá řada detailů uskupení.

To vyžaduje snížit na minimum okruh lidí, kteří mohou být seznámeni s plánem provedení a vydat konkrétní úkoly v minimální době (blízké ke kritickému času) před jejich uskutečněním. To na druhé straně neznámá, že by mělo být jakkoli omezeno procvičování tohoto úkolu, nýbrž naopak je nutné, aby různé varianty a metodiky plnění tohoto úkolu byly procvičeny tak, aby konkrétní splánování, organizace a provedení mohly probíhat v nejkratších možných lhůtách.

To vyžaduje ve štábech PVOS do svazku v to:

- mít připravenou formalizovanou dokumentaci k plnění tohoto úkolu,
- cvičit podřízené ke krátkodobému zvýšení úsilí na maximální možnou míru především u útvarů SL a jeho zabezpečení,
- zvládnout organizaci součinnosti mezi jednotlivými druhy vojsk, organizaci klamně činnosti, pomoci a záchranné služby,
- udržovat vysoký stupeň přehledu o vzdušné radiační a povětrnostní situaci.

Nekladl jsem si za cíl danou problematiku vyčerpat a některé názory mají diskusní charakter. Vycházel jsem z teoretických zásad a zkušeností získaných při cvičeních.

PROTIVZDUŠNĀ OBRANA

Protivzdušná obrana je jednou z těch oblastí soudobého vojenství, které byly v uplynulých letech nejvíce ovlivněny mohutným rozvojem techniky. V současné době jsou do výzbroje armád vyspělých států hromadně zavedeny nejen pozemní a letecké rakety s účinností mnohonásobně převyšující účinnost aktivních prostředků PVO minulé války a nejen výkonné radiolokátory odolné proti rušení, ale i prostředky automatizace velení schopné spojit různé, vzájemně se doplňující prostředky v mnohastupňové komplexní systémy s vysokou efektivitou bojové činnosti. Tím byly vytvořeny předpoklady k přechodu od protivzdušné obrany jednotlivých míst a čar k protivzdušné obraně celého prostoru.

Systém PVO vojsk a států Severoatlantického paktu je organizován a řízen centralizovaně, v duchu zásad platných v armádě USA a z operačního hlediska jako systém obrany objektů. Za bráněné objekty jsou ovšem považována celá uskupení armád a prostory základů taktického letectva. Takto pojetá PVO „objektů“ nabývá při pohledu z taktického hlediska podoby souvislé, hluboce členěné obrany prostoru.

Organizace bojové činnosti letectva v prostoru s vybudovanou a účinnými prostředky silně nasycenou protivzdušnou obranou se stává vážným problémem, jehož řešení přesahuje možnosti taktických stupňů velení.

Situace PVO v jižní části NSR

Pravděpodobný prostor bojové činnosti frontového letectva ČSLA je situován v části obvodu PVO 4. STLV mimo směr

hlavního odporu ERFURT, FRANKFURT. Kromě vojskových jednotek PLD brání jej 7 až 8 oddílů PLRS HAWK, až 4 oddíly PLRS NIKE-HERCULES, až 3 stíhací letky přepadových letounů a část sil stíhacích leteckých křidel, celkem asi 100 až 120 letounů převážně typu F-104, z malé části také typu F-4. Poměr počtu stíhacích letounů k počtu odpalovacích zařízení PLRS je téměř 1 : 3 ve prospěch PLRS.

V prostoru je rozvinut radiotechnický hlásný systém zabezpečující včasné zjištění vzdušných cílů a jejich sledování, výstrahu a uvědomování vojsk i navedení stíhačů. Silnou stránkou tohoto systému je jeho centralizované řízení založené na vysoce výkonných spojovacích prostředcích a masovém využívání výpočetní techniky k automatizaci řídicích procesů.

Radiotechnický systém řízení a uvědomování o vzdušné situaci je řízen operačními středisky umístěnými ve značné vzdálenosti od státní hranice v odolných objektech trvalého typu. Výkonnými prvky systému jsou střediska a stanoviště řízení a uvědomování rozmístění v celém prostoru. Stanoviště první linie umožňují sledovat vzdušné cíle již za letu ve vzdušném prostoru ČSSR. Druhá linie radiolokačních stanovišť je vzdálena od hranic ČSSR 130 až 150 km, avšak jen 40 km od hranic NDR.

Vzhledem ke známým vlastnostem používaných radiolokátorů je nutné předpokládat, že každé stanoviště může zabezpečit současně navádění stíhačů na šest i více vzdušných cílů. Celková kapacita systému v uvažovaném prostoru, nehledě na stanoviště v další hloubce dosahuje více než 60 současných navedení.

Stíhací letouny startující za střehu na letišti NEUBURG mohou být ve výšce 1000 m zasazeny do boje na čáře BAMBERG, PLATLING, při vzletu z letiště RAMSTEIN až na čáře BADNEUSTDT, SCHLÖSSELFELD.

Používané stíhací letouny typu F-104 G útočí na vzdušné cíle řízenými střelami i kanónovou palbou zásadně ze zadní polosféry. Zteče na vstřicných protisměrných kurzech by mohly přijít v úvahu u letounů F-4 při použití posledních variant řízených střel typu SPARROW. Předpokládá pravděpodobnost zničení vzdušného cíle palbou přepadového stíhacího letounu vyzbrojeného řízenými střelami typu SIDEWINDER nebo FALCON je asi 0,5, pravděpodobnost zničení cíle kanónovou palbou a neřízenými raketami nepřesáhne hodnotu 0,25 až 0,3.

Za těchto podmínek by celková kapacita jednoho vzletu stíhacího letectva v prostoru jižní části NSR mohla dosáhnout hodnoty až 35 zničených vzdušných cílů.

Stíhací letectvo má podle současných názorů velení Severoatlantického paktu působit zejména v hloubce, za pásmem činnosti PLRS a na směrech, na nichž systém PLRS není dostatečně rozvinut nebo byl v důsledku činnosti protivníka oslaben. Kromě toho má stíhací letectvo ničit cíle letící ve velkých a stratosférických výškách již na vzdálených přístupech, před čarou dosahu PLRS. V zóně účinnosti PLRS typu HAWK zpravidla nezasaňuje pod stanovenou hladinou 7000 až 12 000 m.

Jednotky PLRS jsou uskupeny do dvou pásem, v nichž zaujímají po bateriích většinou již plně vybudovaná palebná postavení. První pásmo brání výhradně PLRS typu HAWK. Jeho předsunutá linie probíhá ve vzdálenosti 35 až 100 km od státní hranice ČSSR na čáře AUERBACH, SCHWANDORF, REGENSBURG, LANDSHUT. Další linie prvního pásma PLRS probíhá ve vzdálenosti 150 až 200 km od hranice ČSSR a souvisle přehrazuje celou jižní část NSR ve směru severozápad — jihovýchod. Vytváří tři výrazné uzly PVO: Severní, v prostoru BAD KISSINGEN, WÜRZBURG, GIEBELSTADT, střední v prostoru NÜRNBERG, ANSBACH, SCHWABACH, a jižní, který brání důležitý prostor INGOLSTADT, FREISSING, WOLFRATHAUSEN a těsně navazuje na předsunutou linii.

Druhé pásmo brání převážně PLRS typu NIKE-HERCULES. Jeho první linie probíhá ve vzdálenosti 200 až 300 km od státní hranice ČSSR. Na druhé pásmo navazuje PVOS Francie napojená na jednotný radotechnický systém NATO.

Velitelská stanoviště jednotek PLRS jsou napojena na radotechnický hlásný systém, nejsou na něm závislá. Řízení palby většiny baterií může být soustředěno na stupni velitelství protiletadlové skupiny. K centralizovanému řízení je použit automatický systém MISSILE MONITOR, který zajišťuje samočinné sledování až 284 vzdušných cílů, optimální výběr 32 cílů, na němž má být vedena palba, jakož i přímý přenos dat a jejich optickou indikaci na velitelských stanovištích připojených baterií. Od zjištění cíle do jeho střetnutí s první řízenou střelou uplyne 100 až 120 vteřin. Přesto, že je to poměrně velmi krátký interval, systém přece jen není vhodný k řízení palby na cíle letící velkou rychlostí v malých a přízemních výškách. V boji s nízkoleťícími cíli musí být proto velení decentralizováno a o zahájení palby na letouny, které se náhle objeví, musí rozhodnout důstojník - operátor velitelského stanoviště baterie na základě údajů vlastních radiolokátorů baterie. Ústřední počítač systému MISSILE MONITOR jeho rozhodnutí jen dostatečně registruje.

Po dokončení výstavby jednotného systému automatizovaného řízení a uvědomování PVO NATO „NADGE“ a po přezbrojení jednotek modernizovanou verzí PLRS HAWK, se podmínky pro centralizované řízení palby patrně dále zlepší. Přesto však zůstane zachována možnost řídit palbu baterií z velitelského stanoviště oddílu hlasem s využitím fonických pojítek.

Baterie PLRS NIKE-HERCULES může vést palbu na jediný cíl letící v relativní výšce nad 1500 m. Povelový systém umožňuje start pouze jedné střely. Další střela může být vypuštěna teprve po ukončení navádění střely předcházející. Provoz dosud používaných radiolokátorů je možné do určité míry ovlivnit aktivním i pasivním radotechnickým rušením. Postupně jsou však zaváděny nové, proti rušení odolnější typy radiolokátorů. Pravděpodobnost zničení ostřelovaného cíle je za bojových podmínek údajně blízká hodnotě 0,5. Hlavní předností PLRS NIKE-HERCULES je jejich značný dálkový i výškový dostřel, umožňující zejména při centralizovaném velení široký manévr palbou. Za současné situace by vlastní letouny letící ve výšce 1600 m nad terénem mohly být ostřelovány nejméně šesti bateriemi PLRS NIKE-HERCULES již na čáře BAMBERG, WINDSBACH, DONAUWÖRTH, AUGSBURG s nadějí dosáhnout prvním navedením v průběhu asi pěti minut tří sestřelů. Druhé navedení by mohlo následovat asi za 3 až 4 minuty. V další hloubce by po-

čet baterií mohl narůst až na 16 a účinnost palby až na 2 sestřely za minutu.

Baterie PLRS typu HAWK je schopna vést palbu současně na dva cíle, teoreticky již od výšky 15 m nad terénem. Na každý cíl vypouští, v závislosti na délce a dalších podmínkách, sérii dvou až šesti střel. Pravděpodobnost zničení ostřelovaného cíle je za bojových podmínek údajně blízká hodnotě 0,5. Při odražení jednoho náletu může baterie vypustit postupně šest až osm sérií střel a dosáhnout tak tři až čtyři sestřely. Nově reorganizované baterie vybavené samohybnými odpalovacími zařízeními mohou vést palbu současně až na tři cíle a dosáhnout úměrně vyšší počet sestřelů. Plná účinnost palby je však vázána podmínkou, že první cíle převezme řídící radiolokátor baterie ve vzdálenosti nejméně 52 km. Splněním této podmínky je v praxi, zejména u cílů letících v malé výšce, velmi obtížné. Dosah v současné době používaných řídících radiolokátorů na cíl o efektivní odrazné ploše 1 m² je pro:

- výšku větší než 3000 m nad terénem asi 70 km;
- výšku kolem 300 m nad terénem nejvýše 50 km;
- výšku kolem 200 m asi 25 až 30 km.

Hlavní předností PLRS HAWK spočívají v možnosti ničit letouny v malých, středních i velkých výškách, ve značné odolnosti proti radiotechnickému rušení a v mobilnosti všech zařízení. Za současné situace by letouny letící ve výšce 400 m nad terénem mohly být ostřelovány nejméně pěti bateriemi PLRS HAWK již na čáře ERBENDORF, WEIDEN, NITTENAU, DEGENDORF s pravděpodobností 15 až 20 sestřelů během jednoho průletu přesunutou linií PLRS. Při dostatečném počtu cílů pronikajících po celé šířce pásma až do hloubky 200 km dává palebná síla baterií bránících první pásmo předpoklad zničení až 85 letounů.

Protiletadlové řízení střely jsou určeny k ničení vzdušných cílů na blízkých přístupech k hlavním bráněným objektům, tj. k prostorům rozmístění a bojové činnosti pozemních vojsk a k základním taktického letectva. Podle současných názorů vedení Severoatlantického paktu jsou PLRS hlavním a základním prostředkem PVO v bojové zóně válčiště. V předních úsecích bojové zóny jsou použity vesměs PLRS typu HAWK.

Kromě stíhacího letectva a PLRS jsou na území NSR rozmístěny také organické protiletadlové prostředky vševojskových svazků. V zájmovém prostoru je to do 30 baterií samohybných dvouhlavňových pl. kanónů ráže 40 mm a do 20 mechanizova-

ných praporů, převážně západoněmeckých, vyzbrojených obrněnými transportéry HS-30 s palubními kanóny ráže 20 mm. Americké jednotky vyzbrojené samohybnými pl. komplexy CHAPARAL, šestihlavňovými kanóny ráže 20 mm VULCAN a ručními PLRS RED EYE představují v uvažovaném prostoru pouze zlomek z uvedených počtů.

Vojskové protiletadlové prostředky by se v případě konfliktu rychle přesunuly z mírových posádek do prostoru bojové činnosti, kde by působily převážně v hloubce do 30 km. Při předpokládaném soustředění pozemních vojsk by polovina možných tratí průletu procházela zónou jejich účinné palby. Baterie o 12 dvojkanónech 40 mm je schopna vést účinnou palbu v zóně o ploše 25 km² do výšky 2740 m. Na cíl prolétávající rychlostí 800 km za hodinu může vypálit až 720 nárazových granátů o celkové váze 700 kg a dosáhnout tím pravděpodobnosti sestřelu 0,5 i více. Palubní kanóny 20 mm na obrněných transportérech HS-20 nelze sice považovat výlučně za prostředek PVO, západoněmeckému mechanizovanému praporu však přesto umožňují vést účinnou palbu na vzdušné cíle v zóně o ploše 16 km² do výšky 1500 m. Na cíl prolétávající za stejných podmínek může vést doprovodnou palbu s využitím jednoduchých optických mířidel, vypálit až 500 střel o celkové váze 100 až 130 kg a dosáhnout tím pravděpodobnosti sestřelu až 0,3. Účinnost protiletadlové palby amerických jednotek je pravděpodobně vyšší. Hlavní protiletadlové dělostřelectvo je určeno především k ničení pomalých, lehkých letounů a vrtulníků a k bezprostřední obraně vojsk proti nízkoleteckým letounům jakož i k ničení pozemních cílů.

Závěry o současné situaci PVO

V tabulce jsou shrnuty některé údaje charakterizující situaci a možnosti PVO v jižní části NSR. K objasnění možné úlohy a místa jednotlivých prostředků PVO v hloubce do 200 km od státní hranice ČSSR byly zvoleny tyto ukazatele:

— pokrytí plochy teritoria účinnou protiletadlovou palbou,

— střední koeficient překrytí palby v zóně účinnosti, tj. počet letounů, odpalovacích zařízení nebo hlavních, které mohou současně působit na jeden cíl.

— celková kapacita, tj. nejvyšší dosažitelný počet sestřelů během jednoho průletu dostatečně velkého počtu cílů celým prostorem. V zájmu srovnatelnosti hodnot jsou v tabulce uvedeny údaje platné pro standardní režim letu cíle: H=1500 m nad

Ukazatel	Střih. let.	NIKE	HAWK	PLD
Pokrytí plochy	73 až 100 %	25 %	63 %	12 %
Koeficient překrytí palby	1—2	0	3,7	4,3
Celková kapacita	35	0	85	18

terénem $V_c=800$ km/h. V menších výškách postupně klesá účinnost stíhacího letectva, ve větších výškách nabývá na významu palba PLRS typu NIKE-HERCULES a naopak postupně zaniká účinnost vojenských prostředků. Účinnost stíhacího letectva je uvažována pro případ vzletu ze střežku na letištích NEUBURG a RAMSTEIN.

Z tabulky je patrné, že hlavní a rozhodující prostředek PVO v jižní části NSR jsou PLRS typu HAWK. Vytvořením souvislého a hluboce členěného pásma mnohonásobně překrytých paleb dosahujících plné účinnosti v širokém rozmezí výšek 400 až 10 000 m nad terénem zabezpečují vysoce efektivní PVO celého prostoru.

Možnosti překonávání prostorů bráněných PLRS typu HAWK

Vzhledem k tomu, že za současného stavu není možné snížit účinnost palby PLRS HAWK radiotechnickým rušením nebo jiným technickým opatřením, nabývá na významu využívání manévru a ochranných vlastností terénu. Z podrobného rozboru konkrétních podmínek v zájmovém prostoru proti ČSSR vyplývá, že vliv terénu na omezení palebných možností PLRS HAWK se podstatně projeví teprve při snížení relativní výšky letu na 100 a méně metrů nad terénem. V některých prostorech, kde jsou pro činnost PLRS výhodné podmínky, nelze vyloučit zasažení cíle ani při letu v přízemní výšce. Účinnost palby na cíle v malých výškách bude ovšem snížena omezením dosahů řídicího radiolokátoru.

Pronikání letem v malých a přízemních výškách může být úspěšné zejména je-li vhodně kombinováno s činností demonstračních skupin, s manévrem v zóně sledování a s následujícím ničením baterií. Plně využít palebných možností PLRS HAWK je jak známo vázáno podmínkou, že cíl bude převzat v potřebné vzdálenosti od palebného postavení. Vzhledem k tomu, že praktický dosah řídicího radiolokátoru v malých výškách jen stěží zabezpečuje splnění této podmínky, je po-

měrně reálná naděje na snížení účinnosti systému o 25 až 30 i více procent při letu ve výšce menší než 300 až 400 m nad terénem.

Vypuštění série střel a jejich střetnutí s cílem je dále podmíněno nepřetržitým sledováním cíle ozařovacím radiolokátorem po dobu 15 vteřin před startem první střely a po celou dobu letu celé série, tj. 35 až 80 vteřin. Dosáhne-li cíl během této doby radiolokačního skrytu, prolétne mimo zónu účinné palby nebo vhodným manévrem sníží svou radiální rychlost pod 100 km za hodinu, bude střelba neúspěšná nebo k ní vůbec nedojde. Nevyhnutelná decentralizace velení při odražení nízkoleteckých letounů poskytuje výhodné podmínky pro záměrné provokování neúspěšných střel. To se může dosáhnout např. rozevřenou skupinou letounů přibližující se k baterii s malým kurzovým parametrem při manévru ve vzdálenosti 25 až 35 km od palebného postavení. V případě plného úspěchu tohoto opatření může v důsledku zbytečné spotřeby až poloviny připravených střel a v důsledku ztráty času dojít k odpovídajícímu snížení dalších palebných možností baterie nadobu nejméně pěti minut.

V řadě případů bude nutné překonávání prostorů, bráněných PLRS typu HAWK, zabezpečit zničením části baterií. Bojová sestava většiny baterií je skupinový cíl o ploše 10 až 20 ha, který zahrnuje technické, řídicí a vypouštěcí postavení s více než 70 malorozměrnými objekty. Z nich jsou k ničení nejvýhodnější čtyři radiolokátory. Úspěšnost útoku závisí na včasné odhalení baterie a na úspěšném proniknutí úderné skupiny do prostoru palebného postavení. Vzhledem k možnosti ztráty až šesti letounů není pouhé umlčování bojeschopnosti baterie pro letectvo rentabilní.

Uvedená opatření mohou stíhacímu bombardovacímu letectvu umožnit úspěšně překonávat prostory bráněné bateriemi PLRS typu HAWK vybavenými taženými odpalovacími zařízeními za předpokladu, že vzdálenost mezi bateriemi je větší než 20 km. Překonávání prostorů bráně-

ných soustředěnou palbou několika baterií nebo palbou reorganizovaných baterií vybavených samohybnými odpalovacími zařízeními by bylo podstatně obtížnější. Za konkrétní situace v jižní části NSR jsou k překonávání PVO nejvýhodnější podmínky na směrech:

- AŠ, FORCHHEIM, NEUSTADT;
- DOMAŽLICE, HEMAU, WASSERTRÖDINGEN a
- VIMPERK, BAD TÖLZ.

Neintenzivnější je bráněn prostor KEHLHEIM, INGOLSTADT, DINGOLFING, ERDING, MÜNCHEN. Pronikání letectva do tohoto prostoru bez předchozího narušení PVO by bylo spojeno s neúnosnými ztrátami. Na ostatních směrech by bylo překonávání PVO a ničení jednotlivých baterií vlastními silami leteckých svazků obtížné zejména v prostorech: AMBERG, BURGLENGENFELD, VELBURG, NÜRNBERG, WÜRZBURG, KITZINGEN, GIEBELSTADT a v prostoru ANSBACH.

Možné přeskupení a posílení PVO v jižní části NSR

Při posuzování současné, tj. mírové situace je nutné se zabývat také otázkou, do jaké míry jsou přijaté závěry platné v okamžiku vzniku ozbrojeného konfliktu na středoevropském válečném a v průběhu první operace.

V případě zahájení útočné operace vojsky americké 7. armády by nesporně mohlo dojít k částečným změnám v rozmístění prostředků PVO. To platí zejména v souvislosti s potřebou zabezpečit obranu prvosledových svazků, které ještě nemají organické oddíly PLD. Z tohoto hlediska je nutné připustit možnost přisunutí jednotlivých baterií PLRS HAWK do prostoru HOF, MITTERTEICH, BAYREUTH případně i do prostoru CHAM. Přiblížení celé předsunuté linie ke státní hranici by však nebylo pro protivníka výhodné, protože zjištění cílů přibližujících se v malé výšce je prakticky možné teprve při jejich přeletu nad vrcholky ČERNÉHO LESA a ŠUMAVY. Baterie, rozmístěné ve vzdálenosti méně než 50 km od čáry zjištění by zahajovaly palbu opožděně a nedosahovaly by plné účinnosti. Situace by se ovšem podstatně změnila, kdyby protivník dosáhl územního zisku, který by mu umožnil zaujmout výhodná palebná postavení na hřebenech pohraničních hor.

Prostředky PVO v další hloubce byly zřejmě uskupeny s cílem zabezpečit maximální pohotovost k odrazení prvního hromadného úderu. Jeho zásadní změny

v prvních dnech a hodinách konfliktu jsou proto pravděpodobné. Je však nutné počítat se zaujetím záložních stanovišť a s rozptýlením stíhacího letectva na záložní letiště. V důsledku toho by v situaci PVO a v možnostech jejího překonávání mohlo dojít k místním změnám taktického významu. Včas odhalit tyto změny by bylo možné jen intenzivním průzkumem v rámci bojového zabezpečení činnosti frontového letectva. Dále by došlo k soustředění většiny prostředků vojskového PLD na hlavních směrech činnosti pozemních vojsk, které však bylo vzato v úvahu již při rozboru současné situace. Celková situace PVO a celkové možnosti jejího překonávání by se patrně v podstatě nelišily od současného stavu.

Jiná otázka je možnost nahrazování ztrát a případného zvyšování počtu prostředků PVO v jižní části NSR v dalším průběhu konfliktu.

Relativně vysoká koncentrace PLRS HAWK v obvodu 4. STLV a s ní související obrácený poměr počtu stíhacích letounů a odpalovacích zařízení typu HAWK dovoluje předpokládat, že PVO v jižní části NSR bude doplňována v první řadě stíhacím letectvem. Zasažení dalších jednotek PLRS HAWK je možné zejména v případě použití francouzských pozemních sil, avšak podstatné zvyšování jejich počtu je nepravděpodobné. V průběhu první operace lze v uvedeném prostoru očekávat postupný pokles podílu PLRS HAWK na celkových možnostech PVO, přiblížení první linie PLRS NKE-HERCULES na vzdálenost 60 až 90 km od čáry dotyku a postupné zvyšování účasti stíhacího letectva.

V perspektivě nejbližších několika let lze předpokládat růst podílu vojskové PVO v souvislosti s probíhající výstavbou divizních oddílů vyzbrojených samohybnými šestihlavňovými 20 mm kanóny VULCAN a PLRS CHAPARAL, se zaváděním ručních PLRS RED EYE v pozemních silách USA a s připravovaným přezbrojením západo-německých jednotek PLD.

Vzdušný prostor jižní části NSR je bráněn komplexním, centralizovaně řízeným systémem PVO. Hlavním prostředkem ničení vzdušných cílů v bližší hloubce jsou řízené střely typu HAWK. Koncentrací velkého počtu palebných jednotek těchto střel v některých prostorech je dosaženo mnohonásobné překrytí jejich paleb a zajištěna jejich vysoká účinnost. Předpokládá se k překonávání PVO v zájmovém prostoru proti ČSSR jsou dále ovlivněny odolností radiotechnických prostředků protivníka, zejména řídicího systému PLRS proti dostupným způsobům radiotechnického rušení.

Přímý průzkum ve prospěch palby RVD

Přímý průzkum objektů, plánovaných k ničení operačními a organizačně taktickými raketovými prostředky RVD, organizují orgány zabezpečení palby na štábech RVD odpovídajícího stupně velení (frontu, armády). Vzhledem k druhu a charakteru těchto objektů uskutečňují jej ve velké většině případů jednotky průzkumného letectva ze sestavy letecké armády. Část úsilí tohoto letectva je rozhodnutím velitele frontu a bojovým nařízením velitele letecké armády vyčleněno ve prospěch RVD. Úsilí je vyjádřeno počtem vzletů na jednotlivé dny a úkoly operace (boje) a navíc je štábu RVD upřesněno umístění letišť, údaje o styčných orgánech průzkumného letectva, přicházejících na štáby RVD a spojovací údaje, potřebné ke spolupráci.

Otázky konkrétního využití přidělené hodnoty úsilí průzkumného letectva ve prospěch RVD řeší štáb RVD. Předpokládané úkoly jsou obsaženy v „Plánu dělostřeleckého průzkumu“, zpracovávaného na dobu trvání operace. Uvádí se v něm rozdělení vzletů podle objektů a úkolů operace, přidělení vzletů podřízeným štábům, použití průzkumných prostředků v noci, popř. zvláštnosti v použití určitých typů letounů.

V článku se zaměřím na otázky přenosu informací o objektu přímého průzkumu přímo z prostoru jeho rozmístění a na problémy zvýšení hodnověrnosti údajů o objektu po přímém průzkumu.

Přenos informací z prostoru rozmístění objektů

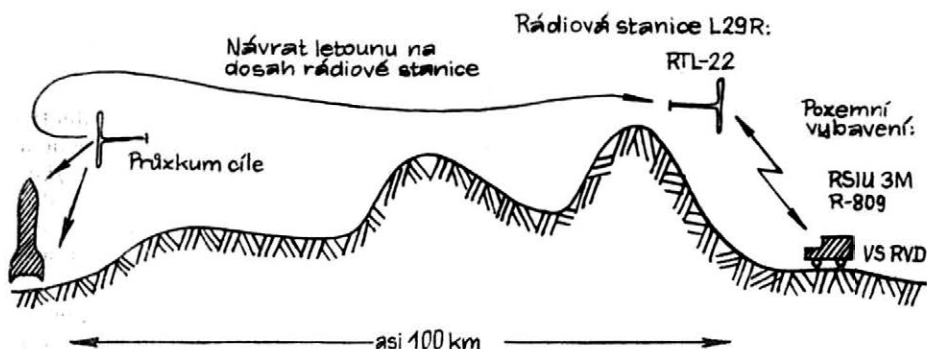
K přímému průzkumu cílů operačních a operačně taktických prostředků RVD se v naší armádě používají letouny např. typu L-29R příp. Mig.21R, jejichž vybavení spojovacími prostředky přináší pro řízení palby RVD na pohyblivé a pohybující se cíle některé těžkosti. Palba na tyto druhy cílů vyžaduje totiž zkrátit dobu mezi zjištěním cíle do uskutečnění úderu na minimum.

Za současného stavu jsou dvě možnosti předání informací osádkou průzkumného letounu. První z nich, cestou štábu letecké armády a vševojskového štábu, je příliš zdlouhavá a nesplňuje požadavek řízení palby RVD — cíl může za dobu přenosu informace změnit polohu a pravděpodobnost jeho zachycení úderem význačně poklesne.

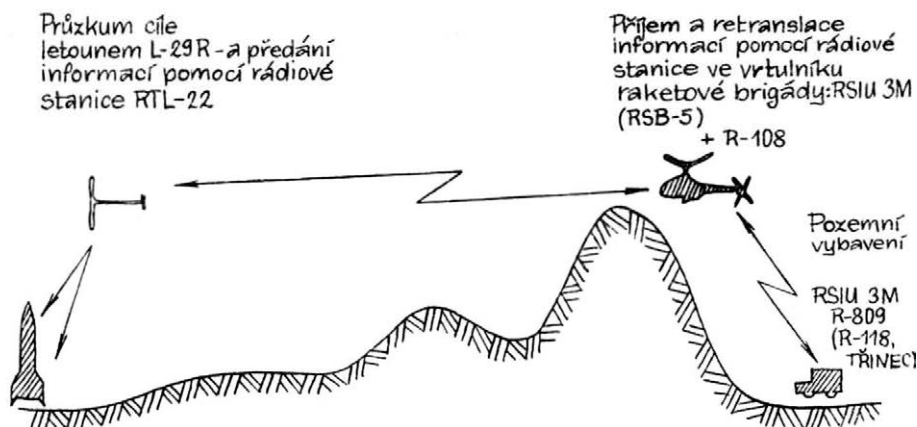
Proto v praxi předává letoun údaje do štábu RVD přes styčnou skupinu LA. Doba na přenos je kratší, avšak ani tento způsob není pro raketové vojsko bez problémů.

Spojení mezi letounem, plnícím úkol přímého průzkumu ve prospěch RVD a štábem RVD (přesněji se styčnou skupinou) se uskutečňuje pomocí VKV stanice. Spojovací technika letounu vyžaduje k navázání spojení, aby mezi vysílajícím a přijímajícím byly podmínky přímé viditelnosti, tedy aby se nevyskytovaly pevné překážky (zejména terénní). Předpokládáme-li však, že přímý průzkum se s ohledem na PVO protivníka uskutečňuje v přízemních výškách (okolo 500 m), není přenos údajů o cíli z prostoru jeho rozmístění přímo do štábu RVD možný (viz obr. 1). Za spolehlivý způsob nutno dnes považovat jedině předání informací až po návratu letounu, tzn. po dosažení vzdálenosti 20–50 km k přijímací stanici.

Podle obr. 1 lze propočítat časovou ztrátu, vznikající potřebou překonat vzdálenost asi 100 km od cíle na dosah stanice. Pro letoun L-29R činí asi 14 minut.

Obr. 1

Obr. 2

Půjde-li o pohyblivý cíl, zejména o prostředek jaderného napadení, může tato ztráta mít vážné důsledky pro zachycení objektu na místě zjištění.

Jednou z reálných možností, jak předat informace o objektu do štábu RVD, příp. až do štábu palebného útvaru nebo jednotky, je organizovat přímo v **palebném systému RVD** retranslační spojení pomocí vrtulníků (viz obr. 2) raketové brigády.

Takový způsob by byl aktuální v případě průzkumu důležitého pohyblivého cíle. Vrtulník se spojovacími prostředky k zachycení zprávy z průzkumného letounu a předání do štábu RVD se na rozkaz štábu RVD (příp. štábu palebného útvaru) vznese do výšky, umožňující korespondenci jak s letounem tak s pozemním štábem a přijme hlášení letce. Půjde-li o automatické zprostředkování, pak zprávu přijme přímo štáb RVD.

K organizaci takového přenosu informací je důležité, že palebný systém RVD je schopen jej zabezpečit svými organickými prostředky a silami (vrtulníkové roje raketových brigád). Při tomto může využít zkušeností jiných druhů vojsk (letectva, spojovacího vojska).

Zvýšení hodnověrnosti údajů o objektu úderu

Problém přímého průzkumu může být chápán také jako problém zvýšení hodnověrnosti informací o objektu úderu.

Zprávy vševojskových zpravodajských prostředků nemají vždy požadovanou hodnověrnost, a to i v případě, že obsahují souřadnice, a tak se nemohou stát vhodnými podklady pro palbu, nemá-li být riziko úderu do prázdna neúměrně vysoké.

Hodnověrnost zpráv závisí na druhu použitého prostředku průzkumu, na době získání a využití, na způsobu získání a zpracování informace. Nejvyšší hodnověrností se vyznačují zprávy, získané bezprostředním pozorováním a předané okamžitě po jejich získání, jako je tomu např. u průzkumných skupin nebo hlídek. Obdobnou hodnotu může mít kvalitní letecký snímek po dobrém vyhodnocení a rychlém předání informací.

Avšak v současné době se používají zpravidla další technické prostředky průzkumu s informacemi získanými zprostředkovaně a na větší dálku. Tak vzniká možnost nepřesného určení vlastností objektu, jeho polohy a činnosti, nebo dojde dokonce k omylu. Pozorovatel může být ovlivněn působením klamných zařízení, zastíráním nebo maskováním.

Objekt palby jaderných raketových prostředků RVD je tedy nutné prověřovat, pokud možno několikrát a různými prostředky.

Protože většina podkladů pro údery operačních a operačně taktických raket pochází od vzdušného průzkumu, považují za správné používat k práci s hodnověrností zpráv ve štábech RVD podklady a zásady, jimiž se řídí průzkumné letectvo, které však jsou v souladu se zásadami, uznávanými při vyhodnocování všech informací.

K základní zásadě patří, že stupeň hodnověrnosti se odvozuje od stupňů spolehlivosti zdroje zpráv, které se k potřebě dalšího zpracování (zejména strojového) ohodnocují kvalitativně takto:

1. zvlášť spolehlivé	— 0,75
2. spolehlivé	— 0,5
3. méně spolehlivé	— 0,3
4. nespolehlivé	— 0,2

Hodnověrnost zpráv je pak dána počtem a stupněm spolehlivosti původních zdrojů zpráv nebo stanovena jako zjištěná hodnověrnost a stupeň spolehlivosti zdroje nové zprávy.

Stupně hodnověrnosti je domluveno určovat takto:

1. věrohodné	— 0,75 — 1
2. pravděpodobné	— 0,5 — 0,74
3. pochybné	— 0,2 — 0,49
4. klamné	— 0 — 0,19

Vydáme-li z uvedených zásad, pak přímým průzkumem, který je v podstatě prověřováním a doplňováním dříve získaných zpráv, dostáváme novou hodnověrnost podle vzorce

$$H = h + s - H \cdot s, \text{ kde}$$

H = nový stupeň hodnověrnosti zprávy,

h = dosavadní stupeň hodnověrnosti zprávy,

s = stupeň spolehlivosti zdroje nové zprávy.

Příklad:

Vzdušný fotografický průzkum zjistil příznaky přítomnosti baterie operačních raket v základním postavení, hodnověrnost zprávy — 0,5. Při přímém průzkumu prostředky vzdušného průzkumu (vizuální průzkum) byla zpráva potvrzena a získány souřadnice baterie. Údaje předala osádka letounu přímo ze vzduchu do štábu RVD, hodnověrnost této zprávy — 0,3.

Nový stupeň hodnověrnosti, prozatím bez údajů z leteckého snímku, který byl pořízen, je tento:

$$H_1 = (0,5 + 0,3 - 0,5 \cdot 0,3)$$

$$H_1 = 0,65$$

Po přistání letounu, předání a vyhodnocení leteckého snímku, může být stanoven nový stupeň hodnověrnosti:

$$H_2 = (0,65 + 0,5 - 0,65 \cdot 0,5)$$

$$H_2 = 0,825$$

Stupeň hodnověrnosti zprávy nemůže platit stále. Klesá s jejím stárnutím. Nezískáme-li čerstvé zprávy o objektu, pak stupeň hodnověrnosti jeho souřadnic, charakteru činnosti, stupně připravenosti apod. klesá o jeden stupeň po uplynutí doby, za kterou podle známých zásad o činnosti objektu lze předpokládat změnu uvedených vlastností nebo polohy. Uplyne-li dvojnásobná doba pro předpokládané změny, sníží se hodnověrnost o dva stupně.

Štáb RVD věnuje velkou pozornost zejména dodávaným souřadnicím cíle. Zatímco u letectva může být v některých případech vyslán nosič jaderné pumy k úderu na objekt, jehož poloha není zcela přesně známa a předpokládá se, že osádka ji upřesní, úder raketovými prostředky RVD bez určení přesné polohy cíle není možný. Při přímém průzkumu však jen zřídka dojde k tomu, že nově získané souřadnice budou totožné s dřívějšími. Nesoulad může být způsoben

- různými zdroji zpráv s různou přesností určení,
- změnou polohy cíle,
- různými stupni spolehlivosti zdrojů, nebo
- jde o plošný cíl a souřadnice se mohou rozcházet o rozměry objektu.

Vyhovující (ověřené) souřadnice proto mohou být nejen ty, které souhlasí, ale i s odchylkou přesnosti zdrojů (za předpokladu, že rozdíl mezi dvěma zprávami je menší než doba, kterou objekt potřebuje ke změně svého stanoviště) nebo v rozmezí rozměrů plošného objektu. Při totožných souřadnicích se zvyšuje stupeň hodnověrnosti, nejsou-li totožné, ale v rozmezí přesnosti zdrojů, bereme v úvahu souřadnice přesnějšího zdroje.

Může nastat případ, že přímý průzkum přinese údaje zcela protikladné a nesouhlasící s dříve získanými informacemi. Taková situace nastane při nedostatečné hodnověrnosti starých nebo nových zpráv, nebo po změnách v prostoru cíle. Proto vždy porovnáváme dobu mezi zjištěnými s dobou nutnou ke změně. Nemohlo-li dojít ke změně, pak příčinou nesouhlasu je nedostatečná věrohodnost jedné ze zpráv a nový stupeň hodnověrnosti se vypočítá podle vzorce

$$H = \frac{h \cdot s_n}{1 - (1 - h) \cdot (1 + h)},$$

kde s_n = stupeň spolehlivosti zdroje nové zprávy,

h = stupeň hodnověrnosti staré zprávy.

* * *

Uvedl jsem některé názory na zlepšení práce při organizaci a vyhodnocování výsledků přímého výzkumu, hlavní okolnosti a zásady, které je nutné brát v úvahu při posuzování údajů přímého průzkumu prostředky vzdušného průzkumu.

Pro štáby RVD, plánující úder operacními a operačně taktickými raketami, můžeme z toho vyvodit tyto závěry:

- uskutečnění úderu bez přímého průzkumu, na základě jedné zprávy, příp. aniž bychom vzali v úvahu všechny dosud získané informace o objektu úderu, je riskantní;
- je účelné, aby přímý průzkum byl vyslán až po získání určitých informací o objektu a hodnověrnost po jeho uskutečnění dosáhne stupně 0,75—1;
- hlášení průzkumného prostředku, nasazeného k přímému průzkumu, musí přijít co nejrychleji, jinak i zpráva od zvlášť spolehlivého prostředku ztratí svou věrohodnost;
- pokud informace o objektu přicházejí cestou střediska vševojskového průzkumu, měly by obsahovat též stupeň hodnověrnosti;
- organizace přímého průzkumu ve prospěch palby RVD musí být co nejjednodušší, aby reakční doba (od výzvy k vzletu po předání hlášení) byla co nejkratší a prodlužovala proces řízení palby RVD co nejméně;
- štáby RVD nevyčerpaly ještě všechny možnosti ke zkrácení procesu řízení palby, do kterého bezesporu přímý průzkum ve prospěch RVD patří.

POHYBLIVÁ ARMÁDNÍ ZÁKLADNA

Polní zásobovací systém je v naší armádě již delší dobu různým způsobem přehodnocován. Cílem této snahy je zkrátit a zjednodušit přepravu materiálu od výrobce k spotřebiteli. Podle dosavadních zkušeností jsou největší rezervy ve zkrácení manipulace materiálem na jednotlivých zásobovacích stupních případně vynechání některých stupňů v celkovém zásobovacím procesu.

Jedním z těchto stupňů je **pohyblivá armádní základna**. Současná organizace a činnost PAZ neodpovídá plně rostoucím požadavkům kladeným na materiální zabezpečení vojsk. To je dáno některými činiteli, ovlivňujícími činnost PAZ v těchto směrech:

a) Materiální zabezpečení organizují po odborné linii různí funkcionáři (ZT, ZVTV, NŠ) a přímo velitelé z obou existujících míst velení (TVS a VS). Tato decentralizace neodpovídá obecnému požadavku zjednodušení velení. V PAZ, jako výkonném orgánu, se tento problém projevuje ještě výrazněji, protože velitel PAZ je podřízen pouze praporu obsluhy a dopravní útvaru a armádní sklady jen z hlediska rozmisťování a přemisťování (tzv. posádkového velitele).

b) Tím, že není dořešen celkový zásobovací systém, nelze dořešit ani součinnost jednotlivých článků, tedy ani PAZ.

c) Mírová naplněnost a tím i připravenost neodpovídá naplněnosti podobných velitelství a štábů srovnatelných jak počtem osob a techniky, tak i složitostí plněných úkolů.

d) Vybavenost prostředky velení (především pokud jde o jejich dosah) neodpovídá požadavkům materiálního zabezpečení

čení soudobých operací, které si vyžaduje časté dělení PAZ. Navíc jsou tyto prostředky podřízeny převážně velitelům a náčelníkům týlových útvarů a zařízení a jejich neúčelnější využití velitelem PAZ je tím ztíženo.

Jde tedy především o činitele existující mimo PAZ i mimo stupeň armády, zčásti o vlastní organizaci a úkoly PAZ. Nejslabším článkem PAZ je její velitelství, a to jak vzhledem k silám a prostředkům, které má k dispozici, tak i vzhledem k pravomoci při celkové zásobovací činnosti.

Chybí zde funkcionář, případně štáb, který by ve smyslu nedílné velitelské pravomoci odpovídal náčelníku týlu armády (veliteli) za splnění všech úkolů PAZ. Současným hlavním úkolem velitelství je pouze řídit PAZ tak, aby byly vytvořeny podmínky k plnění úkolů dopravními útvaru a armádními sklady.

Rostoucí požadavky na velení a na přenos informací vůbec, jakož i zavádění moderních prostředků, můžeme uspokojit pouze při přísném centrálním využití těchto prostředků.

Z těchto důvodů je žádoucí upravit organizaci a řízení pohyblivé armádní základny tak, aby velitel PAZ byl ve smyslu nedílné velitelské pravomoci jediný funkcionář, odpovědný ZT (veliteli) po všech stránkách činnosti pohyblivé armádní základny.

K tomu by byla účelná opatření:

a) Plně podřídit veliteli PAZ armádní dopravní prostředky a armádní sklady.

b) Přenést část úkolů a tedy i pravomoci a odpovědnosti z dopravního oddělení, jakož i všech materiálních oddělení

armády na velitelství, útvary a zařízení PAZ.

c) Zabezpečit přenos informací o stavu materiálního zabezpečení vojsk nejrychlejší cestou a způsobem do PAZ tak, aby zde byly dostatečně aktuální. Z týlového velitelského stanoviště armády dále předávat do PAZ informace (rozkazy) vycházející z úkolů stanovených vojskům, to znamená pořadí a stupeň zabezpečení vojsk a druhy materiálu, místo a způsob zabezpečení, případně další úkoly, které vyplynou z plánu týlového zabezpečení (velení vojskům).

Na základě těchto podkladů kalkulovat přímo v PAZ potřebu a zabezpečení materiálem, jakož i plánovat přísun.

Rozdělovníky na materiál a současně žádanky na přísun by zpracovávaly armádní sklady. Štáb [velitelství] PAZ by pak zpracoval plány přísunu. Tímto způsobem vyhotovená dokumentace by vycházela z konkrétních znalostí možnosti PAZ (skladů a dopravních útvarů). Přísuny by mohly probíhat skutečně nepřetržitě, bez dlouhého zdržování, na základě postupně vyhotovených podkladů (dosavadním způsobem zpracovaný plán přísunu jedenkrát za 24 hodin nerespektuje dostatečně změny v situaci). PAZ by plánem přísunu dávala náčelníku týlu armády na vědomí množství a druh materiálu přisunovaného vojskům.

Ke splnění těchto požadavků bylo by nutné vytvořit podmínky odpovídající spojovací technikou a postupným zaváděním potřebné výpočetní techniky.

K rychlé a nenadálé úhradě materiálu vojskům bylo by účelné vytvořit pouze malou pohyblivou zálohu materiálu, která by byla umístěna poblíže TVS k přímému použití náčelníkem týlu armády. Použití záloh by pak bylo současně rozkazem pro velitele PAZ vytvořit zálohu novou.

d) Dále by bylo nutné sloučit velitelství, dopravní útvary, sklady a prostředky zabezpečení jejich činnosti do organizačního celku svazkového typu, který by byl vytvořen rámcově již v míru. Velitelství tohoto svazku by řídilo bojovou

a politickou přípravu dopravních útvarů, předurčených funkcionářů armádních skladů, zpracování operačních příprav a jiné další úkoly.

Organizace by byla uzpůsobena tak, aby bylo možno z PAZ vyčlenit další dvě části o různé síle, schopné plnit v rámci zásobovacího procesu relativně samostatný úkol. Tuto schopnost musí mít nejen výkonné, ale i řídicí prvky, které musí být zabezpečeny spojovacími prostředky. To by vyžadovalo mít ve štábu dvě skupiny velení výdejních míst, které by v případě potřeby posílením jak řídicích orgánů a prostředků, tak i výkonných prostředků, zabezpečovaly členění PAZ.

Prostředky praporu obsluhy by rozvínovaly výdejní místo v PAZ, které by zabezpečovalo všechny útvary a zařízení v PAZ, rozmístěné poblíž PAZ, jakož i zásobovací proudy přijíždějící do PAZ.

Protože při organizaci velkého počtu týlových útvarů a zařízení je řízení PAZ značně náročné a do velké míry závislé na součinnosti, je výhodné organizovat útvary a sklady do společných celků.

Automobilní prapory a cisternový prapor jsou v podstatě rozděleny na tři části po čtyřech rotách (munice, PHM a ostatní materiál), což odpovídá navrhované organizaci do tří praporů. Přitom by bylo účelné dodržet zásadu, že v případě potřeby je velitel PAZ oprávněn použít dopravní jednotky jednoho praporu ve prospěch kteréhokoli druhu materiálu, poněvadž spotřeba materiálu, tedy i potřeba přísunu se bude v závislosti na situaci měnit. Navrhovaná organizace by značně zjednodušila řízení zásobovacího procesu v pohyblivé armádní základně.

Sloučením dopravních útvarů a skladů by došlo k centrálnímu, kvalifikovanému a tedy kvalitnějšímu řízení společných problémů, kterými se dříve zabýval každý zvlášť, tím i k úspoře pracovníků (bojové zabezpečení, materiální a technické zabezpečení a jiné).

Nevýhodou navrhované organizace je prohloubení „specializace“ dopravních útvarů a jednotek podle druhu materiálů

a v důsledku toho i jejich složitější použití v rámci centralizovaného řízení dopravy při zásobování jinými druhy materiálu. Tento nedostatek má však, i když poněkud v jiné formě již dosavadní organizace.

Značná část materiálu nepravidelné spotřeby představuje především náhradní díly a součástky v širokém sortimentu. Proto správný odhad druhů a množství materiálu je obtížný, přičemž limitující pro opravy techniky a tudíž její bojovost nebude celkový sortiment, ale nedostatek jednotlivých dílů či součástek. To má bezprostřední vliv na využitelnost dopravních prostředků, na kterých je tento materiál naložen. Bylo by proto účelné snížit množství materiálu nepravidelné potřeby v příslušných skladech (v tom především náhradních dílů a součástek), a to nejen na stupni armády, ale i na ostatních stupních zásobování, kde je materiál trvale uložen. Snížení zásob náhradních dílů a součástek ve skladech bylo by možné vyrovnat v odpovídajícím rozsahu zvýšením zásob u technických zařízení. Etap a prostředků technického zabezpečení bylo by nutné více využívat k zásobování podřízených stupňů (obdobně jako je tomu při zásobování zdravotnickým materiálem), a naléhavé potřeby součástek a náhradních dílů uhrázovat jednotlivými odběry bez ohledu na plánování dílů přísunu, případně i s využitím vzdušné dopravy.

Poněkud odlišná situace vzniká při vytváření **zásobovacích kompletů a zásobování s vynecháním podstatné části ložných prací** v OPFZ, PAZ a v plukovních skladech ve smyslu návrhu zásobovacího systému [Sborník týlu MNO — Zvláštní číslo 1964]. To může mít značný vliv na zkrácení zásobovacího procesu. Vynechání PAZ jako zásobovacího stupně však nelze chápat absolutně; veliteli (náčelníku týlu) armády musí být do jisté míry ponechána možnost ovlivňovat dělení přisunovaného materiálu podle úkolů, které vojskům stanovil, jakož i na základě lepší znalosti materiální situace u vojsk. Za-

chování nedílné velitelské pravomoci a odpovědnosti i v oblasti materiálního zabezpečení, vyžaduje mít možnost rozdělovat došlé komplety, vyjímát z nich část materiálu nepotřebného pro přísun, případně zabezpečit posílení dalším materiálem v duchu potřeby vojsk.

Činnost PAZ by za této situace proto spočívala:

a) v řízení vozidel s naloženým materiálem do zásobovacích proudů — tedy činnost především dispečerská;

b) v manipulaci a ostatním materiálem pomocí ložných prací.

Podobná činnost, ale v jiném vzájemném poměru a snad jinak organizovaná, probíhá i v současných podmínkách. Této manipulaci v PAZ by podléhal především materiál nepravidelné spotřeby a část materiálu určeného vojskovým svazkům a do výdejních míst, což představuje podle předpokládané spotřeby denně asi 1 000 až 1 200 tun materiálu — tedy přibližně jednu čtvrtinu materiálu přisunovaného vojskům armády. Kromě toho je nutné určovat v armádních skladech určité zásoby materiálu, umožňující zvýšit množství některého přisunovaného materiálu. Přísun organizovaný s vynecháním stupně armády a pluku by znamenal vysoký nápor na svazek a zejména přečerpávání pohonných hmot z velkých nádrží do malých obalů se zdá pro svazek jako těžko splnitelné. Proto část tohoto úkolu by musela převzít armáda. Vzhledem k nedostatečným podkladům o materiálních kompletech nelze hodnotit snížení práce v PAZ; protože však i za současného stavu hlavní podíl manipulace tvoří materiál určený vojskovým svazkům a armádním útvarům a materiál nepravidelné spotřeby, nelze předpokládat, že by došlo ke snížení manipulace o více jak 50 %.

V posledním návrhu úprav polního zásobovacího systému se při obtížnosti stanovení zásobovacích kompletů připouští možnost jako přechodný stav **upravit zásobování při současných kalkulačních jednotkách** (bez vytváření zásobovacích kompletů [Vojenská mysl 5/1969 — pplk.

ing. Karel Ešpander) s důrazem na snížení manipulace materiálem zavedením rozdělovacích míst. K tomu jsou u některých druhů materiálu vytvořeny dostačující podmínky.

Vycházíme-li z předpokládané spotřeby munice a potřeby jejího dělení na stupni týlu armády, můžeme dospět k těmto závěrům:

— k vševojskovým svazkům je usku-tečňován největší objem přísunu, který spolu s přísunem pro jím přidělené prostředky činí kolem 90 %;

— přísun k hlavníovým dělostřeleckým a protiletadlovým svazkům a útvarům je složen z několika málo druhů střeliva;

— největší manipulace je nutná u přechoťního střeliva.

Vzhledem k této situaci je převážná část munice určena pro jednotlivé celky, municí doprovázenou od frontu k armádě není třeba překládat, ale naložené dopravní prostředky lze převážně rozdělovat nebo u nich vyměňovat vleky. Je-li munice přepravována na nákladních automobilech desetitunových s pětitunovými vleky, s využitím koeficientu nosnosti 0,8, je možné přísun z více jak 90 % rozdělit bez manipulace ložních prací při zaokrouhlení objemu přísunu $\pm 10\%$ ve vztahu k průměrné denní spotřebě.

Tyto předpoklady nejsou na závadu propočtu a to proto, že:

— bude-li munice nakládána na vozidla s menší kapacitou nebo menším koeficientem nosnosti, bude jí možné dělit ještě přesněji;

— množství přísunované munice se může zaokrouhlovat v souladu s nestejnými zásobami u vojsk a předpokládanou potřebou ve smyslu stanovených úkolů.

Odlisným způsobem je nutné posuzovat situaci ve službě zásobování PHM, a to z toho důvodu, že potřeba a možnosti přísunu pohonných hmot a manipulace s nimi není závislá jen na dopravních prostředcích, které je vezou, ale i na obalových prostředcích.

Vycházím z předpokladu, že armáda bude přebírat pohonné hmoty od frontu pouze do velkých obalů (nádří). Malé obaly budou frontové základny naplňovat pohonnými hmotami především ve prospěch frontových útvarů a svazků, usku-tečňujících odběr přímo od frontu.

Porovnáním jednodenní předpokládané spotřeby pohonných hmot armádou s kapacitou malých obalů v armádním skladu PHM a u automobilního cisternového praporu, lze dospět k závěru, že v PAZ může být denně zmanipulována maximálně jedna třetina z průměrné denní spotřeby pohonných hmot (k tomu beru v úvahu pouze hledisko kapacity obalů). Svazky a armádní útvary mají poměrně nízkou kapacitu cisteren a nádří (celkem kolem 20 % průměrné denní spotřeby), a proto je nutné přečerpávat (rozdělovat) pohonné hmoty do malých obalů téměř z 50 % až při jejich výdeji v divizních skladech a ve výdejních místech armády. Z celkového objemu spotřeby pohonných hmot armády připadá kolem 75 % na spotřebu vševojskových svazků. To vše se projevuje v složité manipulaci s pohonnými hmotami prostředky armády jak v pohyblivé armádní základně tak i při jejich výdeji.

Z toho lze učinit závěr, že i ve službě zásobování PHM je možné na stupni týlu armády organizovat přísun pouhým rozdělením vozidel (bez manipulace materiálu v PAZ) v rozsahu 50 — 70 % průměrné denní spotřeby.

Složité ložné práce v PAZ si vyžádá zásobování ostatními druhy materiálu. K stanovení reálných údajů by bylo nutné zpracovat rozbor po jednotlivých druzích materiálu. Podle existujících podkladů však můžeme říci, že na stupni armády včetně ve výdejních místech bude manipulován (překládán) téměř všechna ostatní materiál. Zjednodušení této práce lze dosáhnout vhodným balením a paletizací.

Z toho vyplývá, že úvahy o navrhovaném zásobovacím systému jsou reálná a již za současné situace by bylo možné

organizovat na stupni armády zásobování přes rozdělovací místa. Vhodnými úpravami, především organizačního charakteru a vybavením některých týlových útvarů a zařízení potřebnou technikou, vytvářet pak další odpovídající podmínky.

Uvažovaný zásobovací systém — rozdělováním převážně části zásobovací proudů v rozdělovacích místech mimo prostor PAZ — splňuje do značné míry dva důležité požadavky: urychlení zásobovacího procesu a úsporu sil a prostředků.

Nevýhodou tohoto systému je vytváření zásobovacích proudů z řidičů s vozidly různých jednotek a útvarů. Přitom k dalšímu narušování organizační struktury bude docházet i přiřazováním vozidel s dalším, společně přisunovaným materiálem. To je však problém, který není jasně formulován ani za současné situace a na sestavování proudů jsou kladeny různé požadavky např.

— k dopravě používat na stejný materiál stejné jednotky s odůvodněním, že velitelé a řidiči se znají s příslušníky skladu, znají požadavky kladené na přepravu daného materiálu a tím se zvýší i jejich odpovědnost za tento materiál;

— k stejným svazkům (do výdejních míst) používat stejné proudy. Velitelé dopravních jednotek znají situaci a směr bojové činnosti svazku, znají se s funkcí nářímí týlu svazku, automobilního praporu a divizních skladů;

— vytvořit jednotypové jednotky a tím zjednodušit technické ošetřování vozidel.

Tyto důvody jsou jistě pravdivé, vzájemně si však odporují. Vezmeme-li ještě v úvahu potřebu centrálního racionálního využití dopravních prostředků a úměrného provozu vozidel s různými druhy materiálu, konstatujeme, že uplatňované požadavky lze respektovat jen jednotlivě, nikoliv obecně.

Zavedením týlového svazku a úprav zásobovacího procesu se některé požadavky splňují, některé problémy se ale dále prohlubují. **Rozhodujícím a tedy převažujícím požadavkem však musí být zjednodušení řízení, zrychlení a zefektivnění celého zásobovacího procesu.**

Podstatným nedostatkem je i značně vyšší nápor v manipulaci materiálem na stupeň svazku, což by si vyžádalo odpovídající organizační a některé další opatření.

Bojujeme proti nebezpečí války vážně a upřímně zejména proto, poněvadž bojujeme-li proti válce již před jejím vypuknutím, tím spíše se nám podaří po jejím vypuknutí přeměnit válku imperialistickou ve válku občanskou. Mimoto Sovětský svaz potřebuje skutečně mír, neboť každý okamžik míru zesiluje pozice Sovětského svazu, jeho odolnost a schopnost obrany.

Konečně je tu otázka: Jsme proti válkám vůbec? Také v našich řadách vyskytuje se tento vulgárně pacifistický názor, že jsme proti válkám vůbec. Jsme proti válkám imperialistickým, ale jsme pro válku revoluční, pro válku občanskou. Bojujeme proti imperialistické válce proto abychom utvořili předpoklady pro válku občanskou.

(K. Gottwald, z referátu na V. sjezdu KSČ dne 18. února 1929.)

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

Boj s vojskovým letectvem

V armádě USA existuje od roku 1959 a dále se rozvíjí vojskové letectvo, které je organizačně začleněno do sestavy svazů a svazků pozemních vojsk. Např. polní armáda má skupinu vojskového letectva o čtyřech rotách a další rotu u štábu dělostřelectva, armádní sbor má až dvě rot, divize má prapor (v současné době má pěší divize USA až 110 letounů a vrtulníků). Přibližně stejná organizace vojskového letectva je zavedena v anglické armádě a v bundeswehru.

Na základě rozvoje a zdokonalování vojskového letectva byly i upřesňovány jeho úkoly. V nedaleké minulosti plnilo vojskové letectvo především úkoly přepravy vojsk, materiálu a techniky na poměrně nevelké vzdálenosti, úkoly spojení, zabezpečení velení, pozorování bojiště, odsunu raněných, zřizování dýmových clon a kontroly maskování vojsk. Nyní k nim přibývají úkoly vzdušného a radiačního průzkumu a palebné podpory vojsk.

Ve Spojených státech pokračuje výzkum možností použít vojskové letectvo jako nosiče jaderných, chemických a bakteriologických zbraní a dále se zdokonaluje jeho konstrukce (pancéřování zranitelných míst vrtulníků před palbou pozemních zbraní, vývoj různých systémů výzbroje). To vše svědčí o snaze vytvořit vzdušný bojový prostředek, který by spojoval vlastnosti obrněného transportéru a bitevního letounu. Tak např. vrtulník UH-1B IROQUOIS má ve výzbroji tři systémy výzbroje: XM-3 s raketami (k ničení živé síly ve vzduchu), CBU-191 (E 159) s otravnými látkami a XM-9 s osvětlovací a dýmovou municí.

Zkušenosti svědčí o tom, že vojskové letectvo má na bojišti dobré palebné vlastnosti a je pro svazky (v nichž je organi-

začně začleněno, nebo přiděleno] vysoce mobilním prostředkem palebné podpory a vzdušného průzkumu. Kromě toho vojskové letectvo umožňuje zvýšit pohyblivost pozemních vojsk na bojišti a snížit jejich závislost na komunikacích, popřípadě na prostorech zamořených radioaktivními a otravnými látkami.

Vojskové letectvo Američané používají v týlové zóně k přepravě vojsk a materiálu [její hloubka do čáry dotyku dosahuje až 150 km] a v zóně bojové činnosti [přímá letecká podpora, vysazení a zabezpečení

bojové činnosti taktických vzdušných výsadek, průzkumných a diverzních skupin, vytváření minových zátarasů atd.) do 40—50 km od čáry dotyku na stranu protivníka.

Z toho vyplývá, že v soudobých podmínkách vzrůstá význam boje s vojskovým letectvem. Na jeho výsledku ve značné míře závisí úspěch boje a operace. Proto k boji s ním je nutné používat nejen síly a prostředky vojska PVO, ale i vševojskových [tankových] a leteckých svazků a dále útvarů a jednotek jiných druhů vojsk.

Možnosti sil a prostředků PVO

Prostředky radiotechnického průzkumu vzdušného nepřítele, používané v systému PVO pozemních vojsk [radiolokační stanice typu P-10, P-12, P-15, P-30 a P-35] mají velkou přesnost a jsou schopny současně zjišťovat a sledovat několik vzdušných cílů. Možnosti těchto radiolokačních stanic ke zjištění vzdušného nepřítele v malých a přízemních výškách [10 — 50 m] jsou však velmi omezeny, a proto nezabezpečují úspěšný boj dnešních prostředků PVO s vojskovým letectvem. S využitím těchto radiolokačních prostředků prakticky není možné vytvořit souvislé radiolokační pokrytí.

Ve spojitosti s tím není možné v současné době využívat radiotechnické prostředky ke včasnému varování o letech a činnosti vojskového letectva nepřítele. Proto nepřítel s využitím letu v malých výškách může skrytě a neočekávaně pronikat k určeným objektům. K určitému zeslabení tohoto nedostatku je účelné [do doby zavedení do výzbroje vysoce mobilních radiolokačních prostředků malých rozměrů k zabezpečení spolehlivého zjištění vzdušných cílů v malých výškách na velké vzdálenosti] pokračovat ve zdokonalování dnešních radiolokačních stanic a hledat nejučinnější způsoby vytváření souvislého radiolokačního pokrytí v pásmu armády a fronty.

Zvláštní pozornost zasluhují návrhy na vývoj letounů [vrtulníků] radiolokačního

hlídkování a na systém stanovišť vizuálního pozorování vzdušného prostoru. To by značně zvýšilo spolehlivost, nepřetržitost a mobilnost radiotechnického průzkumu a zlepšilo vizuální pozorování vzdušného prostoru. Kromě toho každý voják všech druhů vojsk musí být vycvičen ve vzdušném pozorování a rozeznávání letounů a vrtulníků.

Určitou úlohu v boji s vojskovým letectvem budou hrát speciální útvary při účinném rušení jednak přístrojů radiotechnického průzkumu na palubě letounů a vrtulníků, jednak sítí velení tomuto letectvu.

PL raketové soustavy středního dosahu vzhledem ke svým možnostem zjišťovat a ničit vzdušné cíle v malých výškách i k ochraně proti rušení neodpovídají v plné míře soudobým požadavkům. Účinnější v tomto směru jsou soustavy malého dosahu, ale ani ony nezabezpečují vytvoření spolehlivého pásma ničení v malých a přízemních výškách při ochraně vojsk. Kromě toho PL raketové soustavy musíme chránit PL dělostřelectvem a PL kulomety.

To znamená, že do doby zavedení do výzbroje vojsk [v tom i motostřeleckých a tankových divizí i pluků] dokonalejších a účinnějších PL raketových systémů, jejichž bojové možnosti umožní spolehlivě ničit vzdušné cíle ve velkých, středních, malých a přízemních výškách i za rádiového rušení, hlavními prostředky boje

s vojskovým letectvem zůstávají hlavnové PL dělostřelectvo a PL kulomety, které mají vysokou rychlost a účinnost palby v malých výškách.

Zkušenosti cvičení a propočty svědčí o tom, že ke zvýšení možností tankových a motostřeleckých svazků a útvarů k boji se vzdušnými cíli v malých výškách je potřeba mít:

- v PL dělostřeleckém pluku divize — jeden oddíl PL raket malého dosahu a jeden oddíl PL dělostřelectva,

- v tankovém a motostřeleckém pluku — PL dělostřelecký oddíl (dvě baterie čtyřhlavňových PL kanónů a četa PL kulometů),

- v praporu — četu dvouhlavňových PL samohybných kanónů,

- v rotě (četě) — 2 — 3 přenosná zařízení PLRS.

Kromě toho všechny tanky a určitou část obrněných transportérů je účelné vyzbrojit velkorážními PL kulomety.

Jenom společné použití lehkých (přenosných a pohyblivých) systémů PLRS a rychlopalného PL dělostřelectva ve spojitosti s palbou automatických pěchotních zbraní jednotek umožní vojskům vyřešit problém boje s letouny a vrtulníky vojskového letectva.

Pozornost zasluhují i návrhy o zavedení dokonalejších zaměřovačů u pěchotních zbraní, které umožní vést účinnou palbu jak na pozemní, tak i na vzdušné cíle. Praktické výsledky střeleb svědčí o tom, že palba pěchotních zbraní v hodnotě nejméně čtyř je neúčinnější maximálně do 500 m.

Stíhací letectvo je jedním z neúčinnějších prostředků boje s nízkoleteckými cíli.

Jeho nepřetržitou a úspěšnou bojovou činnost ve značné míře umožňuje neustálé souvislé radiolokační pokrytí. Ze zkušeností vyplývá, že celková hloubka bojové činnosti stíhacích letounů při radiolokačním zabezpečení se země ve výšce 100 — 200 m nepřevyšuje 10—25 km (10—15 km od čáry dotyku na stranu vlastních vojsk i na stranu nepřítele). To ovšem neodpovídá

dnešním požadavkům. To jen potvrzuje nutnost zavést letouny a vrtulníky radiolokačního hlídkování, které budou schopny svými palubními radiolokačními prostředky zjišťovat nízkoletecké vzdušné cíle a zabezpečovat činnost stíhacích letounů proti nim do hloubky 150 — 200 km.

Zvláště aktuálním požadavkem je zvýšit možnosti samostatné činnosti stíhacích letounů. Toho můžeme dosáhnout vybavením stíhacích letounů dokonalejšími palubními zaměřovači a stanicemi zjišťování vzdušných cílů a speciální navigační technikou, která ulehčí letci ovládání letounu v malých výškách.

Vznikla i nutnost rozšířit možnosti stíhacích letounů k napadání vzdušných cílů na vstřícných kursech a k ničení vzdušných cílů ze všech směrů. Tím odpadá nutnost složitěho manévru při útoku letounů a vrtulníků v malých výškách, na druhé straně se zvýší hloubka čar napadení v celém rozsahu výšek a rychlostí letu a prodlouží délka času při zjišťování vzdušných cílů nebo při letech v pásmech hlídkování.

Soudobé stíhací letouny mají základny na velkých letištích, které mají vzletové a přistávací dráhy s tvrdým nebo zpevněným povrchem. Výstavba takových letišť vyžaduje dlouhý čas, velkou spotřebu materiálních prostředků a techniky; to v bojových podmínkách nebude vždycky možné. Může to mít za následek zaostávání přemísťování stíhacích letounů a neúplné využití jejich bojových možností k boji nejen s vojskovým, ale i s taktickým letectvem. Proto je neúčelnější mít na letounech, předurčených k boji s vojskovým letectvem, podvozek kola — lyže, a prořezovat zavádění stíhacích letounů s vertikálním vzletem a přistáním, které mohou působit s nevelkých pozemních základen.

K boji s vojskovým letectvem není účelné používat soudobé nadzvukové stíhací letouny vzhledem k neekonomickým výsledkům i k nemožnosti plně využít všech jejich bojových vlastností.

Zkušenosti cvičení a praktické úkoly bojové přípravy svědčí o tom, že k ničení

nízkoletých vzdušných cílů je účelnější používat podzvukové víceúčelové letouny s turbovrtulovým pohonem, s krátkým vertikálním vzletem a přistáním, s velkým rozsahem rychlostí a výšek letu. Kromě toho je účelné vybavit vlastní letouny a vrtulníky vojenského (pomocného) letectva odpovídající výzbrojí k boji s letouny a vrtulníky vojenského letectva nepřítele.

Organizace a vedení boje

Zkušenosti válečných her a cvičení ukazují, že **boj s vojenským letectvem organizují štáby v celkovém systému PVO** na základě týchž principů, jako boj s jinými druhy letectva (soustředění úsilí prostředků PVO k ochraně hlavních uskupení vojsk a nejdůležitějších objektů, nepřetržitost boje, vytvoření výhodných podmínek pro široký manévru silami a prostředky PVO, úzká a přesná součinnost mezi všemi silami a prostředky). V tomto systému však musí být dostatek sil a prostředků, schopných úspěšně bojovat s vojenským letectvem, aniž bychom snížili účinnost úsilí proti ostatním druhům letectva nepřítele.

Tento boj bude mít i své zvláštnosti, podmíněné na jedné straně vysokou manévrovatelností vojsk na bojišti, rychlými a náhlými změnami situace, rozptýlením bojových sestav vojenského letectva, radiolokátory, dále jeho schopností volného manévru, dobrou kursu letu nad neobsazenými úseky terénu nebo v mezerách mezi bojovými sestavami vlastních vojsk. Velký význam má i poměrně mohutná palubní výzbroj vrtulníků a jejich schopnost přistávat na nepřipravených plochách o malých rozměrech. Jsou však poměrně zranitelné prostředky PVO a pěchotními zbraněmi.

To bezesporu zvyšuje význam přímé ochrany uskupení vojsk a objektů na bojišti a vynucuje si větší samostatnost PVO svazků a útvarů pozemních vojsk.

Z intenzity letů vojenského letectva a omezené možnosti jejich včasného zjištění vyplývá požadavek na neustálou bo-

bylo by nesprávné omezovat boj s vojenským letectvem jen na činnost prostředků PVO. Významnou úlohu budou mít **úder y raketového vojska, dělostřelectva, stíhacích bombardovacích letounů** na letiště, přistávací plochy a zásobovací základny vojenského letectva. Tyto úder y mohou zmařit nebo zeslabit jeho bojové použití.

jovou pohotovost prostředků PVO k okamžitému zahájení palby. Zvyšuje se i význam jejich decentralizovaného vedení.

Ničení letounů a vrtulníků vojenského letectva bude často spojeno s bojem s taktickým a někdy i strategickým letectvem, které působí jak v malých, tak i ve velkých a středních výškách. Úspěch boje s nimi bude záviset na správném rozdělení a dovedném použití sil a prostředků PVO v souladu s jejich předurčením a takticko-technickými možnostmi. Proto každý velitel při rozhodování o organizaci PVO musí brát v úvahu zvláštnosti průzkumu a ničení letounů a vrtulníků vojenského letectva.

V rozhodnutí, s přihlédnutím k předpokládané činnosti, velitel stanoví:

- množství PL raketových, PL dělostřeleckých a PL kulometných zbraní určených k posílení svazků (útvarů, jednotek) a odřadů, které působí v odtržení od hlavních sil,

- pásma průzkumu a vedení palby na letouny a vrtulníky,

- činnost prostředků PVO při odražení současného útoku taktického a vojenského letectva;

- využití pěchotních zbraní k boji s letouny a vrtulníky nepřítele;

- zásady manévru palbou, silami a prostředky PVO na jiné směry,

- opatření k udržení nepřetržité pohotovosti prostředků PVO, určených k boji s vojenským letectvem a k obnovení bojeschopnosti sil a prostředků PVO po napadení úder y raket, letectva a dělostřelectva nepřítele;

— úkoly všech druhů průzkumu ke zjištění přistávacích ploch a zásobovacích základů vojenského letectva, k ničení letounů a vrtulníků skupinami hloubkového průzkumu.

Důležitý význam má **organizace průzkumu nízkoleteckých vzdušných cílů u radiotechnických prostředků a na stanovištích vizuálního pozorování**, dále určení prostorů jejich rozmístění v bojových sestavách a organizace hlášené služby.

Vzhledem k tomu, že armádní a frontové radiotechnické prostředky nemohou vždy najednou předat údaje o letech vojenského letectva, a divizní radiolokační stanice samy tento úkol nevyřeší, k průzkumu nízkoleteckých cílů můžeme použít střežnické radiolokátory (SON) PL baterií, sloučené do skupin po 2—3 stanicích ke zjišťování cílů v jednom určeném pásmu. To dovolí poněkud kompenzovat malou šířku vyzařovaného svazku SON a vést průzkum cílů v malých a přizemních výškách. Takové využití SON vyžaduje náležitý výcvik a kromě toho do jisté míry oslabuje možnost PL prostředků v boji s taktickým letectvem ve středních a velkých výškách.

V těchto podmínkách se zvyrazňuje úloha a význam stanovišť vizuálního pozorování, organizovaného v útvech (jednotkách) a na velitelských stanovištích. Podle zkušeností cvičení tato stanoviště splní úspěšně své úkoly v tom případě, jsou-li rozmístěna na vyvýšeninách a při přemísťování používají prostředky s velkou průchodností, chráněně spolehlivě před palbou nepřítelů.

K průzkumu letů a základů vojenského letectva je výhodné používat i spojovací letouny a vrtulníky. Pozornost zasluhují a další rozpracování vyžadují návrhy na sloučení velitelských stanovišť PL dělostřeleckých a PL kulometných útvarů a jednotek se stanovišti vizuálního pozorování. To by umožnilo zkrátit čas od okamžiku zjištění letounů (vrtulníků) nepřítelů do zahájení palby a prodloužit dobu jejich ostřelování.

Své zvláštnosti má i **použití stíhacího letectva**. K ničení letounů a vrtulníků vojenského letectva na některých cvičeních se vyčleňovalo po 2—3 letkách od každé stíhací letecké divize. To ovšem nevyklučovalo dodatečné použití stíhacích letounů, které plnily jiné úkoly. Rovněž tak stíhací letouny, vedoucí boj s vojenským letectvem, mohly být použity ke splnění jiných úkolů.

Základním způsobem bojové činnosti stíhacích letounů v pásmu souvislého radiolokačního pokrytí je napadání vzdušných cílů způsobem „hlídkování ve vzduchu.“ Plnění úkolů k ničení letounů a vrtulníků mimo pásmo souvislého radiolokačního pokrytí je možné jen způsobem samostatného vyhledávání cílů („lov“). Úspěch „lovu“ ve značné míře závisí na umění určit pravděpodobné prostory činnosti a směry letů vojenského letectva nepřítelů.

K vyhledávání cílů používáme dvojice nebo jednotlivé stíhací letouny. Při vyhledávání a útoku na vzdušné cíle, letící v malých a přizemních výškách, nejlepší výsledky je dosahováno na leteckých taktických cvičeních ve dne v normálních meteorologických podmínkách nebo pod mraky za horizontální viditelnosti 4—5 km, při výšce letu stíhacího letounu o 600 až 800 m výše, než je předpokládaná činnost letounů a vrtulníků nepřítelů.

V pásmu o šířce 20—30 km je výhodné mít 2—3 směry vyhledávání, vzdálené 4—6 km jeden od druhého. Vyhledávání začíná od nejvzdálenějšího prostoru a postupně se přibližuje k vlastnímu území. Stíhací letoun po zjištění cíle nabere výšku a útočí na letoun (vrtulník) se zadní polohou.

Je-li nedostatek stíhacích letounů — „lovců“, určuje se k jejich zesílení další skupina stíhacích letounů ze sestavy hlídkujících jednotek, které jsou ve vzduchu nebo na letišti v pohotovosti čís. 1. V takovém případě stíhací letouny — „lovci“ vyčkávají přilet letounů v prostoru činnosti a navádějí hlídkující letouny na zjištěné letouny (vrtulníky).

Ve prospěch boje s vojenským letectvem stíhací letouny mohou vést vzdušný průzkum jeho rozmístění a zásobovacích základů a útočit na ně samostatně nebo společně s útvary a jednotkami jiných druhů letectva, s křídlatými raketami, dělostřelectvem a raketovým vojskem.

Součinnost sil a prostředků PVO v boji s vojenským letectvem organizujeme nejen uvnitř svazů a svazků, ale i s prostředky PVO sousedů a se stíhacím letectvem. Ze zkušeností jedné válečné hry vyplývá, že k zabezpečení nepřetržité součinnosti se stíhacím letectvem je účelné vysílat od tankových a motostřeleckých divízi prvního sledu armád důstojníky se spojovacími prostředky na nejbližší místa navedení stíhacího letectva. Tito důstojníci se nejen podílejí na rozdělování cílů mezi stíhací letouny a PL prostředky, ale také informují velitele divíze o vzdušné situaci. Tyto informace mohou doplnit ta hlášení

o letech nepřátelského letectva v pásmu divíze, které velitel dostává ze svých stanovišť vizuálního pozorování.

V průběhu bojové činnosti velitel armády (velitelé svazků) upřesňuje a vydává nové úkoly PL útvarům a jednotkám podle vzniklé situace, podle směrů a taktiky činnosti vojenského letectva nepřítel, mění prostory palebných postavení PL raket, PL dělostřelectva, PL kulometů, radiotechnických a vizuálních stanovišť, poradí manévru prostředků PVO. Zvláštní pozornost věnuje spolehlivé ochraně vojsk, která plní hlavní úkol.

Nově zjištěné přistávací plochy a zásobovací základny vojenského letectva musí být okamžitě napadeny údery raket, dělostřelectva a letectva. Nemá-li velitel svazku k tomu prostředky, nebo jich má nedostatek, žádá o pomoc velitele svazků a útvarů, se kterými udržuje součinnost, nebo to hlásí nadřízenému veliteli.

Z krátkého rozboru zvláštností a názorů na vedení boje s vojenským letectvem vyplývá závěr, že tento boj zahrnuje v sobě bojovou činnost všech druhů vojsk PVO společně s motostřeleckými (tankovými) jednotkami a jeho účinnost bude v mnohém záviset na vybavení vojsk odpovídající výzbrojí a na rozpracování nejučinnějších způsobů vedení boje.

Boji proti imperialistické válce musí být v nynějším okamžiku, kdy válka už začala a každým dnem hrozí přeskóčit na Sovětský svaz, podřízena veškerá činnost strany. Základní metodou boje proti imperialistické válce je třídní boj proti vlastní buržoazii. Když zesílíme a vystupujeme boj proti buržoazii za všechny bezprostřední hospodářské a politické zájmy pracujícího lidu měst a venkova, tím křížíme také válečné plány buržoazie. Nadto však se musíme snažit, aby široké vrstvy pracujícího lidu byly vyburcovány proti válečným plánům a vědomě proti nim bojovaly.

(Z rezoluce IV. pléna ÚV KSČ z 19. a 20. března 1932, přijaté k referátu soudruha Gottwalda.)

Moderní protivzdušná obrana a perspektivy dalšího vývoje

Možnost použití protiletadlových raket a letounů ve spojení s jadernými zbraněmi rozšířila hranice ozbrojeného zápasu a změnila jeho charakter. Taktické, operační a strategické cíle mohou být napadeny v nejkratším čase, s velkou přesností a předpokládanou účinností.

Protivník předpokládá použít všechny prostředky vzdušného napadení proti socialistickým zemím podle jednotného plánu. Jeho strategickým cílem je vést první úder a zeslabit sílu odvetného úderu.

Hlavní uskupení vzdušných a kosmických útočných prostředků USA a jejich spojenců je na území USA. Tam jsou soustředěny všechny balistické rakety velkého dosahu, až 70 % těžkých a téměř všechny střední strategické bombardéry, 20 % taktického a pobřežního letectva. Hlavní síly taktického letectva jsou soustředěny v Evropě, zvláště v NSR.

Protivník chce použít letectvo soustředěně ve vzdušných operacích. V rámci první vzdušné operace můžeme očekávat 2—3 hromadné údery. První úder má být přitom hlavním a může trvat 2—3 hodiny. V něm lze očekávat použití největší části všech nepřátelských vzdušných prostředků a může být uskutečněn ve dne i v noci.

Ze stručné charakteristiky vzdušného protivníka je zřejmé, že jeho záměry mohou být zmařeny jen společnou činností všech součástí ozbrojených sil socialistické obranné koalice.

Obrana vzdušného prostoru pozůstává z celé řady sražení a je charakterizována účastí velkého počtu vojsk, použitím početných a různorodých technických prostředků, vysokou pohyblivostí a mimořádnou intenzitou bojové činnosti. Oproti operacím jiných druhů ozbrojených sil má celou řadu zvláštností, spočívajících ve velkém prostorovém rozmachu, obzvlášť rychlém průběhu jednotlivých bojů, v mimořádně rychlých a nepředpokládaných změnách vzdušné situace a v možnosti uskutečnění bojové činnosti v noci a ve ztížených povětrnostních podmínkách. Tím má krajně dynamický charakter a vyžaduje vysoké umění při její přípravě a při velení vojskům.

Jádro protivzdušné obrany tvoří vojska protivzdušné obrany státu (PVOS), která mají zabezpečit v úzké součinnosti s PVO ostatních složek ozbrojených sil boje prostředky vzdušného napadení ve vzduchu. Z možnosti protivníka vést masové údery na nejdůležitější centra zemí socialistického tábora a na hlavní uskupení našich ozbrojených sil, vyplývají vysoké požadavky na vojska PVOS. Tato musí být již

v míru ve vysoké bojové pohotovosti, aby byla s to zahájit bojovou činnost během několika minut. Jejich zaujatá uskupení musí zabezpečovat odrazení nenadálého hromadného úderu ze vzduchu (bez podstatného přechodu z mírových na válečné podmínky) a tím i organizovaný vstup ozbrojených sil států Varšavské smlouvy do války.

Hlavní síly PVOS musí být soustředěny k ochraně uskupení ozbrojených sil, důležitých průmyslových a ekonomických prostorů, politických center a jiných objektů, které mají pro úspěšné vedení války rozhodující význam.

Se zavedením moderních průzkumných, bojových prostředků a prostředků velení vyvíjel se systém protivzdušné obrany tak (přechod od obrany jednotlivých objektů k obraně velkých prostorů), že místní a taktický rámec byly překročeny. Jedním z nejdůležitějších požadavků operačního umění vojsk PVOS je nepřetržité působení na vzdušné prostředky protivníka v průběhu veškerých jeho náletů. Toho dosáhneme hlubokým členěním sil a prostředků, současným působením aktivních prostředků na protivníka a přímou součinností mezi operačními stupni a druhy zbraní PVOS. Přitom je zvlášť důležitá společná činnost PLRV a SL v jednom prostoru. Někdy dokonce budou využity bojové možnosti obou druhů vojsk ve složité vzdušné situaci rozdělením úsilí podle cílů, výšek a směrů v pásmu činnosti. Tento způsob součinnosti vyžaduje dokonalý výcvik a úzkou součinnost velitelských stanic. Nejvýhodnější podmínky k tomu vytvářejí společná VS PL raketových útvarů, stíhacího letectva a RTV.

Protiletadlové raketové vojsko v systému protivzdušné obrany

Je určeno k ničení prostředků vzdušného napadení na vzdálených i blízkých přístupech k bráněným objektům a prostorům. V úzké součinnosti s ostatními druhy zbraní protivzdušné obrany plní tyto úkoly:

- brání proti úderům ze vzduchu politickoekonomická centra, průmyslové objekty a prostory, objekty pozemních i námořních ozbrojených sil, jakož i ostatní důležité objekty a prostory státního a vojenského významu,

- zabraňuje pronikání prostředků vzdušného napadení protivníka do hloubky území zemí Varšavské smlouvy,

- bojuje proti narušitelům vzdušného prostoru již v míru.

Prudký vývoj vědy a techniky, revoluce ve vojenství, zvláště další zdokonalení současných a zavedení nových prostředků vzdušného napadení, rozvíjejí také dále protivzdušnou obranu. Rozvoj prostředků vzdušného napadení bezpodmínečně vyžaduje stále zdokonalovat jednotný systém protivzdušné obrany socialistických států, která musí být řešena v komplexu letecké, raketové a kosmické obrany.

Plné využití prostředků protivzdušné obrany není možné bez komplexní automatizace na všech velitelských stupních. Jako první musely být plně automatizovány částečně automatizované zbraňové systémy. V žádoucím rozsahu musí být automatizován systém přidělování cílů, vedení palby, navádění stíhačů, raket, včetně systému předávání radiolokačních údajů. V dalším pak automatizace velení na operačně taktickém stupni.

Revoluce ve vojenství mění také významnou měrou úlohu člověka v ozbrojeném zápalu. Člověk se stává ještě více rozhodující silou. Požadavky na každého příslušníka druhů vojsk a speciálních jednotek PVOS (zvláště na velitele a inženýrsko-technické kádry) mnohonásobně rostou.

Vojska PVOS člení se do druhů vojsk a speciálních útvarů. Mají tyto druhy vojsk: protiletadlové raketové vojsko (PLRV), stíhací letectvo (SL) a radiotechnické vojsko (RTV).

Ke speciálním útvarům náleží: týlové útvary, zpravodajské a letecké zabezpečující útvary, útvary radiotechnického průzkumu a protiradiotechnické činnosti, ženijní a ostatní útvary, zabezpečující bojovou činnost.

Organizace a výzbroj útvarů PLRV

Struktura a vybavení PLRV závisí na místě, úloze a určení PLRV v PVOS a jsou určovány moderní bojovou technikou, taktikou, bojovými možnostmi apod. Na jejich organizaci jsou kladeny tyto požadavky:

- zabezpečení vysoké účinnosti bojové činnosti,

- možnost samostatného plnění státních bojových úkolů útvarem,

- zajištění velení prostředků PLRV při přípravě a vedení bojové činnosti,

- odolnost palebního systému,

- úzká součinnost s ostatními prostředky protivzdušné obrany.

Další mechanizace a automatizace v PLRV bude nadále ovlivňovat jejich organizaci a výzbroj a neustále zvyšovat jejich bojovou činnost, zvláště je-li zaměřena na včasné a úplné splnění boj. úkolu.

V současné době jsou dvě základní organizací formy PLRV:

Protiletadlový raketový pluk může plnit bojové úkoly (ochrana objektu nebo skupiny objektů nebo směru) samostatně nebo v uskupení PLRV. Má tyto prvky: místa velení (VS), 3–5 raketových palebných oddílů, technický oddíl a jednotky zabezpečení.

Protiletadlová raketová brigáda může samostatně bránit objekty velkých rozměrů nebo v uskupení PLRV důležitá průmyslová centra nebo prostory. Může mít 6–10 raketových palebných oddílů, 2 až 3 technické oddíly a jednotky zabezpečení.

Bojová sestava a uskupení PLRV

Jedním z nejdůležitějších opatření k přípravě bojové činnosti je vytvořit účinnou a současně efektivní bojovou sestavu a uskupení, popř. je zdokonalit tak, aby zabezpečovaly spolehlivou obranu objektů a nejdůležitějších přístupových směrů. Zde je třeba brát v úvahu pravděpodobný charakter činnosti a taktiku prostředků vzdušného napadení protivníka, charakter bráněného objektu a bráněných prostorů a bojové pružnosti PLRV. Bojová sestava PLRV pozůstává z bojových a záložních postavení pluků (brigád), bojových sestav palebných a technických oddílů.

Bojová sestava může být

- **kruhová** k obraně objektu nebo skupiny objektů,
- **lineární** k přehrazení úseku nebo směru.

V závislosti na bojovém úkolu a charakteru bráněného objektu může být bojová sestava kruhová, prostorová nebo sektorová.

Uskupení PLRV může být

— **objektové** k bezprostřední obraně jednotlivých objektů nebo skupin objektů (malého počtu v blízkosti ležících objektů) před úderem vzdušného protivníka ze všech možných náletových směrů,

— **prostorové** k obraně důležitých hospodářských center, velkých administrativně politických středisek, důležitých vojenských a státních objektů, které leží v jednom prostoru nebo k přehrazení náletových směrů, vedoucích k nejdůležitějším objektům země,

— **objektové prostorové** k obraně uzavřených hospodářských prostorů nebo skupin objektů na vzdálených přístupech ve spojení s bezprostřední obranou nejdůležitějších objektů uvnitř bráněného prostoru.

Vývoj protiletadlové raketové techniky

Vytvořením divizí protivzdušné obrany v r. 1960 vznikl v PVOS nový druh vojsk — protiletadlové raketové vojsko, které bylo vyzbrojeno komplexem typu DVINA. Tento komplex byl brzy nahrazen komplexem typu VOLCHOV, čímž se zvýšila manévrovací schopnost a palebné možnosti. Podle určení těchto komplexů byly bráněny takové prostory, v nichž efektivnost PLD byla malá, tj. ve středních a velkých výškách. Přesto bylo brzy nutné tento komplex modernizovat a přizpůsobit jej činnosti letectva v malých výškách.

Možnost modernizace je v přímé souvislosti s revolucí ve vojenství a je nejdůležitější metodou, poněvadž není ekonomicky únosná — a z toho není vyloučena žádná země — každých 5–6 let generálně obnovovat výzbroj.

Modernizace tohoto komplexu do poloviny šedesátých let odpovídala tehdejšímu požadavkům. Posunutím spodní hranice prostoru ničení byl umožněn boj s cíli v malých výškách. V letech 1964 až 1965 byl zaveden do výzbroje komplex VOLCHOV, který má větší prostor ničení a velkou schopnost zjišťování, může bojovat s cíli, které nalétávají dvojnásobnou rychlostí zvuku a má účinné zařízení proti rušení.

V současné době probíhá generální modernizace komplexu DVINA, která významně zvýší jeho bojovou hodnotu a přiblíží jej typu VOLCHOV. Zlepšuje se také ochrana proti rušení. Lze očekávat, že do výzbroje PLRV budou dále zaváděny nové moderní prostředky.

Vývojové tendence

Požadavky na organizaci a výzbroj a uvedená kritéria nezůstanou bez vlivu s ohledem na variabilitu použití komplexů, jejich manévrovací schopnost, spolehlivost, ochranu a odolnost proti rušení. Možno očekávat, že budou zavedeny nové prvky zapojení, standardní vyměnitelné díly, kontrolní a řídicí okruhy k zabezpečení stability parametru, rozvody a řídicí okruhy k optimálnímu doladění rozsahů vyhodnocovacích zařízení a okruh velitelského zpracování v závislosti na charakteristice cíle.

Nejlepší by byla všestranná, libovolných kombinací schopná osnova, použitelná jak centralizovaně, tak decentralizovaně, to znamená

- nejméně 2 cílové a asi 4 raketové kanály, při čemž tyto by mohly být libovolně spřaženy s cílovými,

- oba cílové kanály by měly společný vysílač a přijímač (výběr v přijímači v rozdělených konečných stupních podle úhlu a vzdálenosti),

- souřadnicové kanály pro každý cíl samostatně, ale nevypínatelné, v havarijních případech automatické,

- cílové antény samostatně, odděleně říditelné a přes omezenou vzdálenost vysunuté a chráněné od elektronické aparatury,

- přidělování cílů jak automatické, tak i formou samostatného určení polohy na podkladě akustického nebo optického přidělování,

- stejné raketové kanály, v částech

jak ručně tak automaticky vyměnitelné (při poruše),

- řízení rakety pozemními přístroji jen asi 3 km před cíl, další přiblížení pomocí samonaváděcího zařízení v raketě,

- okamžik startu a řídicí postup určují se automaticky podle maximální pravděpodobnosti zásahu; také počet raket v pohotovosti ke startu je stanoven podle odpovídajícího stavu a bojové situace,

- neomezená doba uskladnění raket ve stavu pohotovosti, snadnost kontroly, krátká doba k přípravě startu.

Z technicko-fyzikálního hlediska není přesto možné udržovat průběžně optimální parametry řídicích radiolokátorů v libovolných hranicích. To platí především pro současné zvýšení horní hranice zóny ničení a snížení dolní hranice, tak jako analogicky pro současné zvětšení daleké a snížení blízké hranice. Tento rozpor však mohou kompenzovat uskupení resp. bojové sestavy s komplexy rozdílného určení.

Stíhací letectvo v systému protivzdušné obrany

Je určeno k ničení prostředků vzdušného napadení ve vzduchu na vzdálených a blízkých přístupech k bráněným objektům a prostorům. Plní bojové úkoly v součinnosti s protiletadlovým raketovým vojskem.

Také v budoucnu zůstávají pilotované a bezpilotní prostředky vzdušného napadení nepříteli hlavními nosiči prostředků hromadného ničení. Stíhací letectvo splní své poslání jen tehdy, zničí-li prostředky vzdušného napadení protivníka před shozem jeho bomb, příp. před použitím jeho raket nebo kanónové výzbroje.

Revoluce ve vojenství, která vyplynula také z rozvoje raketové techniky, přinutila nás zvážit přednosti a nevýhody stíhacího letectva PVOS jako aktivního druhu zbraně v systému protivzdušné obrany, především v souvislosti s PLRV. Rozhodující předností stíhacího letectva PVOS je rozmanitost variant jeho taktiky. Široký rozsah použití stíhacího letectva PVOS vyplývá mj. z těchto skutečností:

1. Rozhodujícím v boji je uvědoměle bojující a dokonale vycvičený voják. Pilot přijme vzdušný cíl, má připravený stíhací letoun, letí bezpečně do stanoveného prostoru, aby zničil protivníka raketami nebo kanónovou výzbrojí. Optimální poměr člověk—stroj dává také záruku rychlého odstranění všech druhů poruch. Vynechá-li např. v průběhu boje systém navádění stíhačů, musí piloti přejít k samostatnému vyhledávání a ničení vzdušných cílů.

2. Stíhací letectvo má největší manérovací schopnost z druhů zbraní protivzdušné obrany. Může soustředit své úsilí v nejkratším čase na hlavním směru. Taktický dolet moderních stíhačů a možnost činnosti na plný dolet (s přistáním na jiných letištích) vytvářejí žádoucí předpoklady. Vysoká manérovací schopnost vyplývá kromě toho z libovolně možných spojení mezi pozemním řídicím stanovištěm a stíhačem. Stíhači mohou být na vzdušný cíl navedeni nejen velitelským stanovištěm vlastního útvaru, ale z různých stanovišť.

3. Vybavení a výzbroj moderních stíhačů zaručuje vysokou účinnost boje s prostředky vzdušného napadení. Podle druhu cíle volí se nejúčelnější varianta výzbroje. Odpovídající modifikace např. stíhacího letounu MiG-21 mohou být vybaveny samonaváděcími raketami, konstruovanými na principu infračerveného záření, řízenými nebo neřízenými raketami nebo palubními kanóny. Je také možné druh výzbroje kombinovat. Podle druhu cíle používá se řídicí automatický nebo manuální systém navádění stíhačů, což zaručuje nejvyšší účinnost. Existují ještě podmínky, které omezují použití stíhacího letectva PVOS, např. závislost na počasí. Špatný výhled nebo nízká spodní hranice mraků zůžují způsob použití a v krajních případech mohou použití SL i znemožnit. Další technický pokrok a trvale stoupající

úroveň výcviku, především létajícího personálu, budou jejich vliv dále omezovat.

Další omezení vyplývá také z toho, že stíhací letectvo PVOS je vázáno na vybudovaná letiště. Startovací a přistávací dráhy letišť jsou ve velké míře zranitelné již proto, že jsou těžko maskovatelné. Tento faktor bude i v budoucnu ovlivňovat použití stíhacího letectva.

Maximální využití bojových možností

V posledních letech bylo vynaloženo značné úsilí v teoretické i praktické oblasti ke zjištění bojových možností stíhacího letectva. Je k dispozici celá řada analytických postupů k určení dílčích prvků s postačující přesností. Množství známých a použitých postupů má přesto nevýhodu, že charakter systému stíhacího letectva nebyl plně podchycen. Tento stav může být překonán jen modelováním bojové činnosti.

Modely nacházejí dnes ve všech oborech společenského života široké uplatnění, v moderním vojenství jsou však nezbytné.

Modely bojové činnosti stíhacího letectva otvírají zde nové perspektivy. Modelování bojové činnosti — jako metoda analýzy určitých procesů — je přitom možné pro všechny velitelské stupně. Nepředpokládá žádné elektronické počítače. Jejich použití rozšiřuje okruh přímých důkazů, není však v žádném případě podmínkou.

V SSSR jsou stále více používány graficko-analytické postupy modelování. Tak např. je možné modelovat vzdušný boj stíhače s libovolnými prostředky vzdušného napadení. Z výsledku modelování je možné např. vyvodit závěry o neúčinnějším taktickém postupu ve vzdušném boji a jeho účinnosti a z toho vyplývající závěry i pro náplň leteckého výcviku.

Postup modelování nemusí být omezen na jednotlivé stíhače, příp. stíhací jednotky. Je možné modelovat bojovou činnost jednotek stíhacího letectva, a z toho vyvodit konečné požadavky pro optimální plánování bojové činnosti.

Nezávisle na konkrétním úkolu mohou mít všechny postupy modelování za základ toto pracovní schéma:

1. Podle předpokládaného použití prostředků vzdušného napadení protivníka zpracovávají se různé varianty modelu náletu, které obsahují počet vzdušných cílů, jejich letové trati, bojovou sestavu, objekty a údaje o výšce a rychlosti. Varianty se znázorňují graficky na prosvětlených obrazech.

2. Uskupení vlastních jednotek znázorňuje se na mapě včetně všech prostorů a taktických linií.

3. Zpracovávají se varianty bojové činnosti stíhacího letectva, které vycházejí z různého stupně pohotovosti stíhačů, různé výzbroje, dále varianty plánování použití stíhacího letectva podle směrů, výšek a času, jakož i ostatní prvky, které mají vliv na účinnost bojové činnosti stíhacího letectva.

4. Nálet vzdušného protivníka a boj stíhacího letectva se vzdušnými cíli je graficky simulován, výsledky činnosti se určují s využitím analytických postupů a zanášejí se do připravených tabulek.

5. Výsledky modelování se rozebírají. Ze srovnávacích náletových analýz vzdušného protivníka a variant vlastní činnosti vyplývají závěry o neúčinnějších vlastních způsobech boje.

Graficko-analytické postupy modelování mají proti postupu strojního modelování tyto výhody:

— umožňují znázornit průběh bojové činnosti stíhacího letectva a vníknout do podstaty věci;

— vyžadují intenzivní taktické myšlení a vyčerpávající přístup k operacím taktickým úkolům při studiu, výzkumu i praxi u vojsk;

— nejsou nutné složité a nákladné analytické vztahy a srovnávací systémy;

— při odpovídající přípravě požadovaných výchozích údajů o vzdušném protivníku i o vlastních variantách bojové činnosti je možné řešit úkoly rychle a s požadovanou přesností;

— omezení, která vedou obyčejně ke schématické taktické rozmanitosti, jsou menší než při známých postupech strojního modelování. Zvolí-li se letové trati vzdušných cílů, může se např. plně brát v úvahu terén;

— trvale přímé konfrontace mezi člověkem a modelem umožňují ovlivňovat i zkušenosti, získané člověkem.

Graficko-analytické postupy modelování mohou být dále rozvíjeny. Páje o to zjistit, které účelné kombinace graficko-analytického a strojního modelování i praktických cvičení a zkoušek zaručí maximální výsledek.

Vývojové tendence

Stíhací letectvo jako aktivní druh zbraně má v systému protivzdušné obrany pro další desetiletí své místo. Bojová technika a technika velení se bude neustále

vyvíjet. I v perspektivě typických kombinací kanónů, řízených a neřízených raket je zaručeno, že stíhací letectvo je s to ničit vzdušné cíle ve všech výškách, v každé denní a noční době a za každého počasí. Další zlepšení zaměřovacích zařízení a jejich spojení s miniaturními počítači k určování optimálních podmínek střelby, zvýší pravděpodobnost zničení cíle.

Včasné zničení prostředků vzdušného napadení ze střehu na letišti předpokládá ještě lepší vlastnosti stíhacích letounů. Pasivní čas až ke startu musí být technickým a taktickým postupem snižován na minimum. Zvýšení stoupavosti a maximální rychlosti ve všech výškách přispívá ke zkrácení doby letu až ke střetnutí se vzdušným cílem. Stíhací letouny o rychlosti M-3, které zaručují současně i v malých výškách rychlost větší než M-1, budou k tomu přispívat.

Rakety dovolují zničit cíl jak ze zadní tak i z přední polosféry. Sestřelení cíle na protisměrném kursu uspoří čas, nutný

k zatáčky stíhače do zadní polosféry prostředku vzdušného napadení.

Způsob střehu ve vzduchu bude nadále splňovat požadavek včasného boje s cílem. Tento způsob použití vyžaduje značné nároky na starty letounů, zvláště v období bezprostředně před začátkem obrany proti hromadným náletům. Kromě toho omezuje ještě dnes existující disproporce mezi trváním vzdušného přehrazování a dobou přípravy k opakovanému startu. Větší dolet a delší doba letu, minimální čas k přípravě letounu k opakovanému startu vytvářejí lepší předpoklady k řešení těchto úkolů.

Vysoká bojová pohotovost stíhacího letectva v systému protivzdušné obrany předpokládá reálné zhodnotit výhody a nevýhody tohoto druhu zbraně, maximálně využívat bojové možnosti při současném vybavení bojovou technikou a technikou velení a být trvale připraven na zavedení nové techniky. Nepřetržitě studium a tvůrčí uplatňování sovětské vojenské vědy jsou k tomu hlavním předpokladem.

Úkoly a perspektivy radiotechnického vojska protivzdušné obrany

Radiotechnické vojsko je určeno k radiolokačnímu zabezpečení bojové činnosti.

Radiolokační zabezpečení je proces získávání informací o vzdušném nepříteli a vlastních letounech pomocí radiolokátorů a ostatních průzkumných prostředků, ke zpracování informací a jejich předávání a znázornění na velitelských stanovištích vojsk protivzdušné obrany.

Stálé a nepřetržité informování VS o vzdušné situaci zabezpečuje, že velitelé všech stupňů mohou se správně a včas rozhodnout k boji se vzdušným protivníkem.

Činnost RTV je zaměřena k zajištění velení na všech stupních protivzdušné obrany a významnou měrou ovlivňuje výsledek jejich bojové činnosti.

Organizace, výzbroj a uskupení RTV

RTV protivzdušné obrany je svým určením zvlášť úzce spjata s procesem velení. Automatizace velení v protivzdušné obraně závisí na tom, jak RTV zabezpečí vhodné informace o vzdušné situaci.

Těžištěm bojové činnosti RTV je získávat, zpracovávat a znázorňovat informace o vzdušné situaci. K tomu je vybaveno radiolokátory různého určení a automatizační technikou.

Radiolokátory jsou hlavním prostředkem k určování polohy prostředků vzdušného napadení a vlastních stíhačů. V bez-

prostředním spojení s automatizovaným systémem velení a navedení „VOZDUCH-lp“ umožňují určit souřadnice a charakter vzdušných cílů. S radiolokátorem spojené prvky VOZDUCH-lp zabezpečují také kódování a automatické předávání na VS, kde jsou informace dále zpracovávány.

RTV člení se na radiotechnické brigády, příp. pluky, pozůstávající z radiotechnických praporů s jejich rotami. Útvary a jednotky RTV rozvíjejí se na celém teritoriu a tvoří radiolokační systém protivzdušné obrany, jehož primárním zdrojem informací jsou radiolokační a automatizované komplexy radiotechnických rot.

K uskupení RTV jsou určující

- požadavky vyplývající z úkolu a systému PVO na radiolokační zabezpečení,
- rozvinutí stíhacího letectva, protiletadlového raketového vojska a jejich úkoly,
- dislokace a charakter činnosti prostředků vzdušného protivníka,
- klimatické a terénní podmínky,
- síly a prostředky RTV, které jsou k dispozici.

K centralizovanému velení vojskům protivzdušné obrany a zajištění společné činnosti stíhacího letectva a protiletadlového raketového vojska v jedné zóně je kladen na radiolokační systém požadavek

identicky znázorňovat vzdušnou situaci na VS všech stupňů. Automatizace velení v protivzdušné obraně předpokládá jednotný, úzce do systému velení integrovaný radiolokační systém, jehož efektivnost použití závisí ve značné míře na jeho organizaci.

Perspektivy RTV

Vývoj RTV je ovlivňován v první řadě dalším zlepšením systému velení PVO a z toho vyplývajících požadavků na informace o vzdušné situaci. Vědecko-technická úroveň a tyto požadavky jsou směrodatné pro zdokonalování radiolokační techniky, mechanizace a automatizace průběhu procesu v radiolokačním systému a jeho výstavby.

V příštích letech počítá se s modernizací radiolokační techniky, méně s plně novými způsoby zjišťování polohy cíle. Ve větší míře přijdou do použití polovodičové prvky, integrované řadiče atd., které mají nepatrnou váhu, malou spotřebu energie a jsou vysoce spolehlivé.

Ke zvětšení vzdálenosti zachycení zvláště v malých výškách budou mít radiolokátory různých typů nové anténní systémy, větší impulsní výkon atd. Požadavek rychle předávat zjištěné souřadnice (vzdálenost, stranová úchylna, výškový úhel nebo x, y, z), abychom mohli v kratším čase určit dráhu cíle, vede ke zlepšování radiolokátorů, které by prohledávali prostor současně ve dvou rovinách. Možnost rychlé změny směru (otočení) vyzařování ve vertikálním směru a současně otáčení antén diametrálního anténního systému ve stranové odchylce, umožňují v relativně krátkých časech prozkoumat prostor.

Pozornost bude věnována také ochraně proti rušení. K dosažení účinnější ochrany proti rušení radiolokátorů nebudou charakteristická jen technická zlepšení (přeladění frekvence, více pracovních frekvencí atd.), ale budou používány také metody, které zdokonalují klasický radiolokační způsob. Ke snížení poměru signál—rušení na menší než 1, budou radiolokátory využívat souzvučnosti příjmu nebo zhuštění impulsů. Při tomto způsobu zvětší se dosah proti cílům s nepatrnou odrazovou plochou. Poněvadž frekvenční modulaci dosahuje se současně větší odolností proti rušení, počítá se s tím, že se v nejbližších letech tento postup ještě více prosadí.

K další mechanizaci a automatizaci v RTV dojde především zdokonalením systému VOZDUCH-lp.

Snímání informací od radiolokátoru a jejich kódování je hlavním problémem zpracovávání informací (primárního). Současné plně automatizované zpracovatelské stupně primárního zpracování mohly být uskutečněny jen se značným technickým nákladem. Ke splnění požadavků na malý rozměr, nepatrnou váhu, spolehlivost a únosný ekonomický náklad, ukazuje se jako nejefektivnější forma primárního zpracování informací — dnes i pro nejbližší léta — automatizované snímání informací se zavedením radiolokátoru s plně automatizovaným kódováním.

Počáteční informace, jejichž obsahem jsou pohyblivé parametry vzdušných cílů, budou dále zpracovávány v počítači ke zpracování návrhů rozhodnutí. Se sekundárním zpracováním je bezprostředně spojeno znázorňování informací o vzdušné situaci.

Výstupní informace, získané od počítače o vzdušné situaci, dávají ji jen formou početného modelu. Hlavní požadavek na znázorňovací zařízení je při tom znázornění v reálně časových podmínkách formou pro člověka ihned srozumitelnou. Zvláště vhodná je grafická metoda. Znázornění písmeny, číslicemi a prvky analytické geometrie je velmi výhodné, a umožňuje rychle, jednoznačně a znatelně znázornit složitou vzdušnou situaci.

Dosavadní forma znázornění, ve které jsou uvedeny souřadnice (x, y), neodpovídá již automatizovanému zpracovávání. Kromě vyhodnocení souřadnic musí být znázorněna také charakteristika cíle. Tomu odpovídá z největší části znázorňovací zařízení, které pracuje s využitím elektronického typu Charakteron a Typotron.

Pro koordinaci procesu velení a ke splnění úkolů velení je užitečné pokud možno velkoplošné znázornění vzdušné situace. Tendence vedou k tomu zdokonalovat stále více projekční postupy, poněvadž při nich mohou být převážně používány elektronky buď přímo nebo přes retranslátory. Pro VS, která mají zpracovávat dílčí vzdušnou situaci, prosazuje se optický systém projekce SKIATRON (znázornění vzdušné situace na ploše 1 m²). Pro velkoplošné znázornění (asi 4 m²) je nejvhodnější fotoprojekční způsob. Jednotlivé pracovní postupy (vyfotografování vzdušné situace ze znázorňovacího zařízení, vyvolání a projekce) uskuteční se během několika vteřin.

Velkoplošné znázorňování bude ve většině případů kombinací více zařízení, která kromě znázornění umožní také grafickou dokumentaci, podání dodatečných informací atd.

Z KAPITALISTICKÝCH ARMÁD

Jaderné zbraně kapitalistických armád

(VÝVOJOVÉ TENDENCE)

Armády Severoatlantického paktu podřizují plány na vyzbrojování svých armád základním cílům vojenské politiky. Dosažené výsledky ve vyzbrojování trvale hodnotí po stránce kvantity i kvality a vytvářejí potřebné podmínky k jejich dalšímu zdokonalování.

Příprava ozbrojených sil armád kapitalistických států vychází v současné době ze strategické koncepce pružné reakce. Její podstata spočívá v zajištění připravenosti ozbrojených sil armád států NATO k vedení všech druhů válek. Rozhodující však je připravenost ozbrojených sil k vedení termonukleární války, nejničivější a nejrozhodnější formy vedení ozbrojeného zápasu. Z tohoto hlediska jsou jaderné zbraně rozhodujícím prostředkem vedení ozbrojeného zápasu, jsou nejúčinnějším prostředkem k zajištění nenadálé převahy nad protivníkem a k vedení boje ve strategickém, operačním a taktickém rámci.

Obrovského ničivého potenciálu, představeného ohromnými zásobami nejrůznějších druhů jaderné munice a velkým množstvím prostředků jaderného napadení, využívají představitelé armád NATO, zejména však USA, jako mocenskopolitického nástroje k realizaci svých politických zájmů i v době míru.

Kromě snah a tendencí o uplatňování tzv. tvrdého kursu, probíhá v současné době mezi jadernými velmocemi u vědomí katastrofálních následků v případě hromadného a nekontrolovatelného použití jaderných zbraní řada jednání. Vedou je k uzavření dohod s cílem zabránit jednak šíření jaderných zbraní, jednak vzniku nových jaderných mocností, dále k postupnému snižování a vyřazování nejničivějších zbraňových systémů strategického určení z výzbroje armád. Průběh jednání nedává naději, že se podaří dosáhnout během krátké doby pozitivních výsledků. Dojde k tomu pravděpodobně až za dlouhou dobu a po složitých jednáních, neboť činnost předních imperialistických států se proklamovaným snahám a tendencím zcela vymyká. Pokračují s velkou intenzitou ve výzkumu a vývoji jaderných zbraní všech druhů. Dosažené výsledky bezprostředně uplatňují při zkvalitňování jaderné výzbroje.

Nejkvalitnější jadernou výzbroj mají v současné době Spojené státy americké. Jsou hlavním nositelem jaderné síly armád NATO. Svým jaderným potenciálem kryjí více než 95 % z celkové síly armád Severoatlantického paktu. Britská armáda svým jaderným potenciálem projevuje se v tomto paktu jako méně významný part-

Podplukovník ing. Jaroslav Rulík

ner. Francie usiluje o vytvoření vlastní jaderné síly. Západní Německo, vázané omezení a dohodami z 2. světové války,

vytváří vědecko-technické a materiální předpoklady pro výzkum a vývoj jaderných zbraní vlastní konstrukce.

Americký program vývoje jaderných zbraní

Pro posuzování tendencí jaderného vyzbrojování armád Severoatlantického paktu považujeme výsledky výzkumu a vývoje v americké armádě za nejvýznamnější. Svou úrovní výrazně převyšují výsledky dosahované v ostatních armádách. Rozsahem i kvalitou zajišťují prakticky veškeré požadavky velení armád NATO. Současné úsilí americké vědecké a vývojové základny je zaměřeno k dosahování neustále nových, prioritních výsledků v oblasti základního výzkumu a k jejich uplatnění při modernizaci nebo konstrukci nových typů jaderných zbraní.

Účelné formulování požadavků na výzkum a vývoj přispělo v souladu s dlouhodobou koncepcí jaderného vyzbrojování ke kvalitativnímu zvratu ve vyzbrojování jednotlivých složek ozbrojených sil americké armády. Vedlo k výraznému zvýšení unifikace jaderné výzbroje americké armády a k podstatnému snížení celkového počtu typu jaderných náplní používaných v jednotlivých druhích jaderné munice. V současné době může velení americké armády v případném ozbrojeném konfliktu používat

— k plnění úkolů ve strategické hloubce jadernou municí ráže do 350 kt a termonukleární municí od 60 kt do 7 až 10 Mt,

— k plnění úkolů operačního a operačně taktického významu jadernou municí ráže od několika kt do 350 kt a termonukleární municí s náplní kolem 1 Mt,

— v taktickém rámci od několika setin kt až do několika desítek kt.

Výrazným rysem amerického jaderného programu je jeho sepětí s plněním základních cílů americké vojenské politiky. Vyplyvá to z toho, že se především zaměřuje na:

1. vytvoření materiálně technických předpokladů k úplnému zničení potenciálního protivníka,

2. maximální snížení možnosti a efektivnosti napadení území Spojených států amerických údery strategických jaderných zbraní protivníka.

Snahou vojenských odborníků a velení americké armády je trvale usilovat o získání a udržení předního postavení v oblasti jaderného vyzbrojování nejen jadernými velmocemi, ale i mezi ostatními státy, sdruženými s USA v různých vojenských paktech. V souladu s tím orientují

výzkum a vývoj jaderných zbraní především k řešení těchto problémů:

a) na trvalou modernizaci zavedených typů jaderných zbraní,

b) na konstrukci nových typů jaderné munice a prostředků jaderného napadení,

c) na zkoumání efektivního využívání ničivých parametrů jaderného výbuchu, zejména v souvislosti s řešením problémů protiraketové obrany, vlivu účinků jaderného výbuchu na spojovací a elektronická zařízení aj.

Hlavními řešiteli úkolů výzkumu a vývoje jaderných zbraní jsou specialisté amerického ministerstva obrany a Komise pro využití jaderné energie, která po více než 24 let zabezpečuje v převážné míře plnění amerického jaderného programu v oblasti konstrukce, zkoušek a výroby všech druhů jaderné munice. Využívá při tom výsledků rozsáhlého bádní v oblasti základního výzkumu možných forem využití jaderné energie v oboru jaderné fyziky, fyziky pevných hmot, hydrodynamiky, obecné a fyzikální chemie, metalurgie a v neposlední řadě i z oboru matematických věd.

Strategické jaderné zbraně

V současné době mají Spojené státy americké více než 2200 jaderných zbraní strategického určení. Kolem 1000 z nich může plnit úkoly ze stabilních odpalovacích základů, a asi 650 z pohyblivých námořních základů. K napadení cílů ze vzduchu mohou používat více než 500 letounů strategického letectva. Přes ohromnou ničivou sílu a schopnost působit uvedenými druhy strategických jaderných zbraní od celého prostoru socialistického tábora jadernými údery ráže do několika Mt, patří podstatné zkválení a zvýšení bojové účinnosti strategických systémů jaderných zbraní k nejzávažnějším úkolům amerického vědeckého a vývojového programu.

Základní cíle tohoto programu spočívají ve zvýšení:

— spolehlivosti systémů jaderných zbraní strategického poslání při plnění určených úkolů,

— odolnosti jednotlivých systémů proti ničivému působení strategických jaderných zbraní protivníka,

— pravděpodobnosti překonání protiraketové obrany protivníka,

— odolnosti jaderných zbraní proti účinkům jaderných výbuchů během letu k cíli,

— pravděpodobnosti zásahu cíle.

Maximum z těchto tendencí se promítá v současné době při realizaci projektů nových typů bojových hlavic s nimiž USA do budoucna počítají jako se standardní výzbrojí nejnovějších druhů řízených střel strategického určení. Jde o tzv. vícenásobné jaderné hlavice typu MRV (Multiple Re-entry Vehicle a MIR (Multiple Independently Targetable Re-entry Vehicle), určené pro strategické řízené střely typu Polaris A3, Minuteman 3 a Poseidon.

Nové typy vícenásobných jaderných hlavic typu MRV patří do systému „Multiple Re-entry Vehicle“ jsou konstruovány tak, že v bojové hlavici řízených střel je uloženo několik samostatných jaderných hlavic, schopných jednotlivě napadat určený cíl. V určité vzdálenosti od cíle se tyto z hlavice oddělují a pronikají po vlastních navzájem blízkých drahách k určenému cíli. Prvním prototypem jaderné hlavice typu MRV jsou již vyzbrojovány řízené střely Polaris A3. Obsahují 3 samostatné jaderné hlavice s náplněmi o mohutnosti účinku do 300–500 kt. Hlavice typu MRV jsou představitelem vícenásobných hlavic první generace. Předpokládá se, že budou vybaveny až pěti samostatnými jadernými hlavicemi, i když teoretické úvahy připouštějí, že by v budoucnu mohlo být v hlavicích uvedeného typu uloženo až do 20 samostatných jaderných hlavic s náplněmi ráže až 100 kt.

Progresivnějším řešením, které splňuje požadavky tohoto jaderného programu, se vyznačují nově vyvinuté a vyzkoušené **vícenásobné a manévrující jaderné hlavice typu MIRV**. Mají jimi být v budoucnu vybaveny řízené střely strategického dosahu Minuteman 3 a Poseidon.

Systém konstrukce těchto typů bojových hlavic je založen na uložení 3 až 15 samostatných hlavic v těle bojové hlavice, vybavené vlastním pohonným systémem a samostatným řídicím a naváděcím zařízením. Mohutnost účinku jaderných náplní jednotlivých hlavic se má pohybovat od padesáti do několika set kt.

K představitelům tohoto vývojového směru patří prototypy vícenásobných manévrujících hlavic typu Mk 12 se třemi jadernými hlavicemi typu Mk 62 o mohutnosti účinku 170–200 kt. U zlepšené verze této bojové hlavice se počítá se sedmi samostatnými jadernými hlavicemi; je určena pro řízenou střelu Minuteman 3. Strategická řízená střela Poseidon má být vybavena vícenásobnou manévrující hlaví-

cí typu Mk 3 s desítky jadernými hlavicemi typu Mk 68 o mohutnosti účinku 50 kt.

Závěrečné zkoušky prototypů těchto bojových hlavic proběhly v minulém roce. Jejich zavádění do výzbroje započalo v závěru r. 1970. V r. 1971 zavádění těchto typů bojových hlavic bude pokračovat v souladu s přijatým výrobním programem. Ve srovnání s dosud používanými typy bojových hlavic starších obměn strategických řízených střel má použití jaderných hlavic typu MRV a MIRV řadu výhod. Prostředky jaderného napadení, pro které jsou určeny, mohou zasahovat tři i více cílů, vzdálené od sebe až do několika stovek kilometrů. Mohou však také být použity k napadení jednoho cíle s podstatně vyšší efektivností a pravděpodobností jeho zničení. Tyto systémy jaderných zbraní se vyznačují podstatně větší přesností zásahu cíle. Pravděpodobná kruhová úchylna klesla z 800 m na 400 m. Další modernizací systému se podaří přesnost zásahu cíle ještě o více než 50 % zvýšit. Jaderné hlavice tohoto typu jsou odolnější vůči neživým parametrum jaderného výbuchu. Zejména se zlepšila ochrana vůči vlivům elektromagnetického záření a záření X. Hlavice jsou podstatně odolnější při pronikání hustými vrstvami atmosféry k cíli. Použití klamných prvků, dipólových odražečů, lehkých cílů s velkou odrazovou plochou, úhlových odražečů ztěžuje podmínky pro činnost protiraketové obrany protivníka. Překonávání prostředků protiraketové obrany protivníka napomáhá i snížení odrazové plochy jednotlivých typů jaderných hlavic a možnost manévru během závěrečné části letu hlavice k cíli.

Zavedení těchto prototypů vícenásobných jaderných hlavic do výzbroje ozbrojených sil americké armády podstatně zvyšují, i při zachování dosavadních počtů prostředků jaderného napadení, palěbnou sílu strategických jaderných sil.

Operačně taktické a taktické jaderné zbraně

Rozhodující úlohu při plnění úkolů ozbrojených sil na Středoevropském válčišti mají podle názorů vojenských představitelů armád NATO jaderné zbraně operačně taktického určení a taktické letectvo. V souladu s tím je na Středoevropském válčišti převážná část prostředků jaderného napadení operačně taktického dosahu a jednotek taktického letectva. Jejich bojové vlastnosti jim umožňují plnit bojové úkoly do značné hloubky území protivníka. Mohou napadat cíle jadernými údery o mohutnosti od několika kt do

1,1 Mt do vzdálenosti 700 až několika tisíc kilometrů.

Vývojové tendence v oblasti operačně taktických řízených střel se v současné době projevují ve snaze dokončit modernizaci raketových systémů střel Sergeant a Pershing. V dohledné době se počítá s jejím dokončením u řízených střel Sergeant. Má přispět ke zlepšení spolehlivosti a zvýšení bojové činnosti těchto systémů při zajišťování úkolů palebné podpory pozemních sil.

Výraznou měrou se na zvýšení kvality jaderných sil operačně taktického významu podílí dokončená modernizace systémů řízených střel Pershing. Nově zavedený systém řízených střel Pershing IA se vyznačuje vysokou mobilitou a spolehlivostí. Svými bojovými možnostmi splňuje náročné požadavky na jeho použití v soudobých podmínkách boje. Podstatně větší počet odpalovacích zařízení dovoluje využít tohoto systému při plnění hotovostních úkolů na válčišti a při palebné podpoře pozemních sil. V současné době pracují specialisté na koncepčním uspořádání systémů řízených střel Pershing II. U tohoto systému předpokládají použití vícenásobně řízené střely, jaké jsou v současné době ve výbavě systémů strategických řízených střel. Dále u tohoto systému počítají se zvýšením maximálního doletu a přesnosti zásahu cíle.

Taktické letectvo, které kvantitou a bojovými možnostmi vedle operačně taktických řízených střel je velmi významným prostředkem jaderného napadení, se bude v příštích letech orientovat na využití modernizovaných druhů jaderné munice a řízených střel s jadernou náplní.

V této souvislosti nemůžeme v budoucnu vyloučit využití některých dosud nedokončených vývojových projektů jaderné munice. Jde především o projekty nových tvůrů termonukleární munice označované jako „Fission free Weapons“ a „Death Ray Bomb“. Realizace těchto projektů se opozdila pro vážné technické potíže oproti původně přijatým termínům. Poslední zpráva americké Komise pro využití jaderné energie však naznačuje, že oba vývojové projekty se již dokončují a že byly v rámci poslední série zkoušek jaderných zbraní vyzkoušeny.

Vývoj jaderné munice s minimálním radioaktivním odpadem pod označením „Fission free Weapons“ se opírá o poznatky získané základním výzkumem v průběhu padesátých let. Jeho řešení spočívá v praktické aplikaci podstatného snížení kritického množství štěpných látek k iniciaci termonukleárního výbuchu. Pracovníkům vědeckého střediska v Los Alamos

se podařilo v nedávné době vyvinout a experimentálně ověřit nový iniciační systém. Jeho uspořádání dovoluje použít k iniciaci termonukleární syntézy štěpného procesu s pouhými 242 g kovového uranu 235, upraveného v podobě fólií o tloušťce 0,003 cm. Ty jsou navzájem odděleny polyetylenovými fóliemi o tloušťce 0,31 cm, jež v daném systému fungují jako modelátor. Funkci odražeče neutronů splňuje v systému kyslíčnk berylnatý. Matematické studie použité k vývoji tohoto miniaturního iniciačního systému mohou být aplikovány i při řešení jakéhokoli jaderného štěpného systému založeného i na použití jiných štěpných materiálů.

V souvislosti s vývojem jaderných zbraní typu „Fission free Weapons“ se objevují i návrhy na uspořádání takových konstrukčních systémů, ve kterých by k iniciaci termonukleární směsi mohlo být využito energie výbuchu kumulativních kombinovaných náloží chemických, vysoce výbušných sloučenin. Využitím mžíkové energie speciálních chemických sloučenin, uspořádaných ve formě kumulativních kombinovaných náloží, se podařilo totiž dosáhnout podmínek pro vznik tzv. pulsních termonukleárních reakcí. V prostředí vysokého vakua bylo tímto systémem dosaženo takových teplot a tlaků, při kterých se jádřem izotopů obsažených v termonukleární směsi udělí potřebná kinetická energie k překonání elektrických odpudivých sil a k jejich přiblížení do sféry vlivu přitažlivých vnitrojaderných sil. Tím jsou vytvořeny v systému podmínky pro iniciaci i průběh fúzních reakcí.

Nemalý význam při realizaci projektu „Fission free Weapons“ se přisuzuje využití laserového záření. I když poznatky o vývoji tzv. „laserových pum“ jsou zatím velmi omezené, nemůžeme s přihlédnutím k výsledkům dosaženým v oblasti teoretického bádání tento směr vývoje přehlížet. Již od r. 1964 skupiny předních vědeckých pracovníků pokoušejí se vyvolat termonukleární reakce s využitím soustředěné energie špičkových pulsů obřích laserových zařízení. Řada pokusů skončila úspěšně. S použitím obrovských laserových zařízení — laserových děl — se podařilo při ozařování vodíkových jader vytvořit při teplotách 10^7 až 10^8 °C jaderné plazma s hustotou elektronů 10^{12} v 1 mm^3 . Tvorba plazmatu je doprovázena obrovským rachotem a elektrickými výboji. Přímým důkazem vzniku termonukleární syntézy je uvolňování neutronového záření. Vážným nedostatkem je, že podmínky pro tvorbu jaderného plazmatu se nepodaří udržovat po potřebnou dobu.

Výsledky představují významný vědecký a technický pokrok. Na jedné straně může příznivě ovlivnit problémy zvládnutí termonukleárních řízených reakcí, na druhé straně však podstatně zvýšit možnost přístupu řady dalších vyspělých zemí ke konstrukci termonukleárních zbraní bez nároků na budování rozsáhlé materiální základny. Před dokončením tohoto projektu stojí ještě řada velmi obtížných problémů teoretického rázu. Jejich vyřešení si vyžádá ještě nemalé úsilí.

Druhým dosud nedokončeným projektem nového typu jaderných zbraní je tzv. **neutronová puma**, označovaná „Death Ray Bomb“. Velení americké armády při zahájení jejího vývoje stanovilo tyto požadavky:

- ničit živou sílu na frontě i v zápalu aniž by docházelo k ničení materiálových hodnot;

- při ničení živé síly protivníka zcela vyloučit vliv radioaktivního zamoření;

- používáním tohoto typu jaderné munice vytvořit lepší podmínky k obraně prvosledových jednotek a k ničení osádek letounů během plnění bojových úkolů.

O podstatě a konstrukčním uspořádání neutronové pumy existuje stále ještě řada dohadů. Podobně je tomu i s úvahami o jejím pravděpodobném bojovém použití. Řada vědeckých pracovníků ji pokládá za modifikovaný prototyp termonukleárních pum určených pro použití ve vysokých vrstvách atmosféry. Podstatně menší absorpční účinnost tohoto prostředí umožňuje pronikání neutronů do velkých vzdáleností a uplatnění jejich ničivého působení v podstatně větším rozsahu. V rámci vývojového projektu neutronové pumy byla studována řada termonukleárních systémů, u kterých převážná část z uvolňované vnitrojaderné energie byla využívána k tvorbě neutronového záření. Nevylučuje se, že při konstrukci uvedeného typu jaderné zbraně by mohly být použity i některé neklasické štěpné materiály, jako např. izotopy curia, berkelia či kalifornia. Při jejich spontánním štěpení dochází ve srovnání se štěpným procesem jader izotopu uranu 235 a plutonia 239 k uplatňování podstatně většího množství neutronového záření. Z podrobného zhodnocení vlastností těchto transuranových prvků a poznatků o možnostech jejich hromadné výroby vyplývá, že jejich využití v konstrukci neutronové pumy by bylo mimořádně nákladné a z ekonomického důvodu neefektivní.

Hlavním ničivým faktorem neutronové pumy by podle dosavadních poznatků mělo být neutronové záření s vysokou pronikavostí a výraznými biologickými účinky na

organismus. Ochrana živé síly na válčišti by vzhledem k ničivým vlastnostem neutronového záření byla velmi obtížná a v případě jejího zavedení do výzbroje by si vyžádala mimořádné opatření.

Taktické jaderné zbraně

V oblasti jaderných zbraní taktického určení dojde během 2–3 let k významnému kvalitativnímu zvratu. Dosavadní neřízené systémy dělostřeleckých raket nahradí moderní systémy řízených střel typu Lance. V průběhu roku 1970 byla pro uvedený typ střely dokončena a vyzkoušena jaderná hlavička typu Mk 70 s mohutností účinku kolem 50 kt. Systém Lance se bude vyznačovat větším doletem, vyšší pravděpodobností zásahu cíle a vyšší rychlostí střelby. Zavedení tohoto systému do výzbroje amerických ozbrojených sil přispěje k významnému posílení jaderné podpory pozemních sil, zejména na stupni divize.

Optimální využití ničivých parametrů jaderného výbuchu

Kromě zdokonalování a vývoje nových typů jaderných zbraní se specialisté americké armády intenzivně zabývají zkoumáním optimálního využití ničivých parametrů jaderného výbuchu. Výzkumná činnost tohoto charakteru přispívá k prohloubení poznatků z hlediska volby optimálních parametrů jaderného výbuchu k ničení živé síly a bojové techniky a k upřesnění jejich vlivu na funkční vlastnosti konstrukčních systémů užívaných v důležitých vojenských zařízeních, zejména ve spojovacích a varovných systémech. V této souvislosti se značná pozornost věnuje teoretickým problémům vzniku a šíření elektromagnetických impulsů, intenzitě vznikajících elektrických a magnetických polí a zkoumání jejich vlivu na funkční způsobilost různých elektronických zařízení.

Úvahy o možném vyřazení spojovacích systémů po jaderných výbuších ve velmi vysokých vrstvách atmosféry jsou neustále předmětem vážných hodnocení. Výsledky získané v této oblasti v rámci poslední série zkoušek jaderných zbraní v atmosféře specialisty americké armády neuspokojily. Vzhledem k podmínkám, za kterých byly uskutečňovány, není možné jich využít ke stanovení obecných závěrů o vlivu jaderných výbuchů jakýchkoli ráží na spojovací a varovná zařízení. Ověření potřebných poznatků v rámci podzemních zkoušek jaderných zbraní při současně úrovni zkušebních a kontrolních zařízení

považuje se za neuskutečnitelné. Vyplývá to i ze zprávy americké Komise pro využití jaderné energie, předané v r. 1969 americkému senátu. Poukazuje se v ní na to, že přestože podzemní zkoušky jaderných zbraní mají uspokojivý průběh, nedovolují v plném rozsahu experimentálně ověřit účinky vysokých vzdušných výbuchů na radarová a jiná zařízení. S oddělením odpovědnosti za zachování bezpečnosti Spojených států amerických pracovníci ministerstva obrany předložili americkému prezidentu návrh na přezkoumání dohody o zákazu zkoušek jaderných zbraní v atmosféře. Spolu s ním předložili revidovaný návrh výzkumného a vývojového programu (National Nuclear Test Readiness Program), který je zcela orientován na možnost obnovení zkoušek jaderných zbraní v atmosféře. Návrh je

podložen finanční rozvahou a požadavkem k jeho zajištění. Případná realizace návrhu by byla vážnou politickou událostí. Nepochybně by vyvolala mimořádnou pozornost a odpor celé světové veřejnosti. I když uvedený návrh nebude pravděpodobně v blízké budoucnosti realizován — vzhledem k ohlasu, který by ve světové veřejnosti vyvolal — nemůžeme přehlédnout, že od r. 1969 americká Komise pro využití jaderné energie realizuje opatření k zajištění úplné připravenosti USA k obnovení zkoušek jaderných zbraní v atmosféře, v kosmickém prostoru i pod vodou.

Z poznatků o zaměření výzkumu a vývoje jaderných zbraní v USA vyplývá, že americké velení v jeho rámci řeší významné vojenskotechnické programy, jejichž splnění výrazně přispěje k posílení jaderného potenciálu americké armády.

Jaderný program ostatních států NATO

Velká Británie

Jaderný program britských ozbrojených sil je v současné době zcela podřízen hospodářskopolitickému vývoji v zemi. Omezování rozpočtových výdajů do oblasti vojenství postihlo i oblast výzkumu a vývoje jaderných zbraní. Projevuje se to v dočasném utlumení realizace větších vývojových programů a orientaci na řešení dílčích problémů jaderného výzkumu. V nedávné době se orientoval britský jaderný program na vypracování projektu vlastní hlavice pro řízenou střelu Polaris A3. V součinnosti s americkou armádou specialisté britské armády se podílejí na řešení dílčích společenských problémů vývoje jaderných zbraní, jež by v budoucnu mohli uplatnit při modernizaci vlastních jaderných sil.

Celkový jaderný potenciál britské armády je ve srovnání s americkým neporovnatelně nízký. I když nemůže výrazným způsobem ovlivnit průběh operací na Středoevropském válčišti, může se výrazněji uplatnit při plnění součinnostních úkolů.

Francie

Otázkami jaderného vyzbrojování a výstavbou vlastních jaderných sil se zabývá velení francouzské armády od počátku šedesátých let. Hlavním nositelem francouzského jaderného programu jsou vojenské orgány Komise pro využití jaderné energie. Budování francouzských ozbrojených sil probíhá v souladu s výsledky, dosahovanými při plnění jednotlivých etap jaderného programu.

Do současné doby byly do výzbroje francouzské armády zavedeny 2 typy leteckých jaderných pum. Oba typy pum jsou určeny pro použití na letounech Mirage IV. Jsou představitelem jaderných zbraní 1. generace. Konstruovány jsou výhradně s použitím izotopů plutonia 239. V konstrukčním pojetí pumy druhé modifikace se podařilo uplatnit řadu miniaturizovaných prvků. Umožnilo to snížit její celkovou váhu i rozměry a zvýšit její celkovou mohutnost účinku ze 60 na 90 kt. Jiné druhy jaderné munice nedosáhly zatím takového stádia vývoje, aby mohla být zahájena jejich sériová výroba a hromadné zavádění do výzbroje.

K základním cílům francouzského jaderného programu patří v současné době snaha o dokončení systému strategických jaderných zbraní 2. a 3. generace. V oblasti konstrukce jaderné munice pro použití v těchto systémech jde o dokončení vývoje prototypu jaderných hlavic pro pozemní a námořní řízené střely typu SSBS a MSBS, hlavice pro letecké protizemní a protivzdušné řízené střely a v neposlední řadě i hlavice pro řízené střely operačně taktického významu. Dominantou vývojového programu, k jehož zakončení je v současné době upřena veškerá pozornost velení francouzské armády je konstrukční systém termonukleární munice.

Prototypy jaderných hlavic pro řízené střely středního doletu jsou v pokročilém stádiu vývoje. Představují jakýsi vývojový mezistupeň jaderné a termonukleární náplně o mohutnosti 200 až 250 kt. Řada vojenských odborníků tento prototyp označuje jako typ „Doped Bomb“. To znamená, že jde o nedokonalý typ termo-

nukleární munice při její konstrukci bylo v převážné míře využito plutonia 239. Zkoušky konstrukčního systému náplně pro uvedený typ řízených střel proběhly úspěšně. K jejich dokončení bude však nutné podle názorů francouzských odborníků překonat ještě řadu obtíží technického charakteru.

Největší pozornost velení francouzské armády věnuje dokončení prototypu termonukleární munice. Tím chce před světovou veřejností Francie dokumentovat, že vlastními silami a prostředky dosáhla v oblasti jaderného vyzbrojování vysokého stupně vývoje a že má právo být považována za rovnocenného člen klubu jaderných mocností. Nedávné pokusy s termonukleárním zařízením dokumentovaly, že vývoj termonukleárního systému je již v pokročilém stádiu vývoje. Během 1—2 roků, po překonání některých technických problémů, můžeme počítat se zahájením jeho sériové výroby a s jeho zavedením do operačního používání v ozbrojených silách francouzské armády.

Dosažená úroveň výzkumu a vývoje jaderných zbraní ve francouzské armádě vytváří solidní předpoklady pro vybudování vlastních jaderných sil schopných širšího použití až v první polovině sedmdesátých let.

Západní Německo

Západoněmecká armáda je podle platných dohod odkázána prozatím na použití jaderných zbraní armád Severoatlantického

paktu. V její výzbroji jsou zavedeny raketové a letecké prostředky jaderného napadení operačně taktického a taktického určení. Jejich použití k jaderným úderům při vedení bojové činnosti na válečném je však zcela vázáno na rozhodnutí velitele Severoatlantického paktu a na dodání jaderné munice amerického původu.

Snaha o zvýraznění mocenských pozic NSR v západní Evropě a v rámci armád NATO se projevuje jednak v úsilí velení západoněmecké armády k samostatnému rozhodování o použití jaderných zbraní na válečném je a ve vytváření podmínek pro zajištění výzkumu, vývoje a výroby jaderných zbraní vlastního původu. V tomto směru hraje významnou úlohu rozvoj vědeckotechnické a průmyslové základny ve všech oborech využívání jaderné energie, raketové a letecké techniky.

Dosažená vědeckotechnická úroveň skýtá již v současné době možnosti, aby západoněmecká armáda po přijetí rozhodnutí k jadernému vyzbrojování vlastními typy jaderných zbraní byla v krátké době schopna dokončit vývoj a výrobu prototypu jaderné munice a v omezeném rozsahu zahájit její sériovou výrobu; do 2—3 let pak dokončit vývoj termonukleárních zbraní.

Předpokládáme, že však teprve během 10 let po přijetí takového rozhodnutí by západoněmecká armáda mohla disponovat základními typy jaderných zbraní a většími zásobami jaderné munice k vedení omezených operací na válečném je.

S přihlédnutím k dosavadním poznatkům o výzkumu a vývoji jaderných zbraní v armádách kapitalistických států můžeme konstatovat, že maximální pozornost vývoji nových typů jaderných zbraní věnují v současné době Spojené státy americké a Francie. Oba programy se svou úrovní navzájem výrazně odlišují a nemůžeme je co do kvality a významu srovnávat. Francouzský program vytváří předpoklady k tomu, aby velení francouzské armády mohlo kolem r. 1975 disponovat takovým jaderným potenciálem, jenž by mohl sloužit k formování vlastních vojenskopolitických cílů a ke zvýšení autority a úlohy Francie v rámci NATO, popřípadě i mimo něj. Britský jaderný program v podstatě stagnuje a západoněmecký vytváří předpoklady pro jaderné vyzbrojování vlastními zbraněmi vlastního původu. Americký program je charakterizován vysokou technickou úrovní, snahou o dosahování prioritních výsledků a o jejich aplikaci ve vyzbrojování americké armády, což vytváří podmínky ke splnění současných i perspektivních cílů vojenské politiky USA.

ZKUŠENOSTI

PRAXE

Zkušenosti z AOVŠC

Armádní operační velitelsko-štabní cvičení s částečně vyvedenými vojsky svými vojenskopolitickými cíly, vševojskovými i odbornými úkoly, rozmachem a počtem vyvedených štábů a vojsk je náročnou prověrkou nejen cvičících štábů a vojsk, ale i organizačních schopností funkcionářů ředitelství cvičení a rozhodčí služby. V článku chceme vyhodnotit zkušenosti z přípravy a řízení takového cvičení, zvláště obecnit je a vyvodit závěry pro přípravu obdobných cvičení.

Vícetupňové velitelsko-štabní cvičení s částečně vyvedenými vojsky je důležitou formou přípravy velitelů, štábů a vojsk a v současné době se ukazuje jako výsoké efektivní forma plnění přípravy velitelů, štábů a vojsk. Svou formou dává řídícímu štábu praktické možnosti prověřit teoretické a praktické znalosti, zkušenosti a návyky štábů a vojsk. Dává plnou

možnost ověřit realitu rozhodnutí, prověřit metodiku práce, tok informací v celku na daných stupních velení a umožňuje sladit práci vyvedených stupňů velení.

Takové cvičení musíme včas obsahově, organizačně a materiálně připravit a zabezpečit. Řídící dokumenty mají vytvářet maximálně objektivní podmínky pro práci a bojovou činnost jak cvičících štábů, tak i vojsk.

Úzká součinnost, centrálně řízená organizační a zpracovatelská činnost řídicích orgánů, předávání a využívání zkušeností mezi veliteli a štáby našich a Sovětských vojsk jsou zárukou toho, že cvičení zabezpečí současně další rozvíjení operačních a taktických znalostí, velitelských vlastností všech cvičících stupňů a jejich smysl pro realitu a odpovědnost za řízení bojových situací.

Příprava cvičení

a) zvláštnosti přípravy AOVŠC

AOVŠC se stávají prověrkou přípravy vojsk, velitelů a štábů a svojí tematikou, rozsahem a formami obohacují oblast vojenské praxe. Často jsou i podnětem pro teorii, organizaci a metodiku výcviku.

Jejich rozmach se zvětšuje. Zvyšuje se počet zúčastněných vojsk, štábů a bojové techniky a stávají se stále více vševojskovými. Zahrnují skoro všechny druhy vojsk. Také prostorově již nepostačují omezené výcvikové prostory. Průběh AOVŠC již zahrnuje značnou část státní-

ho území, kdy kromě vlastní doby operační činnosti narůstá období soustředování vojsk a jejich zpětné přepravy po cvičení.

Rozsáhlost těchto akcí si vynucuje proto i jejich dlouhodobou, pečlivou a všestrannou přípravu a součinnost a stává se tak skutečnou prověrkou schopností nejen cvičících vojsk, ale i řídicích orgánů.

b) zpracování dokumentace

Již při zahájení prací na dokumentech je vhodné

1. vytvořit zpracovatelskou skupinu a neměnit její složení;

2. osobně zainteresovat vedoucí funkcionáře a vytvořit pro zpracování cvičení dobré podmínky, zejména při zpracování a schvalování základních dokumentů;

3. po obdržení základních údajů ke cvičení, které nejsou uvedeny v plánovacích dokumentech (cíle cvičení, idea, pojetí zámyslu a průběh cvičení) zpracovat závazný **kalendářní plán hlavních úkolů a opatření přípravy cvičení** s tímto možným obsahem:

- zpracování dokumentace (s termíny zpracování jednotlivých dokumentů cvičení, součinnosti se zpracovateli vlastního štábu, štábu leteckého svazu a svazu spojeneckých vojsk);

- příprava kádrů (opatření stranicko-politické práce, rekognoskace prostorů cvičení, rozhodčí a úsekové rozhodčí služby, příprava cvičících);

- materiální a technické zabezpečení cvičení;

- úkoly kontrolní činnosti;

- různé.

Kalendářní plán se vydává všem složkám štábu, podílejícím se na přípravě cvičení.

Na prvním shromáždění zpracovatelské skupiny seznámíme zpracovatele druhů vojsk a služeb s tématem cvičení, učebními cíli a úkoly, ideou pojetí zámyslu cvičení, rozsahem vyváděných štábů a vojsk a s kalendářním plánem zpracování cvičení. Zpracovatelská skupina může být složena:

- z 1–2 důstojníků operačního směru, z nich jeden pro řešení operačně taktické problematiky a jeden pro řešení organizačních otázek;

- nejméně po dvou důstojnících druhů vojsk a služeb (z důvodů zastupitelnosti). Z toho z funkcionářů týlu vytvořit zvláštní podskupinu za řízení důstojníka štábu týlu, složenou z příslušníků jednotlivých druhů služeb.

Do zpracování cvičení je třeba zainteresovat náčelníky druhů vojsk nebo jejich zástupce, aby schvalovací proces nebyl při zpracování brzdou.

Při zpracování **pojetí zámyslu** dbáme a) aby štáby a vojska procvičily tematický cyklus, který jim dá představu a zkušenosti z vedení dané části operace;

b) aby štáby a vojska, které jsou začleněny do jednotlivých etap cvičení, procvičovaly hlavní a charakteristické formy soudobého boje;

c) abychom procvičovali **přechodné období**, tj. období, kdy cvičící štáby musí

při průběžném řízení podřízených štábů a vojsk plánovat přechod k plnění dalšího úkolu nebo přechod z jedné do další operace;

d) abychom statické formy činnosti, jako je zaujetí výchozích prostorů, plánování operace a boje v přípravném období procvičili před zahájením vlastního cvičení, jako součást přípravy cvičících štábů a vojsk na vlastní cvičení, formou štábního cvičení nebo štábního nácviku. Na cvičení se soustředili na procvičení dynamiky boje;

e) abychom vzhledem k obsahu, vlastní dynamice a ekonomickým otázkám plánovali dobu trvání velitelsko-štábního cvičení v trvání 6–8 dnů;

f) abychom zabezpečovací a spojovací útvarům a jednotkám poskytovali dostatek času k vlastní přípravě na cvičení.

Vedoucí zpracovatel po ujasnění těchto základních údajů zpracuje v součinnosti s ostatními zpracovateli druhů vojsk a služeb pojetí zámyslu cvičení (graficky a písemně) a předloží je ke schválení veliteli, případně k vyjádření a konzultaci s nadřízeným štábem.

Grafickou část pojetí zámyslu cvičení je výhodné zpracovat na mapě 1:1 000 000 s tímto obsahem:

- průběh cvičné státní hranice;
- dislokace vojsk „ZÁPADNÍCH a VÝCHODNÍCH“;

- úkoly stran a zámysl jejich plnění;
- 2–3 základní operační situace;
- místa velení.

V **písemné části** pojetí zámyslu uvedeme:

- téma a cíle cvičení;
- základní učební úkoly;
- výchozí situaci a zámysl stran;
- přidělení a použití ZHN a letectva;
- operační poměr sil;
- rozsah vyváděných štábů a vojsk;
- základní otázky řízení cvičení.

Se schváleným pojetím zámyslu cvičení je výhodné seznámit nejen zpracovatele, ale i náčelníky (zástupce) druhů vojsk a služeb, kteří budou zodpovídat za rozpracování a přípravu cvičení.

Schválené pojetí zámyslu cvičení vytváří dostatečné podklady pro zpracování vlastního zámyslu cvičení i ostatních dokumentů pro řízení

Zkušenosti ukazují, že pro zpracování zámyslu cvičení je třeba vyčlenit 15–20 pracovních dnů, z toho pro zpracovatele druhů vojsk nejméně 8 dnů. Bereme-li v úvahu běžný pracovní režim štábů s pevně stanovenými dny pro přípravu důstojníků (politickou přípravu, velitelské shro-

máždění, štábní nácvičky, nácvičky bojové pohotovosti apod.) a řešení mírového života štábů, je třeba na zpracování zámyslu cvičení vyčlenit 4–5 kalendářních týdnů.

Vzhledem k tomu, že cvičící štáby rozpracují operační dokumentaci předem, na štábním cvičení (štábním nácvičce) zpracujeme **námět** se situací, která svým obsahem (všeobecnou a zvláštní situací, zprávami o nepříteli, situací druhů vojsk a týlu, upřesněním počtů cvičících a jejich dislokací) upřesňuje cvičícím narůstání situace před zahájením války a zabezpečuje jim zpracování operační dokumentace v požadovaném rozsahu. Osvědčilo se nám plně zpracovat **cvičnou organizaci, dislokaci a cvičný plán mobilizačního rozvinutí vojsk**, které zabezpečují jednotné počty a zkracují obsahovou část námětu. Tyto dokumenty je třeba rozpracovat po materiální stránce, aby nemusely být upřesňovány v průběhu cvičení a aby zejména materiální složky si mohly předem připravit potřebné kalkulace a propočty.

Narůstání situace před zahájením války, s upřesněním úkolů pro cvičící, může být vydáno i samostatně formou šifrovek.

Jako součást námětu nebo jako samostatný dokument se cvičícím vydá výpis z operační směrnice (bojového rozkazu) nadřízeného velitele a výpisy z nařízení druhů vojsk.

Zpracování námětu je náročné zejména z hlediska součinnosti se spojeneckým svazem a letectvem. Kromě toho některé přílohy jsou vydávány graficky, což vyžaduje značný čas pro práci kresličů a tiskárny. Zkušenosti ukázaly, že na zpracování námětu je třeba vyčlenit asi 10–15 pracovních dnů (tj. asi tři kalendářní týdny).

Plán provedení cvičení je základním dokumentem pro řízení cvičení. Je výhodné jej zpracovat graficky i písemně. Může obsahovat tyto základní části:

- téma cvičení, základní učební cíle a úkoly jednotlivých etap cvičení;
- učební úkoly dne s jejich obsahem;
- stručný obsah činnosti nepříteli i vlastních vojsk;
- předpokládaná činnost cvičících;
- činnost ředitelství cvičení, rozhodčí a úsekové rozhodčí služby.

Součástí plánu jsou tabulky rozehry jaderných a chemických úderů stran, rozehry činnosti letectva „ZÁPADNÍCH“ a rozehry předpokládaných ztrát.

Grafická příloha k plánu obsahuje:
— 4–6 situací (podle doby trvání cvičení) s rozpracováním situace nepříteli,

sousedů, druhů vojsk a předpokládaného řešení cvičících štábů a vojsk;

— plán činnosti hlavních funkcionářů ředitelství cvičení, nejlépe s uvedením tabulky, kde je časově rozepsána jejich činnost s uvedením základních údajů pro řízení cvičení (schéma spojení, hlavní volací znaky apod.).

Plán použití druhů vojsk a týlu zpracujeme zpravidla graficky a podrobně pro každý příslušný druh vojska k jednotlivým etapám cvičení s potřebnými přílohami. Slouží jako řídicí dokument druhů vojsk a týlu.

Jsou-li součástí AOVŠC i **taktická cvičení s vojsky s bojovou střelbou**, zpracovává se **Plán provedení taktických cvičení s bojovou střelbou** jako součást celkového plánu provedení. Tato praxe se ukázala výhodná zejména proto, že ředitelství cvičení má centrální přehled o průběhu těchto cvičení.

Zúčastní-li se spojenecká vojska, veškeré základní materiály zpracujeme v rústině (výpis ze zámyslu o použití daného svazku, námět, výpis z operační směrnice, bojové nařízení, plán provedení aj.). Pak vytvoříme i překladatelskou podskupinu z nejkvalitnějších důstojníků, znalých ruského jazyka a zabezpečíme je písarkou na ruském stroji.

Zpracování plánu provedení cvičení, včetně pomocných dokumentů, vyžaduje 20–25 pracovních dnů (tj. 6–8 týdnů). Z nich značná část pracovní doby (60 %) je nezbytná pro práci zpracovatelů druhů vojsk a pro práci kresličů a písarek (v závislosti na počtu situací).

Zpracování vševojskových dokumentů musí být proto zakončeno s potřebným předstihem, nutným pro zpracovatele druhů vojsk, schvalovací proces a tisk. Celkově je třeba, aby příprava cvičení byla zakončena 10–14 dnů před zahájením přípravy ŘC a RS a aby byl vytvořen potřebný čas pro jejich studium a osobní přípravu.

Jak vyplývá z uvedených propočtů, celková doba na zpracování na přípravu cvičení je (v závislosti na rozsahu a daném stupni) 45–60 pracovních dnů (tj. 4½ až 5 měsíců).

Součinnost při zpracování cvičení je třeba uskutečňovat jak uvnitř štábu, tak i se spojeneckým svazem (svazkem), letectvem a s nadřízeným štábem.

Součinnost uvnitř štábu probíhá jak na úrovni náčelníků druhů vojsk, tak i na úrovni zpracovatelů. Náčelníci druhů vojsk jsou průběžně seznamováni se všemi základními opatřeními přípravy cvičení a s úkoly, které z toho pro jednotlivé druhy vojsk vyplývají. Na jejich úrovni jsou pak

3. ETAPA:**2. ETAPA:****1. ETAPA:**

Průlom spěšně zaujaté obrany nepřítele a ovládnutí horských přechodů UČEBNÍ ÚKOLY: štáb A – upřesnění plánu operace ke splnění DÚ A a zasazení druhého sledu A – plánování a řízení druhosledových svazků – rozhodnutí pro ničení nepřítele na mezilehlém postavení td – odražení nepřátelského protiúderu a vytvoření podmínek pro jeho likvidaci se svazkem sousedního frontu msd – rozvíjení útoku na směr hlavního úderu A s průlomem spěšně zaujaté obrany nepřítele – vytvoření podmínek pro zasazení msd msd – přesun a zasazení divize k průlomu spěšně zaujaté obrany nepřítele v součinnosti s msd	Přechod na použití JZ, rozvíjení operace ve vysokém tempu, odražení a ničení nepř. protiúderného uskupení, překonávání jader. zátarasů a pásem radioakt. zamoření, přechod do pronásledování s využitím vp UČEBNÍ ÚKOLY: štáb A – přechod na vedení boje s JZ a zabezpečení rozvíjení operace ve vysokém tempu – ničení nepřátelského protiúderného uskupení částí sil A – přechod do pronásledování – vedení boje o předmostí na řece – zplánování a provedení vysazení vzdušného výsadku td – přechod do pronásledování – překonávání jaderných zátarasů a pásem radioakt. zamoření – ničení nepřítele ve střetném sražení msd – rozvíjení útoku na směr hlavního úderu A – boj o předmostí na řece v součinnosti s vp msd – rozmístění vojsk mimo boj, obnovení bojeschopnosti a plánování přesunu 2. sledu A	Rozvíjení útočné operace A bez jaderných zbraní ke splnění BÚ A, plánování DÚ A UČEBNÍ ÚKOLY: štáb A – rozvíjení operace na směr hlavního úderu A – splánování a zabezpečení zasazení druhého sledu – zabezpečení pravého boku frontu – zabezpečení velení při současném rozvíjení útoku a ničení nepřítele v týlu sestavy A td – rozvíjení útoku na směr hlavního úderu A za současného ničení nepřítele – ovládnutí přechodů na řece z chodu td – likvidace zbytků lop(A) msd – plánování přesunu a zasazení divize do boje na směr hlavního úderu A – řízení vojsk za přesunu, začlenění divize do oper. sestavy A a likvidace nepř. výsadku částí sil v součinnosti s jednotkami CO
---	--	---

HLAVNÍ UČEBNÍ ÚKOLY DNE:

- přechod k vedení boje za použití jaderných prostředků
- přesun ŘC, RS a cvičících stábů a vojsk do nové situace po operačním skoku

3. ETAPA CVIČENÍ	Řídící cvičení	NŠ ředitelství cvičení	Štáb ředitelství cvičení	Rozhodčí služba	Hosté
	07.30 Převezme hlášení vel. 15. A o použití jaderných úderů – po VC 09.30–11.00 Vyslechnout doklad rozhodnutí vel. 2. msd 12.00–13.00 Vyslechne doklad vel. 15. A pro vedení bojové činnosti za použití jaderných zbraní (VS 5. A les 3 km j. V. ÚJEZD) 16.00–18.00 Přemístění na ŘC 2 20.00–21.00 Vyslechnout informaci o rozehře na příští den	09.30–11.00 Vyslechnout doklad rozhodnutí vel. 3. td 12.00–13.00 Účast na dokladu velitele 15. A 16.00–18.00 Přemístění na ŘC 2 20.00–21.00 Informace o rozehře na příští den	V noci a od 05.00 hod. rozehra přesunu vojsk 1. as (F) (ZO+OS) a zaujetí obrany 4. md (F) 05.00 Upřesnění účasti 15. A v 1. JÚ 08.00–09.30 Rozehra JÚ „ZÁPADNÍCH“ na vojska F a sousedy 08.00 Předat 23. msp msd 10.00–12.00 Přelet OSK RC na VS 2 13.00 Převzetí velení na ŘC 2 a řízení přesunů 14.00 Přelet 2. části RC na VS 2 16.00 Odjezd zpět. odřadu ŘC na VS 18.00 POHOTOVOST ŘC2 20.00–21.00 Informace o rozehře na příští den Provedení rozehry sousedů: K 06.00 do 07.00 hod. K 12.00 do 13.00 hod. K 18.00 hod. do 19.00 hod.	od 08.00 Rozehra JÚ nepřitele podle plánu provedení cvičení 08.00 Vydat nová místa velení k situaci 05.00 Odpoledne Hlásit zahájení přesunu 15. A a druhů vojsk na ŘC podle plánu přesunů cvič. vojsk 20.00–21.00 Informace o rozehře do 22.00 Vydat „Výpis ze směrnice čis. 003“ Štáby zaujmout VS: 15. A – 2. msd 31. td – 14. td – 19. td – 20.00 Se hlásí vel. msd na VS	Podle plánu MNO

- skupinu bezpečnostních opatření;
- skupinu skutečného zabezpečení a
- skupinu pro likvidaci škod.

Organizační skupina řeší veškeré otázky spojené s organizačním zabezpečením cvičení, součinnost se štábem LA, rozmístění, přemístění a zabezpečení práce ŘC, zabezpečení bojové pohotovosti, přípravy prostoru cvičení (projednání s orgány VVP, lidosprávy, úpravy terénu, komunikací ap.), přípravu a zabezpečení přehlídky vojsk po skončení cvičení.

Organizační zabezpečení cvičení představuje celý komplex úkolů, jak v přípravě, tak i v jeho průběhu, jehož splnění má značný vliv na celkové splnění cílů cvičení. Zahrnuje tyto základní úkoly:

- zpracování a vydání organizačních směrnic (nařízení) cvičícím štábům i řídicím štábům;
- organizace ředitelství cvičení, ŘS a ŮRS, jejich zabezpečení potřebnými dopravními a spojovacími prostředky a materiálem;
- organizace vyvedení štábů a vojsk na cvičení, zabezpečení přesunu v průběhu cvičení a při návratu do mírových posádek;
- organizace režimu života ŘC, zabezpečovacích útvarů a vojsk a veškeré zabezpečení činnosti ŘC;
- zajištění bezpečnosti vojsk i štábů při přesunech i v průběhu cvičení, zejména při cvičeních s bojovou střelbou a bombardováním;
- skutečné týlové (materiální, technické, zdravotnické, veterinární) zabezpečení cvičících i řídicích aparátů cvičení;
- kontrola všech opatření.

Složení organizační skupiny vyplývá z jejich úkolů:

- náčelník skupiny — zástupce náčelníka operační správy (oddělení) nebo funkcionář na jeho úrovni. Je podřízen náčelníku štábu ŘC;
- 2—3 důstojníci operačního směru;
- 2—3 důstojníci bojové přípravy (příprava prostoru, řešení otázek taktických cvičení, přehlídky);
- 2 důstojníci organizačního směru (odvelení, počty);
- 2 důstojníci ubytovací a stavební služby (ubytovací ŘC, materiální zabezpečení);
- 1 důstojník spojač a 1 důstojník letec (použití vrtulníků).

Ze zabezpečovacích útvarů je organizační skupině podřízen provozní útvar a po stránce kázně a režimu života v prostoru rozmístění ŘC i velitelé spojovacích útvarů.

Organizační skupina zahajuje činnost souběžně se zpracováním zámyslu cvičení. V součinnosti s ostatními zpracovateli a zvláštními skupinami zpracovává:

Organizační směrnici pro cvičení, která obsahuje téma a cíl cvičení, učební úkoly, úkoly pro přípravu štábů a vojsk, cvičné výchozí prostory a dobu jejich zaujetí, bezpečnostní opatření, úkoly pro zabránění škodám a ztrátám, spojení a utajení velení, systém řízení cvičení, úkoly materiálního a technického a ostatních druhů zabezpečení, úkoly pro odvelení vojsk a další nezbytné údaje.

Organizační směrnice je základním dokumentem organizačního zabezpečení cvičení.

Výpisy z ní se zasílají cvičícím štábům, oddělením (správám) štábu, který cvičení připravuje a štábům zabezpečujícím odvelení vojsk i rozhodčí a úsekovou rozhodčí službu.

Kvalita jejího zpracování co do obsahové stránky, promyšlenosti úkolů a termínů jejich plnění vytváří podmínky pro organizační klid u cvičících i zabezpečujících štábů a vojsk. V opačném případě je nutno zpracovat doplňková nařízení, upřesňovat jednotlivé úkoly, což ztěžuje přehled o jejich plnění a zabezpečení.

Organizace ředitelství cvičení, rozhodčí a úsekové rozhodčí služby, obsahující jmenovité zařazení funkcionářů v řídicím aparátu a jejich zabezpečení pojítky a dopravními prostředky. Podkladem pro zpracování tohoto dokumentu je schéma řízení cvičení, které schvalujeme současně s pojětím zámyslu cvičení.

Kromě uvedených dokumentů organizační skupina zpracovává rozkaz (pokyny) pro zaujetí prostoru ŘC, organizační řád ŘC, plán přípravy rozhodčí služby, organizuje přípravu prostoru rozmístění ŘC a jeho zabezpečení, přípravu prostoru cvičení (úpravu komunikací, terénu, pozorovatelů, tribun apod.) v úzké součinnosti s ostatními složkami štábu.

Plán součinnosti s leteckým svazem a svazem spojeneckých vojsk zpracujeme v případě, že se tyto svazy podílejí na přípravě a řízení cvičení. Může obsahovat:

- cíl součinnosti;
- zásady součinnosti;
- Součinnost při zpracování dokumentace, přípravě ředitelství cvičení a rozhodčí služby, přípravě vojsk ap. Formálně může být uspořádán jako kalendářní plán. U všech opatření se uvádějí konkrétní termíny porad na úrovni vedoucích funkcionářů i bezprostřední součinnost zpracovatelů při plnění jednotlivých úkolů.

Plán odvelení, který zahrnuje některé úkoly pro odvelení osob, bojové a do-
pravní techniky, potřebné pro zabezpečení
řídícího aparátu cvičení, cvičících, přípra-
vu prostoru cvičení, zabezpečení hostů aj.
Základní údaje pro odvelení na cvičení
jsou uvedeny v základních dokumentech
na výcvikový rok. Plán odvelení zpraco-
vávají důstojníci z organizační služby štá-
bu podle požadavků a v úzké součinnosti
se zpracovateli cvičení.

Skupina řízení přesunů vojsk je orgá-
nem řídicího cvičení pro plánování, řízení
a zabezpečování přesunů vojsk před cviče-
ním, v průběhu cvičení i při návratu do
mírových posádek.

Základním dokumentem skupiny říze-
ní přesunů vojsk je **plán vyvedení RC,
štábů a vojsk** do výchozích prostorů cviče-
ní a přesunů v průběhu cvičení. Zpracovává se na mapě s přílohami. Obsahuje
veškeré přesuny vojsk a štábů včetně po-
řádkové a regulační služby. Na základě
schváleného plánu skupiny organizuje
součinnost s orgány lidosprávy a s KSVD
a vydává výpisy s úkoly pro cvičící voj-
ska a štáby.

Náčelníkem skupiny by měl být vedou-
cí funkcionář vojenské dopravy s potřeb-
ným počtem důstojníků pro zabezpečování
přepřev po železnici i přesunů po ose.

Do skupiny je vhodné začlenit i až
2 důstojníky operačního směru pro koor-
dinaci všech přesunů v duchu vševojsko-
vého zámyslu cvičení.

Velký důraz v průběhu cvičení klade-
me na zajištění bezpečnosti cvičících a za-
bránění mimořádným událostem.

Úkoly v tomto směru je třeba vydat
všem cvičícím v organizační směrnici,
zvláště poučit rozhodčí, úsekové a paleb-
né rozhodčí. V tomto směru sehraje vý-
znamnou úlohu **skupina bezpečnostních
opatření**. Základním úkolem skupiny je
prověřit pochopení a dodržování naříze-
ných opatření ještě před zahájením taktic-
kého cvičení, přesunu, ukázky ap. Kromě
toho skupina disponuje prostředky pro
poskytnutí pomoci v případě mimořádných
událostí (zdravotnický personál s pro-
středky, vrtulník).

Skupina bezpečnostních opatření zpra-
covává plán své činnosti, z něhož zásadní
opatření uvádějí v organizační směrnici
pro cvičení, nebo vydávají formu zvláš-
tního nařízení cvičícím i rozhodčí a úseko-
vé rozhodčí službě.

Skupina bezpečnostních opatření je
kontrolním orgánem velitele, který zabez-
pečuje kontrolu všech vydaných opatření
(včetně zakotvených v platných řádech a
předpisech) k zajištění bezpečnosti a za-

bránění mimořádným událostem, zejména
při:

- přesunech vojsk;
 - bojových střelbách a bombardování;
 - násilném přechodu vodních toků;
 - použití ženijní munice a trhavin;
 - použití cvičných OL, radioaktivních
látek a napalmu;
 - imitaci dělostřeleckých paleb a ja-
derných výbuchů;
 - zajištění bezpečnosti hostů aj.
- Uvedené úkoly vyžadují toto složení
skupiny:

- náčelník (vedoucí funkcionář bojo-
vé přípravy) se 2—3 důstojníky;
- 1 důstojník operačního směru;
- po 1—2 důstojníky politického od-
dělení, dělostřeleckého, ženijního a che-
mického vojska, technické služby, finanční
služby, vojenské kontrarozvědky a před-
stavitel leteckého svazu;
- potřebné spojovací a dopravní pro-
středky.

Kromě toho skupina musí mít v kaž-
dém prostoru taktického cvičení, bojové
střelby a přechodu vodního toku svého
stálého představitele.

Svoji činnost zahajuje současně se
zpracováním cvičení.

Skupina skutečného zabezpečení je slo-
žena z příslušníků týlu a organizuje sku-
tečné zabezpečení cvičících vojsk a štábů.
Musí v dostatečném předstihu zpracovat
plány zabezpečení, které vycházejí z prav-
děpodobné spotřeby cvičících vojsk a RC
a svou činnost musí zahajovat v prostoru
cvičení již v době, kdy do nich přicházejí
vojska. Je podřízena náčelníku týlu RC.
Úzce spolupracuje s organizační skupinou.

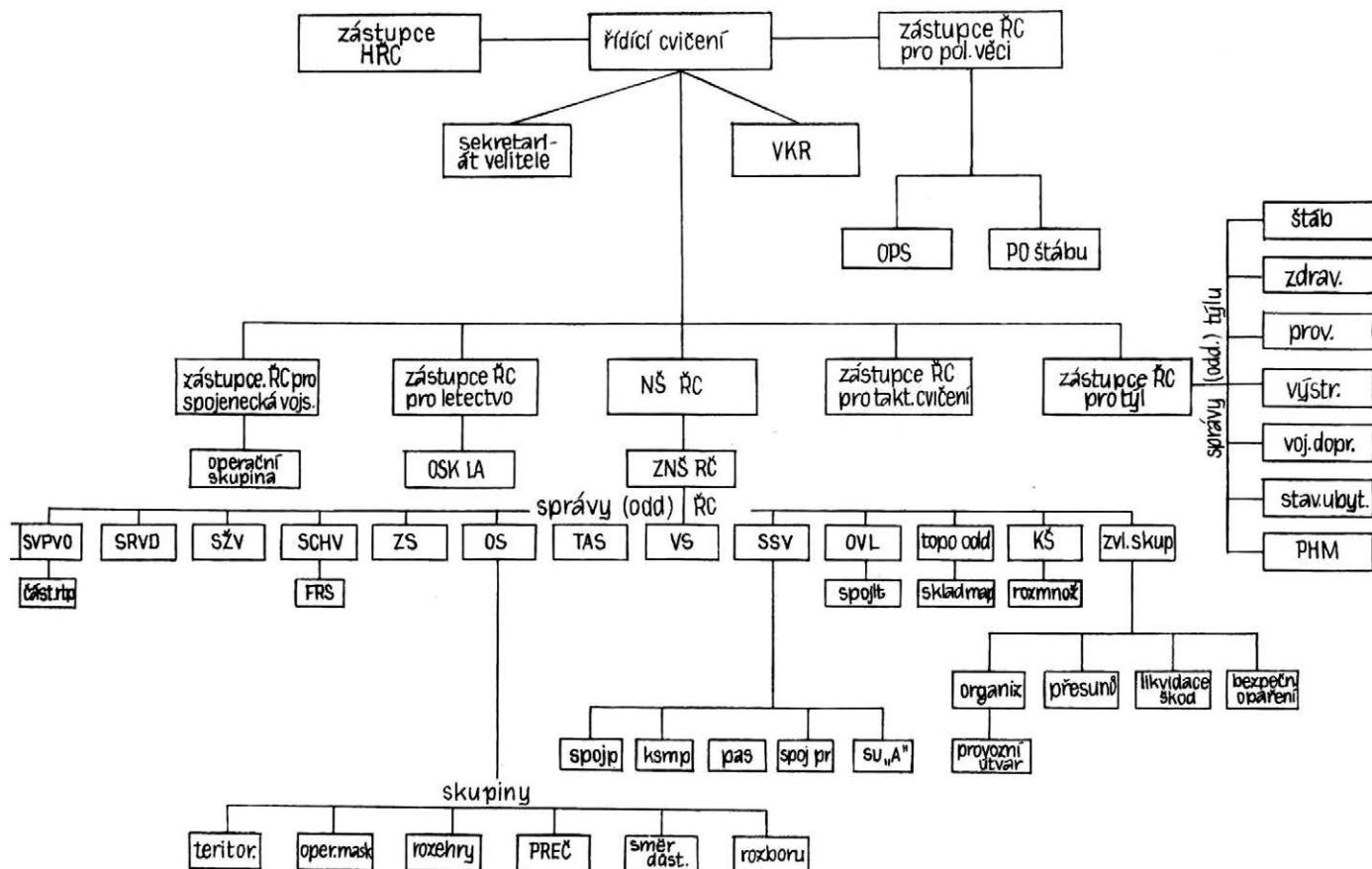
Skupina pro likvidaci škod řídí činnost
komisí u cvičících štábů a vojsk a likvi-
duje škody za ředitelství cvičení a spo-
jenecké svazy a svazky. Ve své činnosti
se řídí platnými předpisy a nařízeními.
Její složení může být — důstojník finanční
služby, operátor, politický pracovník.

Zúčastní-li se cvičení oficiální delega-
ce a hosté, je nutné k jejich zabezpečení
vytvořit **zvláštní skupinu**, složenou z dů-
stojníků týlu, politických pracovníků, dů-
stojníků operačního směru a finanční služ-
by, která má za úkol zabezpečit všestranně
hosty (uvítání, přesuny, stravování, pořá-
dková služba v prostoru tržní ap.). Mimo
to tato skupina zabezpečuje i komentář
pro hosty, případně jeho překlad. Úzce
spolupracuje s organizační skupinou, sku-
pinou přesunů, skupinou skutečného za-
bezpečení s orgány VKR.

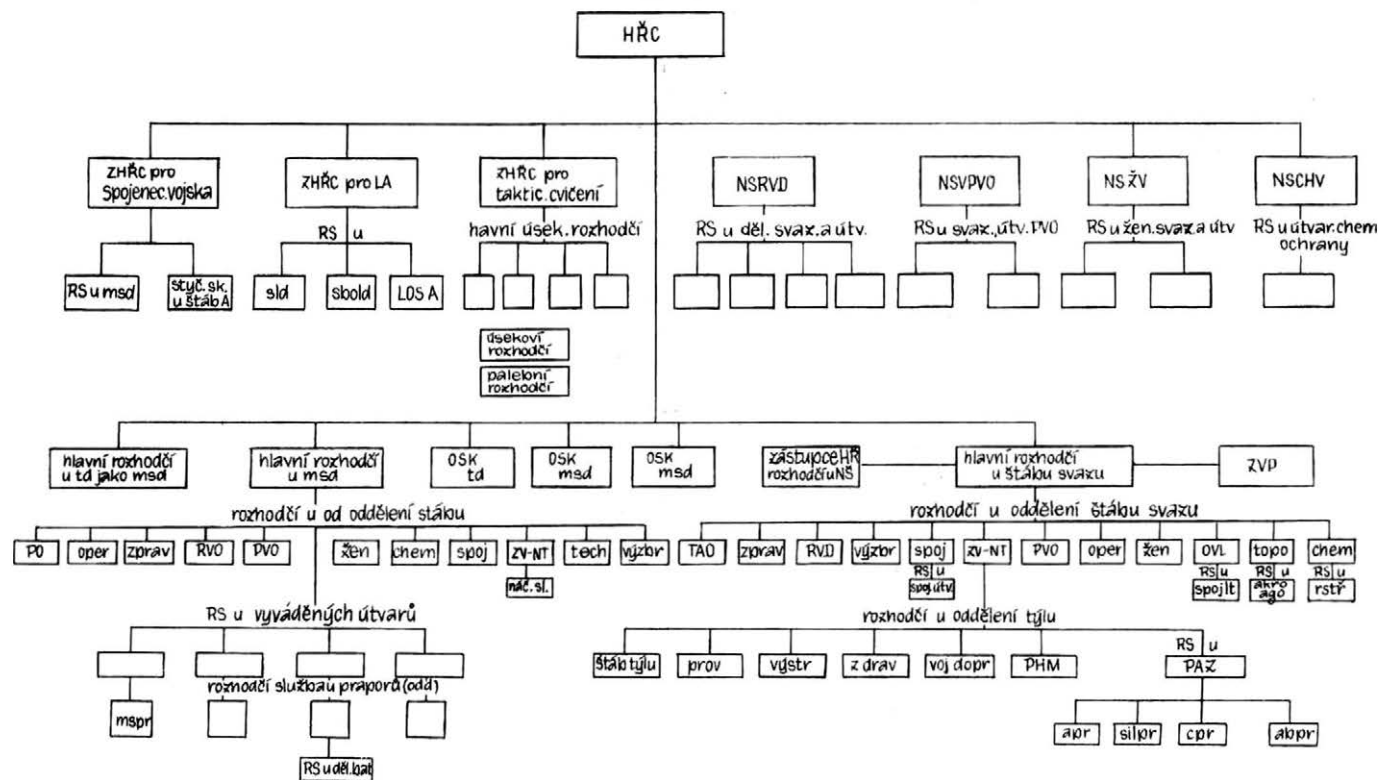
**Skupina zpracovává plán práce s hos-
ty** v úzké součinnosti se státními a stra-
nickými orgány, s organizační skupinou,
skupinou přesunů a orgány týlu.

ORGANIZACE ŘC

Schéma 3

ORGANIZACE RS

Při cvičení se organizuje i **skupina pro zabezpečení družeb a setkání**.

Je složena z politických pracovníků, dělí se na podskupiny podle prostorů cvičení a organizačně zabezpečuje veškeré setkání, družební akce, mítinky apod. v úzké součinnosti s územními stranickými a státními orgány.

Skupina zpracovává svůj plán činnosti na podkladě plánu stranickopolitické práce při cvičení, na základě výsledku dohovorů se státními, stranickými orgány a společenskými organizacemi v úzké součinnosti se štábem spojeneckých vojsk a

stranickopolitickými orgány cvičících štábů.

Kvalitní zpracování organizačních dokumentů vytváří pouze předpoklady pro úspěšný průběh cvičení. Těžší práce spočívá v organizačním zajištění plynulého chodu života na ředitelství cvičení (dozorčí a strážní služba, zabezpečení dopravními prostředky, ubytování, stravování, příprava místnosti ap.), přípravy stanovisek pro hosty, organizace a zabezpečení přemístění RC, vedení výkazů počtů RC i cvičících, včetně výzkumu ztrát pro potřebu skupiny rozehry a jiné.

Rízení cvičení

a) Organizace ředitelství cvičení, rozhodčí a úsekové rozhodčí služby

Uvedeme zkušenosti ze cvičení:

K řízení cvičení jsme vyčlenili nejnutnější počty ředitelství cvičení, rozhodčí a úsekové rozhodčí služby (viz schéma 3).

Základ vlastního ředitelství cvičení tvořili příslušníci operační a bojové přípravy, kteří byli začleněni do skupin:

- rozehry (4 důstojníci);
- operačního maskování (1—2 důstojníci);
- protiradioelektronické činnosti (2 důstojníci);
- organizační (4 důstojníci);
- řízení taktických bojových cvičení (2—3 důstojníci pro jedno cvičení);
- rozboru (3—4 důstojníci).

Skupiny druhů vojsk v ředitelství cvičení pracovaly ve složení náčelník a 2 důstojníci. Větší počty měla jen skupina spojovacího vojska, která zabezpečovala i skutečné spojení.

Skupiny pro řízení taktických cvičení odpovídaly hlavnímu řídícímu cvičení za přípravu, zpracování cvičení, přípravu bojiště a přípravu úsekové rozhodčí služby v daném prostoru cvičení. Úseková rozhodčí služba byla vyčleněna v prostorech cvičení na omezenou dobu z důstojníků podřízených štábů a vojsk.

Při vytváření rozhodčí služby jsme přijali zásady, aby u štábů i vojsk byli do rozhodčí služby určeni funkcionáři ze stejného stupně velení. Celkové počty služby byly minimální a činily:

- u štábu svazu 10—15 důstojníků;
- u štábu svazků 8—10 důstojníků;
- u útvaru s vojsky do 10 důstojníků (s palebnými rozhodčími vto).

Vyčlenění rozhodčí od podřízených štábů zabezpečují současně i předání zkušeností mezi jednotlivými štáby na stejné úrovni i další prohloubení znalostí podřízeného velitelského sboru.

b) Příprava ředitelství cvičení, rozhodčí a úsekové rozhodčí služby

Vlastní přípravě ředitelství cvičení a rozhodčích předcházela řada rekognoskačních terénů, kde hlavní funkcionáři schválili zásadní otázky průběhu a řízení jednotlivých taktických cvičení.

Pro řízení cvičení byla přijata zásada, že ředitelství cvičení řídí přímo rozhodčí službu jak u štábu svazu, tak i u štábu svazků. Tato metoda řízení umožnila rychlé pronikání rozkazů a nařízení do cvičících vojsk, zejména při rozehře situace na příští den. Možnou metodiku přípravy rozehry — viz příloha 4.

Tato forma řízení cvičení vyžadovala kvalifikovaný řídicí aparát a to nejen individuálně, ale hlavně ve sladění práce v ředitelství cvičení a v rozhodčí službě.

Samostatná příprava před zahájením cvičení byla s funkcionáři ředitelství cvičení

a rozhodčí služby probíhala společně, s důrazem na teoretickou přípravu, pro správné pochopení hlavních učebních otázek a na metodiku práce, s upřesněním systému práce a vzájemných vazeb. Teoretická příprava trvala 2 dny. Další dny, vyčleněné pro přípravu, byly využity takto:

- pro rozhodčí službu u štábu svazu 3—5 dnů;
- pro rozhodčí službu u štábů svazků a útvarů 5—7 dnů (i s rekognoskačními prostorů taktických bojových cvičení vto);
- pro úsekovou rozhodčí službu 5 dnů.

Vlastní průběh cvičení ukázal, že tento způsob připravil funkcionáře ředitelství cvičení a rozhodčí služby tak, že byli schopni úspěšně plnit všechny úkoly na ně kladené.

METODIKA ROZEHRY NA PŘÍŠTÍ DEN

Čas	Úkol	Provede	Spolupracuje	Místo	Poznámka
2 hod.	Zpracovat návrh předběžného nařízení vel. F, předložit ke schválení	sk. roze hry	zprav. náč., NRVD, ŽV, CHN, SN, TAO, Tyl	skupina roze hry	
2 hod.	Zpracovat návrh Boj. nařízení, předložit ke schválení				
	Odeslat předběžné nařízení svazu (svazku)	sk. směru	spoj., letecká skupina RC		
2 hod.	Získání údajů o rozhodnutí velitele svazu (svazku)	sk. směru			
	Zpracovat návrh vševojskové roze hry: a) mapa roze hry I. – zámysl stran – rozhodnutí vel. svazu (svazku) – rozbor rozhodnutí vel. svazu (svazku): poměr sil, hustota sil na směrech, závěry druhů vojsk b) mapa roze hry II. – výchozí situace k roze hře – situace roze hry pro příští den	sk. roze hry	zprav. náč. oper. NRVD, CHN, NPVO, ŽN, SN, TAO, tyl		
2 hod.	c) návrh závěru velitele při roze hře na příští den		Náč. dr. vojsk (na vyžádání)		
	Odeslání Boj. nařízení vel. F svazu	sk. směru	spoj., let. skup. RC		
15 min.	Návrh roze hry u NŠ RC	ZNŠ RC	zprav. náč. oper. příprava	učebna RC	mapa I a II, – textová část rozboru roz- hodnutí, – mapa roze- hry zprav. náč.
15 min.	Seznámení náč. dr. vojsk s vševojsk. roze hrou	NŠ RC	zprav. náč., NRVD, NPVO, ŽN, CHN, SN, TAO, tyl, letectvo		
30 min.	Rozpracování roze hry po družích vojsk	náč. druhů vojsk	sk. roze hry	po družích vojsk	
1 hod.	Součinnost na zpracování plánu roze hry po družích vojsk: 10' – zprav. náč. 10' – RVD, PVO 5' – CHN 5' – TAS, tyl 10' – letectvo 15' – příprava materiálů pro doklad	sk. roze hry	náč. druhů vojsk RC	sk. roze hry	
30 min.	Návrh roze hry na příští den hlavnímú řídícímu cvičení	NŠ RC (ZNŠ RC)			
15 min.	Návrh roze hry letectva na příští den	pomocník hl. řídícího pro letectvo			

Čas	Úkol	Provede	Spolupracuje	Místo	Poznámka
1 : 30 hod.	Rozehra: 10' - informační zpráva o výsledcích cvičení za uplynulý den u štábu svazu 10' - Informační zpráva o výsledcích cvičení za uplynulý den u štábů svazků 20' - Rozbor rozhodnutí velitele svazu a rozehra vševojskové situace 10' - Rozehra situace nepřítel 10' - Rozehra RVD 5' - Rozehra PVO 5' - Rozehra žen. vojska 5' - Rozehra chem. vojska 10' - Rozehra týlového, technického a zdravotnického zabezpečení 5' - Závěr	HR u štábu St. rozhodčí u svazků ZNS ŘC zprav. náč. NRVD NPVO ŽN CHN HL Hlavní řidiči	Účast: a) ŘC: zprav. náč., NRVD, NPVO, ŽN, CHN, NTAO, NVS, NT-ZV, SN, představitel letectva b) RS: HR rozhodčí u štábu svazu; HR u štábu svazků; HR u svazků a útvarů druhů vojsk. Náč. skupiny bezpeč. opatření, skupiny pro zabezpečení hostů a skupiny pro likvidaci škod		Mapa I a II Mapa zprav. náč. Text rozboru rozhodnutí, závěry velitele
1 hod.	Zákres rozehry a rozehra rozhodčí služby svazků svazu	HR u štábu svazu	Vševojskový rozhodčí u štábu svazu, štábů svazků a OSK svazků		

c) Rozehra cvičení

V průběhu cvičení proběhla denně rozehra situací na příští den s cílem usměrňovat činnost rozhodčích a cvičících na splnění základních učebních úkolů a upřesnit rozehru ve smyslu přijatých rozhodnutí velitelů a zároveň i zevšeobecnit zkušenosti z uplynulého dne.

Rozehry se zúčastnili náčelníci druhů vojsk a zvláštních skupin ředitelství cvičení, představitel spojeneckého svazu a letecké armády, hlavní rozhodčí u štábu svazu a svazků, rozhodčí u cvičících svazků a útvarů druhů vojsk a týlu a řidiči taktických bojových cvičení a hlavní úsekoví rozhodčí.

Jako podklad pro rozehru sloužily tyto materiály:

- rozhodnutí velitele svazu pro příští den;
- připravené mapy se situací sousedů a frontových prostředků;
- kalkulační údaje (poměr sil, procenty přesunů, počty jaderných úderů, rozehra ztrát a činnost nepřátelského letectva apod.).

K rozehře byly připravovány dvě mapy 1 : 200 000. Na jedné z nich byla zakreslena celková situace cvičícího svazu s rozhodnutím velitele. Na druhé mapě byla zakreslena situace k době rozehry a předpokládaný vývoj situace a rozehry na další den. Přípravu a rozehru osobně řídil NŠ ředitelství cvičení.

Vlastní rozehra byla zahájena informačními zprávami hlavních rozhodčích a hlavního úsekového rozhodčího a plnění úkolů za uplynulý den. V dalším průběhu rozehry pak zpravodajský náčelník ŘC vyhodnotil možnosti nepřítel a navrhl jeho způsob rozehry na další den. Obdobně náčelníci druhů vojsk upřesnili rozehru svých vojsk a týlů. Závěrem ZNS ředitelství cvičení (za použití propočtů) navrhl celkovou rozehru situace.

Po schválení informačních zpráv NŠ ředitelství cvičení vydal úkoly pro rozehru a usměrnění další činnosti rozhodčí služby pro příští den. Po skončení vševojskové rozehry byl rozhodčí službě vyhrazen

čas na zakreslení map a pro upřesnění rozehry a k vydání úkolů pro rozhodčí službu u druhů vojsk.

Součinnost se Střední skupinou vojsk byla v průběhu cvičení zajištěna především na stupni svaz a svazek vzájemnou výměnou styčných skupin.

Zvláštností tohoto cvičení bylo začlenění pluku Sovětské armády do sestavy motostřelecké divize ČSLA a jednoho našeho pluku do sestavy sovětské divize.

Vyhodnocení cvičení

Příprava rozboru cvičení je závažným úkolem, vyžadujícím objektivně zhodnotit činnost cvičících štábů a vojsk, zevšeobecnit uplatňování zásad soudobých operací a boje v rozhodnutí velitelů a rozehrát kladné a záporné stránky metodiky práce a systému řízení.

Proto pro přípravu a zpracování rozboru byla vyčleněna zvláštní skupina z důstojníků operační a bojové přípravy, druhů vojsk a týlu. Rozhodčí službě u cvičících štábů a vojsk tato skupina vydala osnovu pro zpracování podkladů pro rozbor a zhodnocení cvičících.

Těžiště práce skupiny rozboru v průběhu cvičení spočívá v získání co největšího počtu informací i osobních poznatků. Z toho důvodu se členové skupiny zúčastňují všech zásadních rozhodnutí cvičících

Cvičení ukázalo, že štáby jsou schopny zabezpečit velení spojeneckým vojskům jak přes styčné skupiny, tak i přímo.

Součinnost s letectvem byla organizována přes operační skupinu letecké armády, která byla součástí ředitelství cvičení. Mimo to se hlavní funkcionáři letecké armády zúčastnili na přípravě i vlastní rozehře cvičení, kde byly bezprostředně řešeny hlavní otázky součinnosti letectva s pozemními vojsky.

Velitelů i samostatných taktických bojových cvičení. Doprovázeli proto vedoucí funkcionáře ředitelství cvičení při jejich výjezdech k vojskům a zúčastňovali se rozehry na příští den, kde hlavní rozhodčí hodnotili průběh uplynulého dne.

Dalším zdrojem zpráv pak byla písemná hlášení rozhodčích za jednotlivé etapy cvičení a po skončení zpracované celkové zprávy a zhodnocení cvičících.

Tato praxe umožnila skupině rozboru již v průběhu cvičení připravovat rozbor a po skončení cvičení v krátké době připravit celkový rozbor cvičení.

Tyto zkušenosti a poznatky, získané z přípravy, zpracování, řízení a organizačního zabezpečení AOVŠC, bychom měli dále v praxi ověřovat a aplikovat i na řízení cvičení na stupni svazek a útvar.

My komunisté, jsme však rozhodně proti tomu, aby se opakovala nová Bílá hora. Proto se stavíme proti všem oněm policejským, byrokratickým, protilidovým a protidemokratickým opatřením, která jsou vládou za potlesku veškeré reakce navrhována. Proto voláme všechny, jimž vskutku záleží na obraně lidu a republiky před fašismem, aby se semkli v jednotné a lidové frontě a společně bojovali za vytvoření předpokladů této skutečné obrany. A my věříme, že nebude nová Bílá hora, poněvadž v rozhodující chvíli pracující lid tohoto státu smete stranou a zdrtí všechny, kdož by se stavěli proti lidové, jakobínské obraně republiky před domácími i zahraničními fašismem.

(K. Gottwald, z řeči v poslanecké sněmovně NS RČS dne 28. dubna 1936 k zákonu o obraně státu.)

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Войтех Фейлек	
Партия и армия домюнхенской республики	3
На основе сложности развития и классовой сущности чехословацкого государства и его армии автор анализирует отношение партии и армии в важнейших периодах — с возникновения КПЧ вплоть до критических лет фашистской угрозы и мюнхенской измены. Из заключения вытекает правильность линии Коммунистической партии Чехословакии в том смысле, что республика могла успешно обороняться только после внутренних изменений, в качестве последовательно демократической страны.	
Подполковник Яромир Дочкал	
Руководящая роль партии в системе обороны ЧССР	12
Автор в статье занимается основным принципом политического управления социалистическим государством и строительством системы обороны. Подчеркивает руководящую роль партии, определяющей основную линию обороны страны, управляющей и сосредотачивающей усилия всего общества в области обороны и создающей необходимые условия для их осуществления в мирное время и в особый период.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Полковник Йиржи Нечас	
Оборонительная операция фронта	17
Автор решает основные принципы ведения оборонительной операции фронта в условиях обоюдного применения ядерного оружия. Разбирает переход войск фронта к обороне под ударами противника и заблаговременно, вне соприкосновения с ним.	
Подполковник Богумил Рет, подполковник Ладислав Чех	
К вопросу развития полевой системы управления	23
Статья содержит мысли основного выступления, прочитанного в ходе семинара по вопросам развития полевой системы управления в ЧНА. В основном она занимается историческим развитием управления с шестидесятых годов, оценкой современного состояния полевой системы управления в ЧНА и приводит возможные направления ее развития в течение следующих 5–10 лет.	
Подполковник Ладислав Чех	
Опыт семинара по полевой системе управления в ЧНА	33
В статье приводятся основные знания с семинара по вопросам развития системы полевого управления в ЧНА и содержание отдельных выступлений, касающихся концепции механизации и автоматизации, структур, форм и методов работы органов управления.	
Подполковник Ладислав Соммер	
Войска ПВО страны и некоторые проблемы воздушной операции	40
Статья практически является первой такого рода в нашей военной печати. Автор исходит из некоторых теоретических принципов и старается достичь их частичного практического применения. Анализирует прежде всего вопросы взаимодействия в отдельных звеньях управления, способы выполнения задач отдельными родами войск ПВО страны и в заключение выводит определенные мероприятия, вытекающие из вышеприведенной проблематики для штабов соединений ПВО страны.	
Майор Богумил Бенеш	
Противовоздушная оборона	46
Автор на основе анализа общего оперативного построения ПВО и размещения отдельных средств ПВО, их боевых возможностей и предполагаемого способа их применения противником, характеризует общую эффективность системы ПВО с точки зрения	

прикрытия от действий своей авиации, определяет слабые и сильные места и на основе этого оценивает самые выгодные направления налетов. Он также занимается возможностями усиления ПВО в южной части ФРГ в случае возникновения вооруженного конфликта и в заключении рекомендует некоторые практические мероприятия по преодолению ПВО в указанном районе.

Кандидат военных наук подполковник Яромир Ланк

Непосредственная разведка в пользу огня РВА 51

Автор занимается вопросом боевого применения средств разведывательной авиации и передачи информации, полученной этими средствами. В дальнейшем он решает проблематику повышения достоверности данных об объектах ударов и в соответствии с непосредственной разведкой, т. е. проверкой и дополнением раньше полученных данных, приводит математическое изображение новой степени достоверности. В заключении автор приводит мероприятия, вытекающие для штабов РВА.

Подполковник Алоис Гинчик

Подвижная армейская база 56

Автор теоретически разбирает некоторые организационные изменения подвижной армейской базы, которые могли бы, по его мнению, способствовать повышению эффективности системы снабжения полевой армии. В дальнейшем он решает некоторые проблемы снабжения войск боеприпасами, ГСМ и материальными средствами внеочередного расхода. В заключении занимается вопросом комплексов снабжения.

ИНФОРМАЦИЯ

Борьба с войсковой авиацией 61

В статье показывается значение борьбы с войсковой авиацией в современном бою и операции и обсуждаются возможности сил и средств ПВО в этом направлении. На основе этого в статье излагается также организация и ведение борьбы с войсковой авиацией и задачи отдельных сил и средств.

Современная ПВО и перспективы ее развития 67

Статья содержит некоторые взгляды относительно улучшения имеющихся и внедрения новых средств воздушного нападения, развитие которых требует постоянного совершенствования Единой системы ПВО социалистических государств, которая должна быть решена в комплексе противовоздушной, противоракетной и противокосмической обороны. В дальнейшем она содержит некоторые вопросы организации, вооружения и боевого применения и показывает тенденции развития основных родов войск ПВО страны, т. е. ракетных войск, истребительной авиации и радиотехнических войск.

Подполковник Ярослав Рулф

Ядерное оружие капиталистических армий 74

Автор исходит из решающей роли ядерного оружия в ходе ведения вооруженной борьбы. Основой статьи является анализ программы развития стратегического, оперативного-тактического и тактического ядерного оружия США. В статью включена также и короткая программа развития ядерного оружия Великобритании, Франции и ФРГ.

ОПЫТ - ПРАКТИКА

Подполковник Ладислав Дычка, подполковник Яромир Кунца

Опыт армейского оперативного командно-штабного учения 82

В статье приводится новейший опыт по подготовке и руководству командно-штабным оперативным учением с частично выведенными войсками. В ней описывается методика разработки документов, главным образом замысла, задания и плана проведения учения и приводятся некоторые образцы указанных документов. Ценным является опыт по организации руководства учения, службы посредников и участковых посредников для розыгрыша учения и подготовки разбора.

Vydává ministerstvo národní obrany ve vydavatelsví MAGNET, n. p.,
Praha 1, Vladislavova 26.

Vychází v Redakci vojenských odborných časopisů, šéfredaktor plukovník ing. Branislav RAPOŠ, tel. 2191/2293, zástupce plukovník ing. Jindřich MALINA, tel. 2191/2611.

Administrace Praha 1, Vladislavova 26, tel. 261551—7, 260651—9.

Vychází 10X ročně.

Rozesílána podle zvláštního rozdělovníku.

Tiskne Naše vojsko, závod 01 Praha.

Redakce (tel. 2191/2611; 261551—7 l. 380). Plukovník ing. Jindřich Malina (vedoucí redaktor), podplukovník ing. Vladimír Grubner, podplukovník Josef Hekl, Soňa Šimandlová (technická redaktorka).

Redakční rada: generálmajor PhDr. Antonín BRABEC, podplukovník ing. Ladislav ČECH, podplukovník ing. Miloš DOLEŽAL, podplukovník ing. Otakar GARA, plukovník gšt. ing. Zdeněk HAVALA, plukovník ing. Bohuslav HAVLÍČEK, plukovník gšt. ing. Jaromír JÁSEK, podplukovník ing. Jaromír LANK, generálmajor doc. ing. Václav MATIČKA, CSc., podplukovník PhDr. Alois MICHŇÁK, CSc., plukovník gšt. ing. Jiří NEČAS, podplukovník ing. Jan PAPÍK, plukovník PhDr. ing. Václav SMETANA, plukovník gšt. ing. Miloš SVOBODA, plukovník gšt. ing. PhDr. Josef VAVŘÍNEK, plukovník ing. Jaroslav VOLEK, CSc., plukovník ing. Jaromír VYHNANOVSKÝ, plukovník ing. Jiří ZELENKA.

Ročník XXI. Toto číslo vyšlo v březnu 1971.